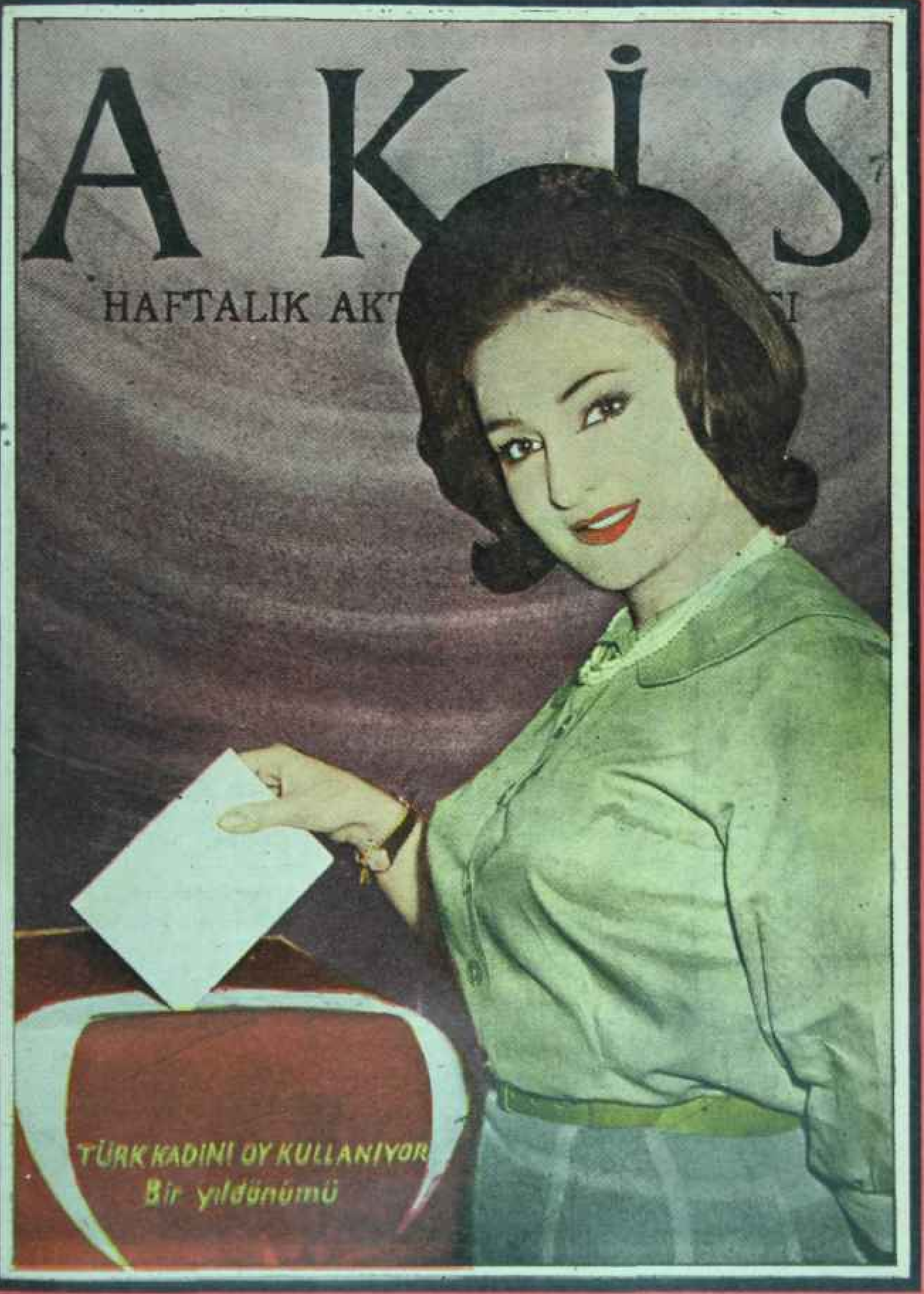
3 ARALIK 1961 SAYI: 388

FIYATI 1 LIRA

Boş yere ıstırap çekmeyiniz...

Bütün ağrılara karşı

GRİPİN

itimatla kullanabileceğiniz en müessir ilâçtır

GRİPİN nezle ve grip başlangıcında bir çok fenalıkları önler

GRİPİN baş, diş, adale, sinir ağrılarını bıçak gibi keser

GRİPİN sinir ve bel ağrısından eser bırakmaz

GRİPİN bayanların muayyen zamanlardaki sancılarında faydalıdır

GRİPİN mideyi bozmaz, kalbi yormaz

GRİPİN Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekilliğinin hususi ruhsatını haizdir

KİNİNLİ

GRİPİN

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 8, Cilt: XXII, Sayı: 388

Yazı İşleri :
Rüzgârlı Sokak No: l
Tel: 1189 92
P. K. 682 Ankara
*

İdare:
Rüzgârlı Sokak No: 15
Rüzgârlı Matbaa
Tel: 10 6196
*

Başyazar
Metin Toker
*

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve Müessese Müdürü
Mübin TOKER
*
Yazı İşlerini fiilen idare eden Mesul Yazıisleri Müdürü
Kurtul ALTUĞ

Karikatür:
TURHAN
*
Fotoğraf:
Hüseyin EZER
Associated Press
Türk Haberler Ajansı
*
Klişe
Doğan Klişe

Bu mecmua Basın Ahlâk yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Abone şartları :
3 aylık (12 nüsha) : 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) : 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) 40.00 lira
İlân şartları :
Santimi: 20 lira
8 renkli arka kapak : 1.500 TL.
İlân işleri:
Telefon: 10 61 96
Dizildiği yer :
Rüzgârlı Matbaa
Basıldığı yer:
Güneş Matbaacılık T.A.Ş.
FİYATI : 1 LİRA
Basıldığı tarih: 3.12.1961

Kapak resmimiz
Türk Kadını
Bir savaşın hikâyesi

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

" Jale Candan

5 Aralık, Türkiyede kadınlara siyasi hakkın tanınmasının yıldönümüdür. AKİS bu hafta, KADIN sayfalarını bu hadiseye tahsis etmiştir. Bu münasebetle kapak resmimiz, Oyunu Kullanan Türk Kadımdir. Kadın sayfalarımızın yazarı Jale Candan haftalardan beri, içerde okuyacağınız yazının hazırlıkları ve çalışmalarıyla meşguldür. Jale Candan pek çok kimseyle konuşmuş, pek çok hâdise tesbit etmiş, pek çok görüşü öğrenmiştir. Sonra bunları bir araya getirmiş ve sayfalarını çerçeveli yazılarla süslemiştir.

Bu haftaki KADIN kısmı, bundan böyle AKİS'te zaman zaman rastlayacağınız, politika dışı hâdiseleri bir mesele olarak ele alan ve o konuyu toplu halde gözler önüne seren yazıların bir örneğini teşkil etmektedir. Bundan sonra iktisat sahasında, edebiyat sahasında, sanat sahasında, spor sahasında, sosyal sahada cereyan eden ve herkesi alakadar eden tarafları bulunan hâdiseler AKİS objektifi altında canlandırılacak, incelenecek ve aksettirilecektir.

Öyle sanıyoruz ki, bazı çevrelerin politikaya ziyadesiyle kapılmış bulunmaları yanında, daha geniş kütleler bazen, hattâ bir nebze nefes alabilmek için gözlerini başka yerlere çevirme ihtiyacı duymaktadırlar. Bizde neler oluyor, başka taraflarda herkes nelerle uğraşıyor? Bu sualler çok defa sorulmakta, fakat bunlara cevap verilmesi kolay olmamaktadır. Zira günün hayıhuyu arasında gazeteler hâdisenin o tarafları üzerine gereken ehemmiyetle eğilememektedirler.

Hükümetin kurulmasıyla birlikte, siyasi tansiyon düşecektir. Ama, eğer İnönü Kabinesi, arzuladığımız kabine olursa, yani memleketin sosyal ve ekonomik bünyesi üzerinde yapılması gereken ameliyelere el atar sa alâka merkezi derhal dönecek ve ibre, Türkiyenin o taraflarım gösterecektir. Nitekim bu hafta, bir yıldönümü dolayısıyla kadınların sosyal ve siyasi hayattaki yerleri üzerinde duran AKİS gelecek hafta Vergi Meselesi üzerine eğilecektir. İki haftadır o sahada devam eden çalışmalarımız içinde bulunduğumuz hafta neticelendirilecek ve bütün Türkiyeyi alâkadar eden bu konu en alâka çekici tarafları, mesele üzerine eğilmiş şahsiyetleri, rakamları, kısaca bütün mahiyetiyle gözler önüne serilecektir. Daha sonraki hafta, Amerikada cereyan etmiş bir hâdise, şu sırada bizde, o konuyu ilgilendiren tartışmalar şiddetle devam ettiğinden AKİS okuyucularının bilgisine sunulacak ve gerekli derslerin çıkarılmasına çalışılacaktır. Bunlar, AKİS'in geçen sayısında çıkan ve şu anda ismi herkesin ağzında bulunan Devlet Plânlama Teşkilâtını tanıtan yazı cinsinden, sıkıcı olmayan, fakat lüzumlu bilgileri renkli şekilde veren yazılar olacaktır.

Bu hafta, KADIN sayfasının dışındaki kısımlarda haftanın, başta siyasi, bütün aktüalitesini gene bulacaksınız. AKİS, mecmuanın can damarının YURTTA OLUP BİTENLER kısmı olduğunu bir an hatırından çıkarmaksızın öteki kısımlarını daha canlı, cazip ve alâka çekici hâle getirme çabası içindedir.

Saygılarımızla AKİS

Cilt: XXII, Sayı: 388

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

4 ARALIK 1961

YURTTA OLUP BİTENLER

İsmet İnönü

Çetin yolun başında

Millet

İşte, Türk Ordusu!

İkinci Cumhuriyetin kurulması sırasında cereyan eden hâdiselerden bir kısmının üzerinden, bitirdiğimiz haftanın başında bir örtü kısmen aralandı. Başbakan İsmet İnönü, her demokratik memlekette her Başbakanın yapması gerektiği gibi, oylarıyla ayakta durduğu iki Gruptan A.P. Grubunda yaptığı konuşmada A.P. li senatör ve milletvekillerine o dramatik 24 Ekim akşamı cereyan eden hâdiseler hakkında bilgi verdi. (Bk. AKİS, Sayı: 383) Gerçi İsmet İnönü konuşmasına başlamadan önce bir hususu hatırlattı. Dedi ki:

"— Size, daima gelip, her koflu üzerinde bilgi vereceğim. Zira siz, bir İktidar Grubusunuz. Bunu, böyle olarak bilmeniz gerekir. Ancak, söyleyeceklerimden nenin dışarıya sızmasında mahzur bulunduğunu, hangisinde bulunmadığım siz, kendiniz takdir edeceksiniz. Hükümetle Gruplar arasında samimi ve acık münasebet ancak böyle devam edebilir.."

Buna rağmen, iki noktada, İnönünün sözleri bölük pörçük ve bazen mânası, ruhu değişik şekilde aksetti. Bunlardan dış politikayla alâkalı olan yanlışı, haftanın sonunda Dış İşleri Bakanlığı düzeltti. 24 Ekim akşamı olup bitenleri Başbakanın nasıl telakki ettiği ve ne şekilde mânalandırdığı ise dana müphem kaldı. Fakat İnönünün hâdiseleri görüş tarzını öğrenenlerin yüreklerine yeniden güven duyguları doldu ve haftanın ortasında başkentte pek çok kimse, İftiharla "İşte, Türk Ordusu!" demekten kendini alamadı.

İkinci Cumhuriyetin kurulması arefesinde Türk Silâhlı Kuvvetleri, kendi İç Hizmet Talimatnamesinin ışığı altında, politikacılara bir ikazda bulunmuş ve bünyesindeki bir takım dalgalanmalardan memleketin yeni iktidarım kuracak olan bu politikacıları haberdar etmiştir. Böylece ortaya çıkan ilk. gerçek, bir milli ordu olmanın bütün hususiyetlerine sahip Türk Silâhlı Kuvvetlerinin içinde gizli kapalı hiç bir tertip olmadığı, her şeyin hülus İle ortaya serildiği, yüksek komutanların durumu açıklıkla ve samimiyetle mesul sivillere duyurduklarıdır. Bu dalgalanmaların, kurulması istenilen huzur ve sükûn için ne derece önem taşıdığı o akşam politikacıların gözünden kaçmamış ve derhal dikkate alınmıştır. Bu hususta. Hükümetin dikkati şüphesiz ki devam edecektir. İnönü gibi mesuliyet duygusuna, belki de bütün siyaset adamları içinde en ziyade sahip bir Başbakandan başka bir davranışın sâdır olmasına imkân yoktur. Nitekim, hükümetini kurarken yaptığı çalışmalarda buna ispat etmiş, ne ifrata, ne tefrite kaçmış, bardağın tasmasına müsaade etmeyeceğini bildirmiş, fakat bardağın boş kalmasına yol açmayacağını da belirtmiştir.

Hâdisenin memnunluk uyandırmasının sebebi içerde ve dışarda bir takım kimselerin Türk Silâhlı Kuvvetlerini Demokrasinin karşısına bir umacı gibi çıkarma temayüllerinin bizzat bu Kuvvetler İçinde reddedümesi, biç bir gizli tertibin bulunmaması, sâdece Anayasa, kanunlar ve İç Hizmet Talimatnamesinin ışığı altında hareket edildiğinin bizzat başbakan tarafından millete duyurulmasıdır. Bir macera hevesinin rağbette olmadığının ve Türk Silâhlı Kuvvetlerinin hâdiseleri sükûnetle takip ettiğinin öğrenilmesi, İkinci Cumhuriyetin dünyadaki büyük itibarım teşkil etmiştir.

Hükümet

263'ün tılsımı

O gün, Büyük Meclisin gösterişli salonunda ilk alkış koptuğu zaman saat 10.30 idi. Yakışıklı Başkan Fuat Sirmen, elindeki pembe kâğıttan İsmet İnönü kabinesi için yapılan güven oylamasının neticelerini okumayı henüz bitirmişti. Meclis, pek kısa süren bir tereddüt devresi geçirdi, sonra, CHP. sıralarından başlayıp hemen A.P. saralarına yayılan ve nihayet C.KM.P. ile Y.TP. sıralarına sıçrayan bir alkış dalgası salonu kapladı. 78 müstenkif, 4 muhalif ve 269 muvafık! Salt çoğunluk olan 226'mn 43 oy üstünde olan ve parlâmento lisanıyla bir "Rahat Ek-

Haftanın İçinden:

İki Paşanın Zaferi

Metin TOKER

Mucize sanılan ve hiç gerçekleşmeyecek diye bilinen bir husus, âdeta herkesin hayretten açılmış gözleri önünde, hem de nisbeten pek kısa bir zamanda tahakkuk etti. Siyaset hayatımızın iki kutbu, eski D. P. nin varisi A. P. ile C.H. P. aynı koalisyonun içinde yanyana geldiler ve memleketin idaresini birlikte ele aldılar. Büyük Mecliste Karma Hükümetin programı görüşülürken bu nokta üzerinde duruldu ve iki zıt kuvvetin çektiği bir arabanın ileri gidip gidemeyeceği konusunda tereddütler ifade edildi. Prensiplerle en ziyade meşgul olanlar liberalizmden ve devletçilikten bahsettiler.

Sayın İnönünün belirttiği gibi, *A.* P. nin liberalizminin nerede bittiği ve C. H. P. nin devletçiliğinin nerede başladığı, bir defa, Uç kimsenin bilmediği bir husustur. Liberalim diye ortaya çıkanlar en koyu devletçiliği güttükleri gibi devletçilerin de liberal ekonomiye rüçhan tanıdıkları bizde çok olmuştur. Kaldı ki bugün memleketler, katı prensiplerle idare edilmemektedir. İngilterenin Muhafazakâr Hükümeti bir çok açıdan pek âlâ sosyalizan sayılabildiği gibi, Iskandinavyanın Sosyalist Hükümetleri de liberalizmi hudutlarının dışına atmamışlardır.

Ama, prensipleri ve programları İtibariyle olmasa da his bakımından A.P. ile C H P. nin bizim siyaset hayatımızda akla karayı teşkil ettiğini inkâr imkânı yoktur. Atatürkten bu yana, ne zaman çok partili hayat denemesi yapılmışsa, C. H. P. nin karşısına çıkanlar kendi kuvvelerini bir kin ve düşmanlık bayrağı altında birleştirmeye çalışmışlardır. Terakkiperver Fırka, Serbest Fırka! Demokrat Parti, Millet Partisi, Adalet Partisi, Yeni Türkiye Partisi hep, ama hep aynı usulü kullanmıştır. Bunların ilk ikisi Atatürkü, sonuncular, Atatürk artık hayatta olmadığından İnönüyü kendilerine şahsi hedef bilmişler, onları yıkılması gereken putlar olarak göstermişler, kütleleri tahrik ederek başarı kazanmaya çalışmışlardır. Bu tutumun sebepleri elbette ki çok derine inmekte ve büyük reformlar yapılan her memlekette olduğu gibi Türkiyede de reforma yapanlarla reformu kabul zorunda bırakılanların iki ayrı zümre teşkil etmeleri temeline dayanmaktadır. Ama o reformlardan banca yıl sonra ve onları artık yerlerinden sökmek imkânı kalmayınca gaye kaybolmuş, vasıta yaşamakta devam etmiştir. İnönü, C. H. P. ye karşı teşekküllerin başlan tarafından o teşükkül mensuplarına hep bir amacı gibi gösterilmiş, ona karşı korkular, endişeler, tereddütler suni yollardan beslenerek bu düşmanlık hisleri ta Meclisten, dalga dalga bütün vatan sathına yayılmıştır. Menderesin, kendi Grubunu etrafında toplamak için "Seçim yapar da kaybedersek, İsmet Paşa hepimizi asar" kozuna oynamaktan çekinmediği henüz hatırlardadır. Menderesin buna inanarak söylediğini sanabilmek için çok saf olmak lâzımdır. Menderes, D. P. seçimle iktidarı kaybederse sâdece kendisinin Sabık Başbakan olacağını, fakat kimsenin kılına halel gelmeyeceğini daima bilmiştir. Ama. bir devrin bütün "Muhalif Politikacı"ları gibi o tehlikeli silâhı kullanmaktan kendini alakoyamamıştır. Ankaradan, başkentten. Büyük Meclisten idare edilen düşmanlık kampanyasının nasıl bir felâketle sonuçlandığı ortadadır.

İkinci Cumhuriyetin ilk Meclisine gelen A. P. lilerin, İsmet İnönüyü tanıdıklarında, hele onunla temas ettiklerinde düştükleri büyük şaşkınlık bunların hemen her birinin yıllar yılı böyle Ur politik gıdayla beslenmiş olmalarının neticesidir. Şimdi pek çok A.P. li, samimiyetle, "Yahu, Paşa hiç de zannettiğimiz adam değilmiş!" demekte ve onun asıl kusurunun, kendisini millete ve rakiplerine gerçek hüviyetiyle tanıtamaması olduğuna söylemektedirler. Bunda doğruluk payı yok değildir. Kudret sahibi her insan gibi İnönünün de etrafı zaman zaman kapalı kalmıştır. Bu yüzden, kendi partisi içindeki pek çok kimse dahi o tahtaperdeyi aşıp İnönüyle temas edememiştir, onu yakından görememiştir. Partilerdeki "Haremiçi" denilecek oyunlar, her lider gibi İnönüye de zarar vermiştir. Ama bunun yanında, İnönü Fobisinin, asıl kendini akıllı sanan küçük pilitikacılar tarafından yaratıldığı bir hakikattir. D. P. devrinde görülen Bahar Havaları hep, dar lider takımlarının bir içki masası başında buluşup havadan sudan konuşmaları ve Menderesin bir sıkıntın devreyi bu seklide uyutmalarla geçirme gayretinden ibaret kalmıştır. D. P. Genel Başkanı kapalı salonlarda İnönüyle kadeh tokuştururken kendi Grubuna hiç bir şey yapmayacağı hususunda sarih teminat vermiştir. Bu gibi işlerde kullandığı arabulucular ise, kendi şahsi karakter zaaflarını "medeni münasebet", "yakınlaşma", "dostluk politikası" gibi şatafatlı isimler altında gizlemeye çalışan kimselerden ibaret kalmıştır.

Bu çemberi ilk defa olarak sayın Gümüşpala kırmıştır. İlk defa olarak sayın Gümüşpala, bir İnönü Kompleksine düşmeksizin buzlan samimiyetle eritme yoluna sapmış, İnönüyü gerçek hüviyetiyle arkadaşlarının önüne çıkartmış, siyaset hayatımızda bu kadar önemli, hayati yer tutan bir düşmanlığın aslında ne derece efen püften şey olduğunu gözler önüne cesaretle serivermiştir. Bu davranış karşısında İnönü de, şahsiyetinin gerektirdiği olgunluk ve basiretle oyunların en açığını oynamış, en ufak bir arka fikre iltifat etmeksizin yeni partnerleriyle dürüstlük, samimilik, berraklık esasına dayanan bir işbirliği kurmuştur. Karşılıklı güven bu şekilde doğunca, koalisyonun gerçekleşmesine bir mani kalmamıştır. Elbette ki iki Paşanın bu şekilde davranmaları üzerinde, memleketin içinde bulunduğu şartların büyük ölçüde rolü olmuştur. Ama aynı şartların daha başka kimseleri eş yola itememiş bulunması, şahsi rekabet heveslerini ve onun icabı olan küçük oyunları kaldıramamış olması iki Paşanın davranışlarına kıymet kazandırtmaktadır.

Bu memeleket, hareketlerin yukardan aşağıya doğru tesir icra ettiği bir piramit olma vasfını muhafaza etmektedir. Düşmanlık, partizan idare, kin ve tahrik dalga dalga aşağıya inmiş ve köylerde kahvehanelerin ayrılmasına kadar gitmiştir. Kahvehaneler elbette ki bir günde birleşmeyecektir. Nitekim bunlar bir günde de ayrılmamıştır. Ama iki Paşa elele durdukça, 11 C. H. P. li 11 A. P. li ile aynı kabinede yanyana oturdukca, "madik atma" temayülü partilerin yüksek kademelerinde itibar görmedikçe C. H. P. lilerle eski D. P. liler bir tavlanın iki ucunda mutlaka yer alacaklar ve yüreklerinde karşısındaki mars etme gayesinden başka hiç bir gaye taşımaksızın sar atmaya başlayacaklardır.

seriyet" sağlayan güven oyları, anlaşılıyordu ki bu oyu esirgemiş bulunanları dahi sevindirmişti. Prens dö gal elbisesi içinde canlı ve azimli görünen İsmet İnönü, işte bu alkış sesleri arasında kürsüye geldi. Söyleyeceği kısa teşekkür sözleriydi. Ama bunu meharetle, samimiyetle ve inanan, inandıran bir eda içinde söyledi. Muhalefet partilerinin yardımı» na, İktidar partilerinin desteğine güvenerek İnönü kabinesi memleket mukadderatına el koyuyordu. İnönünün, kürsüden inerken kazandığı alkışın kürsüye çıkarken yükselen alkışlardan fazla olması Başbakanın yeni imtihanda bir fazla başarı kazandığının delilini teşkil etti. Başbakan kürsüden indikten sonra milletvekillerinin şahsi tebriklerini kabul etti ve meşhur çantası koltuğunun altında, koridora çıktı.

Ama, İnönüyü asıl sevindiren netice, Fuat Sirmenin blok neticeyi ilân etmesinden bir saat kadar sonra geldi. Başbakanın üzerinde önemle durduğu nokta, beyaz güven oylarının kimlerden, daha doğrusu hangi Gruplardan geldiğiydi. Bunu öğrendikten sonradır ki Başbakan, memleketi içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal dertlerden kurtarabilme imkânını kazandığım anladı.

Teferruatlı neticeler gösterdi ki oylamaya 166 C.H.P. milletvekili iştirak etmiş ve bunların 166'sı müsbet oy vermiştir. Sâdece 6 C.H.P. li oylamaya katılamamış, Başkan Fuat Sirmen de bu sıfatı dolayısıyla oy kullanmamıştır. Bu, yeni hükümetin CHP. tarafından blok halinde kabul edildiğinin delilini teşkil etti. A. P. den oylamaya 99 kişi katılmıştır. Bunların 97 tanesi beyaz oy kullanmıştır. Sâdece 2 A.P. li, Grup kararına rağmen yeşil oy vermiştir. Buna mukabil, 69 A.P. li toplantıya katılmamıştır. Bunlardan bir kısmının, meselâ Neriman Ağaoğlunun o sırada koridorda dolaşmakta olması bunların kırmızı oy sahipleri olduğu kanaatini doğurdu. Ancak bu esnada alı al moru mor bir kaç A.P. milletvekilinin "Bitti mi?" diye kapıda görünmeleri, 59 namevcut arasından bazılarının kalben Hükümetle birlikte olduğunu ortaya koydu. Kaba bir hesapla, 158 kişilik A.P. Meclis Grubundan 100 kişi sağlam beyaz oy sahibidir. Y.T.P. den 45 kişi oy vermiştir. Bunların 38 tanesi, Grup kararına uyarak yeşil müstenkif oyu kullanmıştır. Ama, iki istikamette 7 milletvekili bu kararı tanımamıştır. Bunların 4'ü aleyhte, 3'ü lehte oy vermiştir. C.K.M.P. ise, oylamada 41 kişiyle temsil olunmuş, bunların 38'i Grup kararına uyarak müstenkif oy vermiştir. Aleyhte oy veren yoktur. Ama 3 C.K.M.P. temsilcisi, İnönü kabinesini desteklemek için Grup kararım hiçe saymıştır

İnönü kısa bir hesap yaptı. Demek ki, iktidar partilerinden Karma Hükümete 263 oy verilmişti. Memnun, gülümsedi.

Aynı neticeyi öğrendiğinde, bir başkası daha başkentte tatlı tatlı tebessümden kendim alamadı. Bu, Amerikanın Türk dostu Ankara Elçisi Hare idi. Türkiyede sağlam, müstakar, rahat bir Parlâmento ekseriyetine dayanan bir hükümet vardı ve bundan böyle, yardım faslı dahil, Türk - Amerikan münasebetleri bu. gerçeğin ışığı altında gelişecekti.

Öğleye doğru, herke» memnun. Meclisi terketti

Grupların durumu

Aslında, İnönü kabinesinin rahat bir çoğunluk saylayacağı oylamadan sonra değil, hattâ oy günü de değil, Hükümet Programı üzerindeki müzakerenin yapıldığı celsede belli oldu. O gün konuşan dört partinin sözcülerinin dördü de programı beğendiklerini ifade ettiler. Evvelâ Alican, onu takiben Ahmet Oğuz -C. K.M.P.-, Apaydın ve Aksal prensiplerde Hükümetle birlik olduklarını belli ettiler. Alican, programı o kadar övdü ve İnönü kabinesine o derece güven izhar etti ki, oylama için Y.T.P. Grubunun kendi mensuplarını serbest bırakmaması, müstenkif oy vermeye zorlaması çok kimseyi hayrete düşürdü. Böylesine yapıcı

İsmet İnönü ve kabinesi Program üzerindeki tenkidleri dinliyorlar
Baş tenkit: Üstü kaval, altı şişhane!

bir konuşmadan sonra, çok kimse Y.T.P. den asgari 25 beyaz oy beklemekteydi. Ahmet Oğuz da, fazla iddialı, bu yüzden sakat çok nokta ihtiva eden konuşmasında yapıcı muhalefetin örneğini vermekten geri kalmadı. A.P. Grubu adına konuşan Burhan Apaydın, Grubunun hissiyatına ve temennilerine tercüman olmakla yetindi. Ancak, Yüksek Adalet Divanı gibi konularda bu fikir, görüş ve arzuların eski bir Yassıada avukatı tarafından beyan edilmesi bir takt hatası teşkil etti ve çok çevrede tepki yarattı. Nitekim, ertesi gün bazı gazeteleri görenler, gayelerin vasıtalar daha iyi seçildiği takdirde daha salim tarzda elde edilebileceğini düşünmekten kendilerini a-

Burhan Apaydın
Cübbeden kürsüye

lamadılar. Konuşmaların en alâka çekicilerinden biri, Aksalınki oldu. C.H.P. Grubu adına konuşan CHP. Genel Sekreteri, İnönü kabinesinin C.H.P. Grubunda elbette ki kuvvetli bir destek, ama aynı zamanda yaman bir mürakabe bulacağını belirtmekten çekinmedi. Bu mürakabenin tabii Grupta yapılacağım ve Hükümete karşı tutumunun da, Hükümetin tutumunun da o toplantılarda kararlaşırılacağını Aksalın pek iyi belirtmemesi İnönünün evvelâ bir kahkaha atmasına, sonra da, tenkitlere cevap vermek için konuştuğunda bir lâtife yapmasına sebebiyet verdi. Başbakan "Peki ama,biz kime sığınacağız?" demekten kendini alama-

Kulağa Küpe

Sen bu kafayla ömr-ü billâh yatarsın!

I

Dünya *gazetesinde bir haber:*

"Kayseri Cezaevinde Celâl Bayar, Atatürkün ölüm yıldönümünde yaptığı bir konuşmada Atatürkün ve İsmet İnönünün bu memlekete hizmetlerini anlattı."

Dünya gazetesine derhal bir *tekzip telgrafı. Altındaki imza, Celâl Bayar! Şöyle diyor: "Ben öyle şey söylemedim.."*

Dünya gazetesi, Kayseri Cezaevinde çok okunan gazetelerden biri.

Ama orada, Son Havadis daha çok okunuyor.

II

Son *Havadis gazetesinde bir haber:*

"Bazı milletvekilleri ve senatörler Kayseriye gidip kendisini ziyaret ettikleri avrada günün aktüel meselesi diye Boyara af hakkında ne düşündüğünü sormuşlar ve 'Siz ister misiniz ?' demişler.

Bayar bu soruyu soranlara dik dik baktıktan sonra, sert bir sesle şu cevabı vermiş:

— Ben mahkûm değilim ki, af isteyeyim. Siz onu mahkûmlara sorun.."

Boyardan Son Havadise ne bir ses, ne bir nefesi

III

Bayar mahkûm değil! Peki, ne? Ne olacak: Milli İrade.. Çankayada, tank kapısına dayandığında o masalı okumamış mıydı? Ya mahkûmlar? Ha, bakın, tabii onlar da Mitti İradenin işlemesine tankla mâni olanlar..

Sen *bu kafayla orada ömr-û billâh yatarsın, aslanım!*

Yatarsın aslanim ama, bir defa yaktığın kimseleri bir ikinci kere yakmaktan eline ne geçecek, onu söyler misin?

dı. Mamafih, Aksalın seviyeli, belki biraz romantik sesle okunan konuşması C.H.P. Grubunun İkili Hükümet karşısındaki tutumuna tercüman oldu.

İnönü, Grup sözcülerinden sonra üç milletvekili konuşunca -bunlar, güven oyu vereceklerini ifade ettiler- kürsüye geldi ve kabinesinin çeşitli konulardaki görüşlerini belirtti. Milletvekilleri, bunun hemen arkasından bir kifayet takriri kabul etmek suretiyle tatmin edildiklerinin delilini verdiler. O kadar ki, Hükümetten sonra bir milletvekilinin konuşması tüzük icabı olduğundan kürsüye gelen Ahmet Gürkan bile Koalisyonun hararetli bir müdafii gibi davrandı.

Sahir Kurutluoğlu
Yerini bulan adam

O akşam, saat sekizi biraz geçerken Meclisi terkedenler İnönünün 300 civarında oy sağladığı inancı içindeydiler. Ancak, bunun elli kadarının muhalefet partilerinden geleceği sanılıyordu. Buna mukabil, koalisyonun asıl iki kanadı, C.H.P. ve A.P. den gelecek oyların 250 civarında takılıp kalacağı fikri hakimdi. Oy günü, sürpriz iki taraflı oldu, Sathî görüş sahipleri, dalgalı oyların katılmamasıyla Beyazların 269'dan yukarı çıkmamasını beğenmediler. Gerçekten, sathi görüşle, öteki daha fazla istikrar sağlayacaktı. Ama siyasî hâdiselerden mâna çıkarmasını bilenler ümitlerinin üstünde sayıda güven oyu alındığını hemen farkede-

rek sevindiler. C.H.P. den kimsenin şüphesi yoktu. Kırmızı oy çıkması bahis konusu değildi. Ama, acaba A. P. den 70, haydi bilemediniz, 80'nin üzerinde oy çıkacak mıydı? Haftanın sonundaki gün ibre 97'ye gelip dayanınca bu, herkeste hayret uyandırdı. Demek A.P. Grubu da, İnönünün tavsiye ettiği gibi, bir İktidar Grubu olduğunu kavramış ve ona göre davranmıştı.

İhtilâl ile Demokrasi arasındaki İnönü köprüsünün, çok sağlam iki ayak üzerine oturtulmuş olması dar geçitlerin birincisinden geçtiğimizi dost düşman herkese gösterdi.

Şimdi ne olacak?

Haftanın sonundaki o gün, oylamadan hemen sonra İnönü Y.T.P. ve C.K.M.P. Genel Başkanlarıyla görüştü, iktidardaki ve muhalefetteki partilerin birlikte çalışmaları gerektiğini, kendisinin Muhalefet Liderleriyle daima temasta bulunmayı vazife bileceğini söyledi. Alican ve Bölükbaşı böyle ciddi temaslardan sâdece hayır çıkacağı yolundaki inançlarım teyit ettiler ve Başbakanın yanından memnun ayrıldılar. Ama ikisini de, bir mesele hemen meşgul etmeye başladı: Grup kararına uymayan âsiler ne olacaktı? Bu, akşama doğru A.P. nin de meselesi haline geldi. A.P. liler, idarecilerin gözlerinin içine baka baka bu karan hiçe saymış olan iki milletvekilini derhal ihraç niyetlerini açıklamaktan çekinmediler.

Y.T.P. li âsilerin adedi 7'dir. Y.T. P. kararım hemen veremedi. Gruptan bu çapta bir fedakârlık, şüphesiz kolay değildi. Ama, bu yapılmazsa Grup disiplinini sağlama imkânı kalmayacaktı ki.. Bir Y.T.P. li, güveylerin ancak zifaf gecesi tavuğu bacağından tuttuğu gibi ayırması halinde otorite sahibi olduklarını, aksi halde gülünç mevkie düştüklerini hatırlattı. Ama, 7 **Y.T.P.** li zaten gidiciye benziyorlardı. Bunlardan Be yaz oy veren üçü, Hayri Mumcuoğlu, Ata Topaloğlu ve Abdullah Çilli bavullarını hazırlamışlardı. Kırmızı Dört, hadiselerin gelişmesini bekleyecekti. Zira onların kanaati, oylamaya katılmayan 50 kadar müfrit A.P. linin oradan kopacağı ve böylece ayrı bir blokun teşekkül edeceği merkezindeydi.

C.K.MP. ye gelince, otoriter Bölükbaşı, kafasında kararım vermişti bile. Disiplinin dışına çıkanlar -biri, Atatürkün evlâtlığı "Küçük Ülkü" nün eşi Fethi Doğançaydır- partinin de dışına çıkarılacaklardı. Ama, üç C.K.M.P. li de bundan büyük bir ıstırap çekeceğe hiç benzemiyorlardı.

Bu dalgalanmalar üç partide devam ederken, dördüncü partiden o-

Meclis Programı Böyle Dinledi

İnönü kabinesinin programı hakkında Millet Meclisinin gerçek hisleri nedir? Bir AKİS muhabiri bunu, program Mecliste okunurken çeşitli Gruplardan yükselen çeşitli alkışları tesbit etmek suretiyle cevaplandırmaya çalıştı. Aşağıda, alkışa mazhar olan cümleleri bulacaksınız. (+) işareti alkış, (/) işareti sükût mânasına gelmektedir.

Cümle	C. H. F.	A. P.	Muhalefet
Başbakanın kürsüye çıkısı	+.	/	/
Cumhuriyet Hükümeti, bütün üyeleriyle Atatürk ıslahatının ilkeleri üzerinde kararlıdır.	+	/	/
Anayasanın mutlak hakimiyetini temin etmek her siyasetin üstünde hedefimizdir.	/	+	/
Memleket idaresinde vatandasın münasebetleri ve hakları siyasi kanaat ayrılığından dolayı hiç bir fark göstermeyecektir.	/	/	+
En ehemmiyetli mesele, asker sekildikten sonra polis ve jandarmanın kıymetini ve manevi itibarını vatandaş sözünde sağlamaktır.	/	+	/
Bunun ameli çâresi, devlet ve özel teşebbüs olarak mümkün olan en geniş ölçüde yatırım yapılmasıdır.	/	+	/
Devlet sektörü yatırımlarının verimli olabilmesi için her şeyden önce, siyasi iktidarın plânlı kalkınma fikrine yatkın olması, yatırımların isabetli bir plâna dayanması ve mali kaynakların sıhhatli yollardan sağlanması şarttır.	+	/	/
Siyasi partilerin birbirinin halefi durumunda hep bu istikamette birbirlerini uyarmaları ve tamamlamaları icap ettiği inancındayız.	+	/	/
Ziraat arazisinden arazi vergisini ve dar işçi kazançlarından tasarruf bonosunu kaldırmak gibi kolaylıkları gerçekleştirmek azmindeyiz.	+	+	. /
...geçmiş siyasi mücadelelerin yaralarını tamamiyle tedavi etmek, dikkat ve ehemmiyetle gözönünde bulunduracağımız ve üzerinde çalışmaya başlayacağımız bir husus olacaktır.	/	+ Ayakta	/
İşçilerin siyasi inanış veya parti ayrılıklarına göre farklı muamele görmeleri kesin olarak önlenecektir.	+		/
Toplu sözleşme ve grev hakkını düzenleyici' kanunlar Yüksek Meclise sunulacaktır.	+	/	/
Yurdumuzun geri kalmış bölgelerinin kalkınması için bütün imkânlarımızı kullanacağız.	+	/	/
Radyoların işlemesinde siyasi tarafsızlık esas tutulacaktır.	+	/	+
Dış politikamızın temelini "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" ilkesi teşkil etmektedir;	+	+	+
Bu çalışmalarımızda NATO ve CENTO ittifaklarının hususi ve önemli bir yeri vardır.	+	+	+
Kibrisin bu gayretlerini ve bölgemizin barış ve istikrarına yararlı faaliyetlerini yakın bir ilgi ile tâkip edeceğiz.	+	+	+
Ordumuz, varlığımızın başlıca teminatı olarak milletçe aziz bildiğimiz bir müessesedir.	+	+ (Serin)	+
Huzurunuzda bulunan Karma Hükümet büyük hâdiselerden sonra gelmiş bir milli huzur ve plânlı kalkınma hükümeti amacındadır.	+	+ (serin)	/
Hükümet, muhalefet partilerinin murakabesini yardımcı bilecektir.	/	/	+
Başbakanın kürsüden inişi	+	+	+

lanlar bir gurur hissi duymaktan kendilerini alamadılar. Bir ciddi, yerleşmiş ve oturmuş parti olduklarını ispat etmiş bulunuyorlardı.

Huzur yolunda!

İnönü, haftanın sonundaki o gün yeni mevkiinin kendisine yüklediği sorumluluğu ve onun icaplarım düşünmekle yetindi. Gözlerini arkaya çevirdiğinde, kendisinin ve başkalarının, artık tekrar edilmemesi gereken halalarını görmemezlikten gelmedi. D.P. ye iktidarı devrettiğinde. Muhalefet Lideri sıfatıyla yükselttiği ilk şikâyet hemen başlatılan bir "memur azil ve nakili" hakkında olmuştu. O zaman kullandığı Tâbirle, D.P. bu vatandaşları her an eşya denkleri hazır, diken üstünde, yarınlarının ne olacağını bilmeyen kimseler haline sokmuş, teşkilâtından gelen tazyiklerle huzuru altüst etmişti. Başbakan, bu yola sapılmaması, herkesin yerinden oynatılmaması, ancak istikbaldeki icraatın bir azil, nakil veya tâyin sebebi sayılması kararını aldı. Bilhassa, memleketin mali, ekonomik hayatıyla yakından ilgili müesseselerin veya İktisadî Devlet Teşekküllerinin, yahut o çeşit dairelerin başlarının hemen değiştirilmesi, ihbar müessesesinin tek rar ve bilinmez hangi istikamette revaç bulması Başbakanın asla tasvip etmeyeceği hususlar olarak Bakanlara hissettirildi. Eski bütün hesapların üstüne İnönü, iktidara gelirken vaad ettiği gibi bir sünger geçiriyordu. Türk toplumunda yeni ve beyaz bir sayfa açılıyordu. Günahlar da, sevaplar da bunun üzerine yazılacaktı!

Sosyal Hayat

Sokağa dökülenler

Son günlerde, Türkiyenin büyük şehirlerinde oturanlar sokaklarda **sık** sık, alışık olunmayan bir manzarayla karşılaşmaktadırlar. Önde bir bayrak, arkada, ellerinde dövizler taşıyan bir grup ve sessiz yürüyüş. Çıplak ayaklılar, ayakkabıları bulunmayanlar değildir. Bunlar, ayakkabılarım çıkardıktan sonra yürüyüşe geçmekte, fakat, böyle bir alışkanlıkları olmadığından hastalanmaktadırlar. Bu yüzden, kış boyunca çıplak ayak usûlünün fazla rağbet görmeyeceği muhakkaktır. Başka bir tehlike, birincisi çok alâka çeken, ikincisi daha az alâka toplayan, üçüncüsünde alâka dağılan, dördüncüsünde umursamazlık başlayan, beşincisinde nazarı dikkati çekmeyen bu yürüyüşlerin zamanla büyük şehirlerdeki tesirlerini kaybetmesidir. O takdirde, gösteriler daha küçük şehirlerde moda olacaktır. Nitekim.

Sezarın Hakkı

Hükümet Programı üzerinde Millet Meclisinde yapılan konuşmalarda en fazla kim dikkati çekti, bilir misiniz? Ekrem Alican. Y. T. P. Meclis Grubu adına yapılan bu ölçülü, olgun, sakin, iyi niyet dolu, her türlü kompleksten ve şahsi hislerden uzak konuşma dört başı mâmur bir konuşma oldu. Kim, bu Ekrem Alican? Muhalefet Partisi Hür. P. nin başarılı bütçe tenkitçisi.. Yoksa, Hükümet Programı üzerinde konuşan Ekrem Alicanı Milli Birlik İdaresinin talihsiz Bakanı, hele T. T. P. nin şu son buhranda pek kötü imtihan veren lideri ile karıştırmak imkânı yoktur. Birinci Alican ötekileri silerse, Meclis güzel bir Muhalefet Lideri kazanır. Yok, bu geçici bir davranış olursa ve öteki Alicanlar birinciyi gene yerlerse sıfıra sıfır, elde kalır sıfır!

Y. T. P. için başarı yolu, bünyesindeki bir takım "hasta ruh"lardan mutlaka kurtulmakla açılacaktır. Tedavi edilmez, üstelik her yeni hezimette biraz daha bilenen aşağılık duygusuyla mâlûl aileler bu parti adına konuştukça, bunlar, parti içindeki ve dışındaki bir takım kuvvetleri kendi sakat kafaları istikametine ittikçe lider hatadan hataya düşmekten kendini kurtaramayacaktır. Hele liderin kendisi, yanlış kuvvet teşhisleri sonucu bazı hayallere dalınca ve oyunlar oynanıp pazarlıklar yapmaya kalkışınca, "gücün kadar konuş" prensibinden ayrılınca ne potlar kırılıyor, bunu herkes, şu son buhranda görmüştür. Bunun neticesidir ki Y.T.P. bugün, tıpkı A.P. ve CHP. gibi bir iktidar partisi olabilir ve memleket yaralarının sarılmasında başka plânda rol alabilirken iç buhranların fırtınaları arasında yuvarlanıp gitmektedir.

Y.T.P. idarecilerinin, Basına karşı allerjileri vardır. Fazla saf bir çok kimse gibi onlar da, başlarına gelen her felâketin sebebi olarak Basını görmektedirler. Basın aleyhlerindedir, Basın kendilerini sabote etmektedir, Basın iyi taraflarını görmemektedir. Hattâ Basına "Hep A.P. ye musallat oldunuz, bize dönüp te bakmadınız bile. Bizimle o kadar uğraşsaydınız, bugün A.P. nin yerinde biz olurduk!" tarzında bir mantık acaipliği ile çatanlar dahi eksik değildir. Bu kompleks. Hür. P. den -galiba Menekşe Sokaktaki meşhur ve uğursuz Genel Merkezle birilkte- yeni partiye devrolmuştur. Hür. P. liler de, başlarına geleni Basından bilmişlerdir. Halbuki Hür; P. yi Basın Hür. P. yapmıştır ve Basın, Y. T.P. den bir iyi hareket geldiğinde bunu belirtmekten geri kalmamıştır. İşte, Alicanın son konuşması hakkındaki tepki!

Alican artık öğrenmelidir ki, politikada bazen görünüş, gerçek kadar, hattâ ondan bile mühimdir. "Canım, o parti adına konuşmuyor ki., "Allah Allah, kim oluyor o?", "Efendim, o partili bile değil.." Bu sözler. Y.T.P. illerin hep ağzındadır. Hep ağzındadır ama, görünüşü, gerçek dedikleri hususa bir türlü uydurmaya muvaffak olamamaktadırlar. Y. T.P., sâdece bir takım "F.K.G. müşterileri "nin, müvazenesizliklerini fikir sağlamlığı, komplekslerini idealizm ve patavatsızlıklarını şövalyelik sanan izan fıkarasının elinde göründükçe çalkalanıp duracaktır.

Bu bir dost hatırlatmasıdır.

İşçilerin İzmirde yaptıkları yalınayak yürüyüş

İki ayak bir pabuçta bile değil

bitirdiğimiz haftanın içinde bir gün başkentte cereyan eden böyle bir vak'ayı pek az kimse seyretti.

Yürüyüşü yapanlar, Motörlü Taşıt İşçileri Sendikası mensuplarıydı. Motörlü taşıtlarda çalışan işçilerle işveren arasında uzun süreden beri bir çok anlaşmazlıklar mevcuttu. Sendika mensupları, sonunda, meselelerini duyurmak için sokağa dökülmeğe karar verdiler.

Yürüyüş, işletmenin bulunduğu Hipodrom civarındaki garajlardan başladı. Yüzlerce işçi ellerinde dövizlerle geniş caddeyi sessizce geçtiler. Dövizlerin biri pek sempati topladı. Şöyleydi: "Devlet verir, E.G.O. da erir". Eski Meclis binasının önünden yürüyerek Vilâyete kadar gelen işçiler, bir müddet burada durduktan sonra gene ağır ağır ve sessiz Çalışma Bakanlığının bulunduğu Mithat Paşa caddesine doğru yola çıktılar. Çalışma Bakanlığının önünde de bir müddet konakladıktan sonra Genel Müdürlüklerinin bulunduğu Necati Bey caddesine yöneldiler. Genel Müdürlüğün önüne gitmeden ellerinde taşıdıkları çelengi Zafer Anıtına törenle bıraktılar.

Bu arada, Çalışma Bakanlığına paket yapılmış bir de "İş Kanunu" hediye edildi ve topluluktan "Alın, rafa koyun", "Bir işe zaten yaramıyor" gibi sözler yükseldi.

Motörlü Taşıt İşçilerinin sessiz. yürüyüşü hakikaten pek sessiz oldu, yürüyüş sırasında bir patırdı çıkmadı, üstelik yürüyüşü işlerine geç kalmış birkaç memurla, alışverişe erken çıkmış bir İki ev kadını büyük bir merakla tâkip etti!

Aslına bakılırsa, Motörlü Taşıt İşçilerinin dertleri yok değildir. Birinci derecede dert, İş Kanununun bir tek maddesinin dahi -işçi lehine olanları- tatbik edilmemesidir. Normal mesainin 8 saat olmasına rağmen, otobüslerde çalışan biletçilerin günde 11 saat çalışması işten bile değildir. Bunun yanında, İdare hakikaten insafsız davranmakta, eskaza bir biletçi, son durakta peynir ekmekten müteşekkil öğle yemeğini bir iki dakika içinde yemeğe kalksa, büyük para cezalarına çarptırılmaktadır.

Bütün bunların dışında Motörlü Taşıt İşçileri Sendikası idarecilerini haftanın başında bir mesele adamakıllı kızdırdı. Heryıl işçiye verilen kışlık elbisenin kumaşı değiştiriliyor, çok daha ucuz ve ince bir kumaştan yaptırılan elbiselerin tevzi yoluna gidiliyordu. Üstelik bu talebin Genel Müdür Hüsrev Ekicioğlu tarafından geldiği öğrenilmiş ve işçiler adamakıllı sinirlenmişlerdi. İlk teşebbüs, işçi mümessili Mustafa Satır tarafından yapıldı. Satır bağlı bulundukları Sendikanın Başkanı İbrahim Fertelliyi çalışma yerine dâvet etti. Kumaşlar iki işçi temsilcisi tarafından kontrol edildi. Her iki temsilci, başkentte, devamlı halkla teması olan işçilerin bu evsafta kumaştan elbise giymelerinin doğru olmadığım idareye bildirdiler. Sendika Başkam birkaç defa daha İdareye başvurdu. Ancak elde edilen sonuç, kocaman bir sıfırdan ibaret oldu.

Haftanın ortasında salı günü Başkan Fertelli son olarak işçilerle konuşmak ve fikirlerini öğrenmek üzere İdarenin bulunduğu Hipodrom yakınındaki garajlara gitti. Saat 20.30 civarıydı. Pek çok otobüs biletçi ve şoförü işlerini bitirmiş, gece nöbeti tutacaklara vazifeyi terketmek üzereydi. Vazifeliler hariç, Fertellinin etrafını yüzlerce otobüs işçisi sardı. Başkan durumu izah etti ve son olarak ne söyliyeceklerini işçi lerden sordu, İşçiler söylenilen kumaştan elbise verilmesine rıza göstermediklerini belirttiler.

Gürültülü toplantı kalabalığı arttırmış, seslerin yükselmesine sebebiyet vermişti. İşte, sessiz yürüyüş fikri burada doğdu. İzmirde böyle bir hareket yapılmıştı. Başkentte de yapılabilirdi. Motörlü Taşıt İşçileri yalınayak yürümeyi teklif ettiler. Ama Fertelli havaların soğuk olduğunu, başlarına bir de hastalık çıkarmamalarını işçilerden rica etti ve çıplak ayak fikrinden vaz geçildi.

İşin bundan sonrası biraz acaip, biraz da acı oldu. O sırada İşletmeye gelmiş olan Genel Müdür durumdan haberdar edildi. Genel Müdür hiç tereddüd etmeden Hazır Kuvvete telefon etti ve topluluğun, dağıtılmasını istedi. Emniyet memurları kısa bir zaman sonra gelerek Sendika Başkanım aldılar, topluluğun dağılmasını istediler. Fertellinin ricası üzerine işçiler dağıldılar. Ancak Fertellinin mâcerası biraz daha uzadı. Evvelâ Hipodromdaki polis karakoluna, oradan Örfi İdare Kumandanlığına götürüldü. O saatte Kumandanlıktaki nöbetçi amiri "bir şey yapamayacağını" söyleyince Fertelli derdest bu defa Yenimahalle karakoluna gönderildi. Sabahı, eski bir sandalyenin üzerinde eden Fertelli, ertesi gün Örfi İdare Mahkemesinde ifade verdi ve Örfi İdare Mahkemesi kendilerince işlenmiş bir suç görmediğinden Fertelliyi sivil

Bir Mülâkat

Ecevit Diyor ki...

Bitirdiğimiz haftanın başından itibaren başkent ve büyük şehirler halkı alışık olmadıkları bir manzara ite karşılaştılar. Günün muayyen saat- ' lerinde ayakları çıplak bir takım insanlar yollara dökülüyor ve ellerinde taşıdıkları dövizlerle yürüyor, yürüyorlardı. Bunlar bir takım haklarım, sessiz yürüyüşle ve protesto yoluyla almak isteyen işçilerdi.

Baklan istemenin başka bir yolu yok muydu ? Muhakkak ki vardı. Vardı ama büyük şehirler işçileri en zararsız ve kolay yol olarak sessiz yürüyüşü seçmişlerdi. Yan sayfalarda bu sessiz yürüyüşlerin hikâyesini bulacaksınız. Fakat aşağıda okuyacağınız mülâkatta ise bizzat II. Cumhuriyetin Çalışma Bakanı Bülent Ecevitin ağzından dertlerin tedavi şekli hakkında malûmat alabilecek ve yalınayak sokaklara dökülenlerin dertlerine devâ bulunacağı yolunda vaad alacaksınız.

"İş Kanununun yalnız tatbiki meselesi değil, tadili meselesi de vardır. İktisadi hayatımızın ve sınai gelişmemizin bugünkü merhalesinde daha yaygın bir İş Kanununa ihtiyaç belirlidir. Ayrıca Çalışma Bakanlığının, ödevlerini gereği gibi yapabilmesi için yeni bir Teşkilât Kanununa ihtiyaç vardır. Bilhassa hayati bir önem taşıyan işyeri güvenliği ve işçi sağlığı konusunda gerekli kontrolü tam manasıyla yapabilecek hale gelmesi için Çalışma Bakanlığının imkânlar balinası zaruridir. Ayrıca Sigortaları daha faydalı ve yaygın hale getirmek için de hazırlıklar yapılmıştır. Öte yandan Hükümet Programında belirtildiği gibi artık Anayasa gereği haline gelen toplu sözleşme ve grev kanun tasarısı en kısa zamanda Meclise sunulacaktır. Bütün bunlar bir araya gelince çalışma hayatı ile ilgili mevzuatımızı âdeta yeni baştan ele almamız gerektiği görülür. Biz bu durumda' bazı işçi çevrelerinden gelen makul isteği de göz önünde tutarak bir Çalışına Meclisi toplamayı faydalı buluyoruz.

Esasen 1954'ten beri Çalışma Meclisi toplantısı yapılmamıştır. Şu sıralarda toplanması ' faydalı olur inancındayım. Ancak elimizde böyle bir toplantı için maddi imkân yok Fakat bu imkânı araştırmaktayız.

Toplu sözleşme ve grev konusun da muhtelif çalışmalar var. Teni Hükümet bütün bu çalışmaları da göz önünde tutarak demokratik memleketlerdeki anlayış ve görüşe uygun bir tasarı hazırlayacaktır.

Sendikacılığımızın bugünkü seviyesinde grev hakkının iyi kullanılamıyacağını, hattâ tesirli olamıyacağını da söyliyenler var. Fakat aslında sendikacılığımızı geliştirmenin de en emin yolu bu hakkın tanınmasıdır. Kendi çıkarlarını müdrik işçilerin grev hakkını kötüye kullanabileceklerine ihtimal vermek güçtür.

Bülent Ecevit

Bu hakkı, kendisine geçim sağlayan işin baltalanması veya kapanmasına yol açacak şekilde ve ölçüde kullanmakta hiçbir işçinin menfaati olmıyacağı açıktır. Öte yandan işçinin, toplu sözleşme ve grev hakkı tanınmakla özlediği geçim şartlarına kavuşacağını ummak ta yersiz olur. Bu hak kendi başına büyük bir etki gücü taşımaz. İşçinin refahı ve mutluluğu bakımından önemli olan, memlekette iş alanlarının çoğalması ve iş veriminin artmasıdır. Topla sözleşme ve grev hakkı ancak işçinin bu artıştan adil ölçülerle yararlanabilmesini teminat altına alır. Türk işçisi, kendisine tanınacak bu hakkı, elbette belirttiğim bu pek açık ve basit gerçeği göz önünde tutarak kullanacak» tir.

Kanunlar dairesinde işçinin kendi hakkını araması pek tabiidir. Fakat son günlerdeki bazı gösteriler, eğer Yeni Hükümetin işçi dâvalarına, böyle nümayişlerle uyarılmadıkça ilgi götstermiyeceği sanısından doğuyorsa işçi arkadaşlarımızın yersiz bir karamsarlık içinde olduklarına hükmederiz. Herhalde Hükümet Programı açıklandıktan sonra da görmüşlerdir ki Karma Hükümet işçi dert ve meselelerini bilmekte ve bunlarla en az isçiler kadar ilgilenmektedir. Zamanın, işçilerimize bu bakımdan karamsar değil, iyimser olmaları gerektiğini göstereceğine güveniyorum. Kendi inancım odur ki, hele demokratik bir nizam içinde işçinin refahına, sağlığına, mutluluğuna büyük önem verilmeden hızlı ve verimli bir kalkınma hareketine girişilemez. Onun için yalnız insani düşüncelerle değil, iş verimini arttırmak ve demokratik düzen içinde kalkınmamızı hızlandırmak bakımından da devletin ve işverenlerin, çalışanları en az çalışanlar kadar düşünmesi gerekir."

mahkemeye sevketti. Sivil mahkeme ise Sendika Başkanım serbest bıraktı. Böylece Motörlü Taşıt İşçileri Sendikası Başkam, tam 40 saat nezarette kalmış oluyordu.

Bu olaydan 'sonra sokağa dökülme meselesi daha fazla rağbet gördü ve sessiz yürüyüş, dâvaların halinde zerre kadar rol oynamıyacağı biline biline hazırlandı.

İzmirli işçiler..

Geçen hafta içindeki bu sessiz işçi yürüyüşleri, örneğini İzmirden aldı. İzmirde daha geniş, daha organize ve daha tesirli olduğu kanısına -tabii sâdece kendilerince- varılan bir sessiz yürüyüş tertip edildi.

O gün, İzmir İşçi Sendikaları Birliği binasının geniş salonunda zayıf, uzun boylu, palabıyıklı bir adam ayağındaki ayakkabıları çıkarmış. . çoraplarını çıkarmağa hazırlanıyor ve bir taraftan kendisini seyredenlere laf yetiştiriyordu:

"— Yürüyüşümüzün asıl gayeleri arasında Çalışma Bakanlığını da protesto vardı. Ama yeni Hükümetin çok genç ve pek sevdiğimiz Çalışma Bakanı Eceviti işinin başlangıcında kırmak istemiyoruz. Şimdilik, sâdece Yüksek Hakem Kurulunu protesto edeceğiz.."

Palabıyıklı zat, Birliğin Başkanı Burhanettin Asutaydı. Ayakkabılarıyla çoraplarını pek az sonra başlıyacak sessiz yürüyüşe katılmak üzere çıkarıyordu. İzmirli işçiler yürüyüşü biraz daha revnaklandırmak için yalınayak yürümeyi göze almışlardı. Üstelik işçi ailelerinden büyük bir çoğunluk, çolukla çocukla yürüyüşe katılacaktı.

Protesto mahiyetinde yapılan yürüyüş, Yüksek Hakem Kurulundan bir türlü sonuçlanmıyan dosyalarla ilgiliydi. İzmirde şimdiye kadar açılan iş uyuşmazlığı ile alâkalı dâvaların denilebilir ki % 85'i işçiler lehine sonuçlanmıştı. Ancak Yüksek Hakem Kuruluna giden dosyalar halâ dönmemiş işçiler lehindeki kararların faydası sağlanmamıştı. Sebep. patronların Yüksek Hakem Kuruluna yaptıkları ve kanuni hakları olduğundan kimsenin şüphesi bulunmıyan itirazlarıydı. Hakem Kurulunun uyuşukluğu, işçi temsilcilerini rahatsız ediyor, kazanılacak bir dâvasın emsâl teşkil etmesi yönünden isticale sebebiyet veriyordu.

Ancak bu arada, sendikalarda Patron - İşçi edebiyatı bir hayli alıp yürümüş, dile pelesenk olan ekonomik güçlüklerin, bunlar karşılığında geçim zorluğu hikâyelerinin bini bir paraya olmuştu.

Saat 14 sıralarında önde Atatürkün büyük bir portresini taşıyan iki işçinin bulunduğu kortej Birlik binasından yola çıktı. Ayakları çıplaktı. Ellerinde muhtelif dövizler vardı.' "Komünizm Düşmanıyız" ibareleri yazılı döviz diğerlerine nazaran daha iri, daha gösterişliydi. Pek çok işçi şapkalarının kenarına "Zam" ibaresi yazılı kâğıtlar iliştirmişlerdi.

Onbine yakın işçi ve işçi ailesinin katıldığı yürüyüş son derece sukûnetle başladı. Aile reislerini tâkip eden kadınlar takunyalıydı ve yürüyüşün tek sesi takunyaların çıkardığı monoton tıkırtılardı.

Gerçi yürüyüşe mâni olmak için işverenler oldukça büyük gayret sarfetmişlerdi Ama, cumartesi öğleden sonra mesai yapılacağı haberi bir çok işçiyi yolundan çevirmemiş, Kemeraltı caddesini 10 bine yakın emekçi kaplamıştı.

Konak meydanında bir iki dakikalık duraklamadan sonra. Bölge Çalışma Müdürlüğüne doğru yönelindi. İşçi kitlesini burada büyük bir sürpriz bekliyordu. Bölge Çalışma Müdürlüğünde bir tek insan yoktu Kapılar duvar, pencereler sıkı sıkıya kapatılmıştı. Ancak, devlet dairelerinin cumartesi öğleden sonra çalışmadığını hesaplamıyan yürüyüşün organizatörleri bir hayli üzüldüler.

Yürüyüş İzmirde ilgi topladı, kortej, geçtiği yol boyunca pek çok kimse tarafından alkışlandı. Atatürk anıtına koyulan çelenkten sonra işçiler sessiz sedasız dağıldılar. Daha sonra sessiz yürüyüşün muhasebesi yapıldı. Sonuç şuydu: 10 işçinin soğuk algınlığından ateşleri yükselmiş, yüze yakın işçi de esaslı nezleye yakalanmıştı.

Talep yarışı

Karşılıklı tahammül

Bütün hafta boyunca devam eden ve süratle moda haline gelen gösteriler karşısında, Başbakan İsmet İnönü bir konuşmasında. Hükümetin nasıl vaziyet alacağını ifade etti. İnönü:

"— Bir hükümet olmayınca, der» hal anarşi başlıyor. Çocuklar bakanlıkları işgale kalkışıyor, her teşekkül gösteri yürüyüşüne kalkıyor. Bu, memlekette bir sosyal mesele bulunduğunun delilidir. Bu meseleye karşı çıkmanın ilk şartı ise, önce hükümetin kurulmasıdır.." dedi.

Hükümet kurulduktan sonra mevcut meselelerin üzerine eğilinecektir. Ama bunlar, bir günde halledilecek isle olmadığından ve bir çoğu memleketin bünyevi rahatsızlıklarıyla alakalı bulunduğundan her şey hemen sükûnet bulmayacaktır Üstelik, çeşitli sendika başkanlar da, başka sendika başkanlarından geri kalmadıklarını taraftarlarına göstermek için bu neviden *teşebb*üslere girişeceklerdir. Hükümetin kararı, bu sösterilerin delalet ettiği mânayı

iyi anlamaya çalışmak, derdin devasını aramak, ama bu arada, gösteriler bugünkü sessiz, masum ve amme huzuru ile asayiş yönünden tehlike göstermediği müddetçe asla müdahaleye kalkmamaktır. Batının medeni her memleketinde bu gibi hareketler, toplulukların gösteri ve yürüyüş hakkının, hürriyetinin bir örneği sayıldığına göre bizde de aşırt heyecan göstermek, polis müdahalesine kalkışmak, tevkiflere girişmek düşünülmemektedir.

İsmet İnönünün kanaati, bir cemiyette Demokrasinin sağladığı emniyet supapları açık tutuldukca ve bunlar "tertipli gösteri" halini almadıkça hiç bir tehlikenin mevcut olmadığıdır. Bunlar, olsa olsa, Hükümete milletin nabzının ne şekilde attığını göstermek bakımından yardımcı olacaktır.

Tabii, mübalâğa edilmemesi şartıyla!

Politikacılar

Tükenmeyen 1946!

Geride bıraktığımız hafta içinde kısa boylu, yeşil gözlü, tatlı ve munis bakışlı bir adam, oturduğu apartman dairesinin geniş pencerelerinden birinin önünde, ellerini arkasına bağlamış vaziyette sık sık Meclise baktı durdu. Meclis çalışmalarına katılan milletvekillerinin güle oynaya eski Meclis Başkanının evi önünden geçmelerini seyreden kısa boylu adam, arada bir düşünceye dalıyor ve çok eskiye doğru giderken bazı olayları hatırlıyordu. Hatırladıklarınan memnun olduğu, yüzünde beliren tebessümden anlaşılıyordu. Meclisi ve Meclis çalışmalarına katılan milletvekili gruplarım uzun uzun seyreden kısa boylu adam Profesör Fuat Köprülüydü. Eski DP. kurucusunun evi esasen Meclis binasıyla karşı karşıyadır. Meclisi terkedenlerin hemen hepsi Köprülünün oturduğu apartmanın önünden geçmek mecburiyetindedirler.

D.P. nin dört kurucusundan en talihlisinin, bitirdiğimiz hafta içinde ki tek meşguliyeti Meclisi ve onun mensuplarını seyredip iç çekmeden ibaret kalmadı. Prof. Köprülü ciddi olarak bir parti kurmak niyetindedir ve bunun hazırlıkları içindedir. Partinin "platonik temas" safhası sona ermiş, bazı şahıslar ve prensipler tesbit edilmiştir. Eski Kurucu, bir süredir gazetecilerden gelen çeşitli suallerle karşıkarşıyadır. Fakat şimdiye kadar bunları hep, eski alışkanlığı neticesi, yuvarlak laflarla geçiştirmeye muvaffak olmuş, büyük bir sır vermemiştir. Hattâ, bazı

Fuat Köprülü
Basübadelmevt

yanlış haberler dahi bu yüzden yayılmıştır. Bilinen, Köprülünün yeni partisinin de D.P. vârisleri arasında yer alacağıdır. Eski Kurucu, bu sıfatı dolayısıyla, bütün öteki iddia sahiplerinden daha şanslı bulunduğuna kaanidir.

Eski kurucunun yeni teşebbüsünde ana fikir, D.P. nin hakiki devamı olacak bir siyasi teşekkülün doğuşunu hazırlamaktır. Köprülüye bu fikir seçimlere tekaddüm eden günlerde gelmiş, ancak sütten ağzı yanan politikacı -bir süre Yassıadada ikamet etmiştir- askeri idarenin sona ermesini beklemiştir. Nitekim bu fikrini, haftanın sonunda kendisini ziyaret edebilmeyi başaran bir AKİS mensubuna açıkladı. Konuşma Köprülünün oturduğu dairenin küçük holünü salona bağlayan eşikte cereyan etti. DP. Kurucusu şöyle dedi:

"— Bakınız, şu kurulan yeni partilerin hangisi istenileni vermiştir? Mevcutlar da, sanırım devirlerini tamamlamışlardır. Biri tesadüflerin eseri ortaya çıkan, diğeri emirle kurulan iki yeni siyasi teşekkülün mem leket meselelerini lâyıkıyla ele almasına, üzerine eğilmesine imkân var mıdır? Bunlar, bazı zaruretlerin ortaya çıkardığı teşekküllerdir.."

Köprülü, bundan sonra, kuracağı partinin tutumu hakkında izahat verdi:

"— Benim, politika hayatımda zikzaklar görülmemiştir. Bilirsiniz, duymuşsunuzdur. Eskiden ne isem, şimdi de öyleyim ve öyle kalacağım. Elbette ki kuracağımız parti, D.P. nin fikriyatı üzerine inşa edilecektir. Bir defa gazetelerin yazdığı gibi, partinin ismi içinde Sosyal kelimesi bulunmıyacaktır. Bu kelimenin halk. üzerindeki tesirini ve nasıl tefsir olunduğunu biliyorsunuz. Kaldı ki, D.P. ekonomik anlayış bakımından liberal bir partiydi. Bizimki de öyle olacaktır. Heri memleketlerde tatbik edilen bu sistemin faydalı olduğuna evvelden beri inanırım. Bunu devam ettireceğiz.."

Böylece Köprülü, kurulacak yeni siyasi teşekkülün ana hatlarını çizmiş oluyordu. Seçimlere tekaddüm eden günlerde fiilen kuruluş çalışmalarına başlanan yeni siyasi teşekkülün tüzüğünü ve programını Prof. Köprülü hazırlamaktadır. Köprülü, hazırladığı program ve tüzükte tamamiyle D.P. nin ilkelerine sadık kalmaktadır. Ancak, gelişen olayların tesiriyle bazı ufak değişiklikler yapılmasını zaruri görmekte, bilhassa tüzükte bunlara dikkat etmektedir.

İsim babaları.

Prof. Köprülünün liderliğini yapacağı yeni siyasi teşekkülün kurucuları arasında büyük bir ihtimalle tanınmış bazı isimlere rastlanacaktır. Birinci plânda yer alacakların arasında Yassıadadan beraat ederek çıkanlar bulunacaktır. Bunların içinde bir İlhan Sipahioğluna, bir Naci Berkmana, bir Kemal Özçobana rastlanması sürpriz teşkil etmemelidir. Bunun dışında, Prof. Köprülü 1957 yılı seçimlerine CHP. karşısındaki partilerden birinin adayı olarak katılmayı reddeden bazı eski DP. milletvekillerini de yeni partinin çatısı altında toplamayı düşünmektedir. Bunlarla temaslarının mevcut olduğunu Prof.. Köprülü saklamamaktadır. Ancak, şimdilik bir açıklama yapmaktan çekinmektedir.

Gene Prof. Köprülünün söylediğine göre, yeni kurulacak partinin içinde politikada yıpranmamış isimler bulunacaktır. Köprülü yeni bir teşekkülde bu tip politikacılara büyük ihtiyaç olduğunu bildirmektedir. Bunun yanında Köprülü, İhtilâlden sonra kurulan yeni partilerdeki isimleri misal olarak göstermekte, partilerin teşekkülünden evvel bunların bir tekinin dahi politika hayatında' bilinmediğini söylemektedir. Kendisine, yeni partilerde bazı tanınmış politikacıların bulunduğu, meselâ Y.T.P. Genel Başkanının bunun en iyi misali olduğu hatırlatıldığında Köprülü şöyle demektedir:

"— Alican mı?.. Evet!. Kimdi Alican?.. Bir memur!. Memur statü-

sünün dışına güçlükle çıkabilen bir politikacı.. D.P. içinde varlığı ile yokluğu arasında zerrece fark yoktu."

Köprülüye göre, yeni parti hızını D.P. yi ilk kuranların ve olayların gelişimi sebebiyle bağlı bulundukları partiyi terkedip politikadan ayrılanların, yâni mücadeleye 1946 da bütün varlıklarıyla atılanların gayretinden alacaktır. Bugün kıyıda köşede binlerce insan beklemektedir ve yeni bir mücadelenin başlamasıyla birinci plânda yer almayı arzulamak tadır.

Köprülünün, ismi içinde muhakkak Demokrat kelimesinin bulunacağı yeni partiyi kurması önümüzdeki 15 gün içinde tahakkuk edecektir. Partinin üç kelimeden müteşekkil bir ismi olacağı anlaşılmaktadır. Demokrat Partinin başına eklenecek ilk kelimenin Köylü olması ihtimali büyüktür. Zira Köprülü ve temas ettiği arkadaşlarından pek çoğunun savundukları ve sık sık tekrarladıkları bir slogan bulunmaktadır. Bu politikacılara göre "Türk aydım yoktur, asıl aydın köylüdür, memlekette asıl söz sahibi o olmalıdır."

Egede bir güneş daha

"Başkentte Köprülü ve arkadaşları temaslarım yapar, yeni kurulacak partinin tüzüğünü hazırlarlarken, Egede Devrim Partisi kurucuları arasında başgösteren anlaşmazlık oldukça enteresan bir safhaya intikal etti. Neticede, Örfi İdarenin kalkmasıyla Köprülünün yeni parti kuracağı haberini açıklamasından ziyadesiyle memnun olan, bir Devrim Partisi kurucusu oldu. Şeref Balkanlı, daha bir iki hafta evvel intisap ettiği son partisinden de beklenen istifasını vermişti. Balkanlı, bilindiği gibi Türkiyede "Tebdili mekânda ferahlık vardır" atasözüne en fazla itibar eden ve bu yüzden parti değiştirme rekorunu kıran bir politikacıdır. Nitekim Devrim Partisinden alâyıvâlâ ile istifa edip, bir de basın toplantısında istifa sebeplerini açığa vurduktan sonra arpacı kumrusu gibi düşünmeğe başladı. Şimdi, hangi partiye girecekti? A.P. ye tekrar avdet edemezdi. Prensiplerde anlaşamıyordu! Y.T.P. ve C.K.M.P. yolları kapanmıştı, zira Devrim Partisinden ayrılış sebebi İnönüyle ilgili sözleriydi. Balkanlı memleketi bu girdaptan sâdece ve sâdece tarihi şahsiyetiyle İnönünün kurtarabileceği yolunda bir demeç vermiş, bu yüzden Devrim Partisi kurucularıyla arası açılmıştı. Gerçi istifasının gerekçesini "Parti merkezi bir kurucunun yatak odasında olan bir siyasi teşekkülde daha fazla kalamam" şeklindeydi. Ama gerçek sebebi yazan İzmir gazetelerinden yirmişer - otuzar alarak, Kayseri cezaevine postalamayı da unutmamıştı. İşte bundan ötürüdür ki Balkanlı, Köprülünün yem bir parti kuracağı haberine pek sevindi. Eli şakağında düşünürken birden yüzüne renk geldi ve partinin kurulmasını büyük bir sabırsızlıkla beklemeğe başladı.

İzmirli politikacının, Köprülünün partisine intisap edeceğinden zerre kadar şüpheye düşülmemelidir. Balkanlı için yeni bir parti kurulması demek, yeni bir oyunun başlaması demektir.

C.H.P. li Bakanlar C.H.P. li milletvekilleriyle

İki el bir baş içindir

C.H.P.

Bu da, "İç Seçim"

Muhalefet yıllarında CHP. sözcüleri, DP. nin bir "iç tutum"unu hep yerdiler ve rejimin dejenere olmasında D.P. Bakanlıkları ile DP. Genel İdare Kurulu üyeliklerinin zaman zaman aynı şahıslar üzerinde toplanmasını belli başlı bir sebep saydılar. Böyle düşünenler, İnönü Kabinesi ilan edildiğinde üç isim üzerinde durmaktan kendilerini alamadılar: Turhan Feyzioğlu, Emin Paksüt ve Bülent Ecevit. Onların bu hassasiyeti göstermesi, üç siyaset adamının aynı istikametteki hassasiyetleriyle eş zamana tesadüf etti. Feyzioğlu, Paksüt ve Ecevit -yaş vasatileri 41'dir-, üzerlerinde Bakanlık görevinin bulunduğu müddetçe partinin icra organı olan Merkez İdare Kurulundaki yerlerinden ayrılacaklarını bildirdiler. Böylece, C.H.P. nin Kurmay Heyetinde üç yer münhal hale geldi ve bir seçim tansiyonu, eski partinin safları arasında kendisini hissettirdi. Partinin başında kalan İsmail Rüştü Aksalın bu en yakın üç çalışma arkadaşım Parti Meclisi, bu ayın ortalarında yapacağı bir toplantıda seçecektir. Parti Meclisi sâdece, kendi arasından üç kişiyi Merkez İdare Kuruluna seçecek değildir. Parti Meclisinde de, Millet Meclisi Başkanlığına getirilmiş olan Fuat Sirmenin yeri açılmaktadır. Zira Anayasaya göre, Millet Meclisi başkanları, bu görevleri süresince partilerinin hiç bir kademesinde yer alamayacaklardır. Bakanlık Parti Meclisi üyeliğine mani değildir, zira bu Meclis bir istişari heyettir. Nitekim, Milli Birlik İdaresi devrindeki Bakanlığı sırasında Turhan Feyzioğlu ve Cihat Baban o toplantılara katılmışlardır.

Parti Meclisi üyeliği için, yedek üyelik yoktur. Gerçi, sıradaki birinci yedek Dr. Suphi Baykamdır ama. Meclis yeni üyesini kendisi yeniden seçecektir.

Bitirdiğimiz hafta içinde C.H.P. deki seçim tansiyonunu sâdece bu münhaller yükseltmedi. Turhan Feyzioğlu ile Fethi Çelikbaşın kabineye girmeleri, C.H.P. Grubunun Od Başkan Vekilliğini de boşalttı. Bilinmeyen bir husus, Başbakan İsmet İnönünün Grup Başkanı olarak kalıp kalmayacağıdır. Zira İnönü, tabii

C.H.P. Genel Başkanlığını muhafaza etmektedir. Tüzüğe göre, C.H.P Grubunun Başkanı, Parti Genel Başkanıdır. Bu bakımdan, İsmet İnönünün o sıfatı taşımakla beraber Hükümet başında kalacağı süre Grup başkanlığını fiilen iki Başkan Vekilinin yapması en kuvvetli ihtimaldir. Bu durum, Başkan Vekilliklerinin önemini arttırdı ve mücadeleye bir his verdi. Bunun yanında, Grup İdare Heyetinden de bazı boşalmalar olması, haftanın sonunda bir yeni seçim kampanyasının eski parti içinde hararet kazanmasına yol açtı. Kulislerde çeşitli isimler dolaştı, partide mevcut çeşitli kuvvet grupları kendi adaylarını deneme mahiyetinde ileri sürdüler, fakat neticede kati bir tercih yapılamadı ve o bir çift aday üzerinde ittifak hasıl olmadı.

C.H.P. Grubu, haftanın başında yapacağı toplantıda kendisiyle alâkalı' hususu neticelendirecek tir. Parti Meclisi de ilk toplantısında kendi içindeki ve Merkez İdare Kurulundaki boşlukları doldurunca, C.H.P. bir bünye reformuna ciddiyetle gitmek için hazır olacaktır.

Yenilerin kuvveti

Ancak, Meclisin açılmasından bu yana cereyan eden faaliyet, C.H. P. nin T.B.M.M. Grubu içindeki gerçek kuvveti "Yeniler"in teşkil ettiği hakikatini ortaya çıkardı. "Yeniler". Meclise ilk defa gelen milletvekilleri ve senatörlerdir. Bunların sayısı yüz kadardır ve hemen hepsi gepgenç, dinamik, kafasında fikirler bulunan kimselerdir. Kararlan, hiç kimsenin adamı olmamak, müstakil hüviyetlerini muhafaza etmek ve her hâdisede, peşin hükümlerle değil, o durumun gerektirdiği zaruretleri göz önünde tutarak davranmaktır. O yüzdendir ki bilhassa Grup Başkan Vekilliklerinin doldurulması işinde, onların ağırlığı kendini ciddiyetle belli edecektir. "Yeniler" eskilere karşı Ur kompleks taşımamaktadırlar. Ölçüleri daha ziyade ehliyet, vasıf, kabiliyettir. Bunların yanında tecrübeye de önem vermeleri, beylik hislere kapılmadıklarının delilidir.

İsmail Rüştü Aksal
Tartışılmayan adam

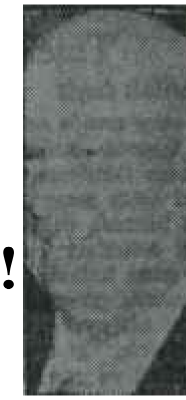
Bitirdiğimiz hafta bu zümre, henüz teşkilâtlanmış değildi. Çeşitli istikametlerden gelen rüzgârlara karşı şimdilik sağduyularıyla kendilerini koruyan bu temsilciler, aralarında temas halindedirler. Bir handikap, Meclis çalışmaları henüz ciddi olarak başlamadığından kabiliyet, ehliyet ve vasıfların belirme fırsatını bulamamış olmasıdır. "Yeniler", profesyonel politikacı tipi olmaktan uzak tecrübelilerle şüphesiz sıkı işbirliği yapacaklar ve C.H.P. nin Meclis içinde çekilip çevrilmesinde baş--ıca rolü oynayacaklardır. Bütün partide olduğu gibi Grup içinde de, bilhassa İnönünün Başbakanlık görevine başlamasından sonra saflar İsmail Rüştü Aksalın etrafında toplanmıştır. Aksal, bu birleştiricilik işini başarıyla yapmaktadır. Onun kabinede koltuk kabul etmemesi, parti için ciddi talih teşkil etmiştir.

Her halde, içine girdiğimiz hafta C.H.P. de bir takım gelişmelere sahne olacaktır.

İnönü

İşte, Devlet Adamı!

Krutçef

Devlet adamlığı, şüphesiz tecrübe ister. Devlet adamlığı, şüphesiz olgunluğa lüzum gösterir. Devlet adamları, çetin imtihanlardan geçe geçe bu vasfı elde ederler. Bunlar üzerinde bir tereddüt bahis konusu değildir. Ama, inkâr olunabilir mi ki devlet adamları ancak bir muayyen kumaştan çıkmaktadır?

İşte, Krutçef! Stalinin ölümüyle Rusyada bir yarış başladı ve bu yarışta, Rusyanın bugünkü Başbakanı; ilk turlarda kendisine nazaran pek ilerde giden bir çok rakibi geride bırakarak öne fırladı, sonra da aştıkça açtı. Krutçefin milletlerarası temaslardaki tutumu, davranışları, hazırcevaplığı, hususiyetini teşkil eden çıkışları devlet adamı kumaşından yapıldığını belli eden noktalardır.

Bu Krutçef, İsmet İnönüye, Başbakan olması dolayısıyla bir tebrik telgrafı gönderiyor. Telgrafta bir cümle var: "Türk-Sovyet dostluk ve işbirliğinin iyi zamanlan zatıâlinizce gayet iyi bilinmektedir."

İnönünün cevabı: "Türk-Sovyet dostluk ve işbirliğinin iyi zamanlarını ve bütün devirlerini pek iyi hatırlıyorum."

Türk-Sovyet dostluk ve işbirliği eğer zaman zaman bulutlanmışsa bu, Moskovada oturan her şahsın o sırada Ankarada oturan hangi kumaştan mamûl bulunduğu hususuna doğru teşhis koyamamış olması neticesidir.

Bu teşhiste hataya düşülmezse, işler şüphesiz daha kolay yürür.

G E N Ç L İ K

Teşekküller

Bardak taştı

Hadise geride bıraktığımız haftanın başında Ankarada, Teknik Öğretmen Okulunun çıkış kapısı önündeki holde cereyan etti. Orta boylu, biri kumral, diğeri esmer, Karadenizli oldukları kolaylıkla anlaşılan iki genç kolkola girmişler, ihtiyatlı adımlarla çıkış kapısına doğru yürümeğe çalışıyorlardı. Yürümeğe çalışıyorlardı, çünkü arkaları kapıya dönüktü ve geri geri gidiyor, bir taraftan da üzerlerine gelen 10 - 15 kişilik grupu kontrol ediyorlardı. Ne olduysa bu sırada oldu. İki gencin üzerine gelenler bir hamle yaptılar. Gençlerden esmeri, elini arka cebine attı ve bir tabanca çıkardı. Üzerlerine doğru gelen grupa doğrulttu. Gelenler tınmadılar. İki gencin üzerine yürümeğe, devam ettiler. Elinde tabancası olan namluyu yere çevirdi ve bir el ateş etti.

Silâh sesi, yüksek tavanlı holde yankılar yaparak büyük binanın içerlerine doğru yayıldı. İki gencin üzerine gelenler bir iki saniye durakladılar. Silâhlı olanla yanındaki bu fasıladan istifade ederek kendilerini kapıdan dışarı attılar..

Elinde silâh olan genç, T.M.T.F. nu Genel Başkanı M. Kemal Kumkumoğlu, yanındaki ise Ankara İktisadi İlimler Akademisi Talebe Cemiyeti Başkam Ercan Sandı.

O gün, Teknik Öğretmen Okulu salonlarında Ankara Yüksek Okullar Talebe Birliği kongresi vardı. Kongre salonu doluydu. Sabahleyin 10 da başlayan toplantı sükûnetle devam etti. Saat 14 de ikinci oturum açıldığında arka sıralara oturan bazı gençlerin birisini beklediği seziliyordu. Öğleden sonraki oturum açıldıktan beş - on dakika sonra salona M. Kemal Kumkumoğlu girdi. Arka sıralardan bir ara mırıltılar yükseldi. Ama kongre devam etti.

Bu sırada salonda kongreyi tâkip eden Ercan Sanın yanına bir arkadaşı sokuldu. Gencin adı Tahsin Kaplandı ve Gençlik teşekküllerinde uzun müddetten beri muhtelif görevlerde bulunmuştu. Kaplan, Sana bir iki kelime konuşmak için kendisiyle dışarı çıkmayı teklif etti. San teklifi kabul edip, Kaplanın koluna girdi ve dışarı çıktılar. Büyük kapının önüne gelmişlerdi ki birden dört - beş kişi Sanın üzerine atladı. Kavga Ercan Sanın pek lehine olmadı. Bir hayli hırpalandı ve kaçacak tâkati dahi kalmadı.

Sanın başından bu mâcera geçerken, bir başka genç salona girmiş ve Kumkumoğlunu nazikâne bir dâvetle dışarı çağırmıştı. Aynı hole Kumkumoğlu da celbedilince bu defa mütecavizlerin sayısı 10 - 15'i buldu.

İşte tabancasına sarılan Kumkumoğlu bu sırada yere bir el ateş etti ve bir iki saniyelik tereddütten istifade ederek Sanla birlikte kendi--ini dışarı attı.

Ancak olay, burada kapanmadı. Dışarıda da Kumkumoğlunu bekleyenler vardı. İki kafadar kaçmağa çalıştılar. Üzerlerine gelenlerin safı sıklaşınca Kumkumoğlu elindeki tabancayı bir kere daha ateşledi. Bu defa havaya sıkmış ve silâh sesinin verdiği aşkınlıktan istifade ederek, arkadaşıyla birlikte anayoldan Konya asfaltına doğru koşmağa başlamıştı. Diğerleri peşlerini bırakmadılar. İki kişi, birinin elinde silâh, Konya asfaltı üzerinde kaçıyor, 20 - 25 kişilik bir grup kendilerini kovalıyordu. Kovalıyanlar, kaçanlara taş, toprak atıyorlardı. Asfaltın üzerinde Kumkumoğlu silâhını bir kere daha ateşledi. Bütün bunlar olup biterken San, yoldan geçen otomobilleri durdurmağa çalışıyor, selâmeti onda görüyordu. Nihayet arabalardan birisi iki kafadarı aldı.

Federasyon Genel Başkanı ve arkadaşı alelacele Yenimahelle karakoluna gittiler. Diğerleri de iki taksiyle peşlerinden geldiler. Karakolda resmi muamele tamamlandıktan sonra mesele Adliyeye intikal etti. Kum kumoğlu ilk sorgusunu müteakip tevkif edildi.

Meselenin aslı..

Tabancaların patlamasına, yumrukların savrulmasına kadar giden bu olayın başlangıcı yeni değildir. Kumkumoğlu ve T.M.T.F. nundaki muhalifleri arasındaki mücadele, daha Kumkumoğlunun seçildiği dakikadan itibaren başlamıştır. Esasen Martta yapılan Federasyon Kongresinde Kumkumoğlu büyük bir güçlükle Başkan seçilebilmiştir. Kumkumoğlu, Kongrede rakibi İstanbul adayı Nurettin Sözeni ancak 20. turda mağlûp edebilmiştir.

İki grup arasındaki çekişme ilk meyvasını yeni Federasyon idare heyetinin, 27 Mayıs İhtilâlinden sonra kurulan geçici T.M.T.F. İdare Kurulundan Federasyonu devir alışı sırasında başladı. Geçici Kurulun mu» hasibi Tahsin Kaplan intikâl devresinin hesaplarını vermekte biraz gecikince, karşı grup meseleyi allandır dı, pullandırdı. Hele işin içine bir türlü bulunamayan yediyüz küsûr şebeke söylentisi de girince. Geçici Kurul bir hayli güç durumda kaldı. Kaplan ve beraberindekiler Ankara Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Atalay Zoralın desteğine başvurdular. Zoral ve Kaplan iyi arkadaştılar, üstelik Talebe Birliğinde beraber çalışıyorlardı. Ayrıca o günlerde Ankara Üniversitesi Talebe Birliği güç

Kumkumoğlu yargılanıyor
Kum gibi kaynıyor

şartlar içinde bulunmaktaydı. Kendisine bağlı Talebe Cemiyetleri iki yıldır yapılmıyan kongrenin bir an evvel yapılması için Birliği zorluyordu. Birlik idarecilerine gelince, kendi kongrelerinden evvel Federasyonun olağanüstü bir kongreye gitmesini sağlamağa çalışıyorlardı. Böylece bir müddet için Ankara Üniversitesi Talebe Birliği idarecileri rahatlıyacaklardı.

Bunların ötesinde, Federasyonda bir takım mali karışıklıkların ortaya çıkması Kumkumoğluna olan muhalefeti körükledi ve husumeti arttırdı. Mesele suydu:

Kumkumoğlunun, Genel Başkanlığından evvel Federasyon bir İtalya seyahati tertiplemiş ve seyahat sırasında İtalyada bir kadına 15 bin lira borçlanılmıştı.

Borç zamanla 45 bin liraya yükseldi. Gün geçtikçe faiz artıyor, Federasyonun ödeme imkânı kalmıyordu. Bu yüzden Federasyon elindeki parayı Bankaya yatıramıyor, haczedilmesinden çekiniyordu. Bunun üzerine Kumkumoğlu küçük bir kurnazlığa başvurdu. Kendi talebi üzerine Federasyona muhasip tâyin edilen Ertem Eren adındaki gencin, parayı kendi adına bankaya yatırması ve sarfı bu kanaldan yapması formülüne başvurdu. Eren 45 bin liraya yakın bir meblâğı üzerine aldı. Ancak parayı bankaya yatırmadığı gibi binbeşyüz lirasını da bilinmiyen bir sebepten ötürü kaybetti!

İşte bu mesele Kumkumoğlunun muhaliflerini harekete geçirdi. Sele Ertem Erenin ikinci bir hesapsız hareketi daha öğrenilince iş çığırından çıktı. Federasyonun İktisadi İlimler Akademisi Talebe Cemiyetine 3 bin 500 lira borcu vardı. Bu borç muhasip Eren tarafından sahte bir evrakla ödenmiş gibi gösteriliyordu, federasyon defterine ödenmiş gibi işlenen paranın karşılığı olan vesikanın altında İktisadi filmler Akademisi Talebe Cemiyeti muhasibinin imzası vardı. Ancak imza taklid edilmişti.

Bu, bardağı taşıran son damla oldu. Eren, Muhasip Üyelikten çıkarıldığı gibi mahkemeye sevkedildi. Bu işlem yapılırken muhalifleri Kumkumoğlunun da mesul olduğunu, onun da mahkemeye sevk edilmesi gerektiğini savundular. Ancak Genel İdare Kurulu buna lüzum görmedi. Kumkumoğlu ilk raundu böylece sayı hesabıyla galip bitirdi.

Muvaffakiyet fazla sürmedi. İstanbulda toplanan Federasyon Genel İdare Kurulu İstanbul Üniversitesi Talebe Birliğiyle Ankara Üniversitesitesi Talebe Birliğinin talebi üzerine Federasyon olağanüstü kongresi konusunu gündeme aldı. İ.T.Ü.B. Başkanı Ayhan Efeoğlunun küçük bir taktik hatası olmasaydı, belki de olağanüstü toplantıya gidilmiş olacaktı. Efeoğlu Kumkumoğluna başından bert muhalifti. Yeni kongreyi arzuluyordu. Ancak başkam bulunduğu birliğin idare heyeti üyelerinin geri kalanına fikirlerini sormak lüzumunu hissetmeden Genel İdare Kurulunda salvoya başlamıştı. Bu hata olağanüstü kongre toplanması fikrinin muvaffak olamamasına sebep teşkil etti. Kumkumoğlu bir müddet daha rahatladı.

Ne var ki, olaylar birbirini tâkip ediyor ve Üniversite Gençliği arasında başlayan ikileşme gün geçtikçe büyüyordu. Nitekim, toplantıdan birkaç gün sonra Kumkumoğlu ve yanında iki arkadaşı, kaldıkları otele dönerken birden önlerine 30 kadar gencin çıktığım gördüler. Başlarında tabiatıyla Tahsin Kaplan vardı. Kumkumoğlu ve iki arkadaşı etraflarını saranlardan güçlükle kurtuldular. Kendilerim otele dar attılar ve ertesi gün de başkente dönmekte sayısız faydalar gördüler.

Mesele şimdilik böylece ortadadır. Kumkumoğlu, muhakemesinin ilk celsesinde kendisine hücum edildiğini ve linç edilmekten korktuğu için tabanca çektiğini söylemiş, tahliyesini istemişse de, mahkeme talebi reddetmiştir. Ayrıca Kumkumoğlu mahkemeye tabanca taşıma müsaadesini ibraz etmiştir. Müsaade kâğıdındaki tarihe bakılırsa, belge 1961 yılı Ağustos ayında yani M.B.K. devrinde verilmiştir. Ancak Üniversite içinde belgenin, hâdisenin cereyanından sonra tanzim edildiği söylentisi pek revaçtadır!

Haftanın sonlarında cuma günü, Kumkumoğlunun avukatının yaptığı tahliye talebi, kabul edildi.

Mahkemenin tahliye gerekçesi, delil kifayetsizliği ve Kumkumoğlunun daha fazla mağduriyetine sebep vermemektir.

İkili çatışmanın son raundu önümüzdeki günlerde oynanacaktır. Kum kumoğlu ve taraftarlarının şanslarının, olayların gelişmesi yönünden, da olsa arttığı görülmektedir. Ancak olağanüstü kongrede -yapılacağı katileşmiş gibidir- T.M.T.F. nda esecek rüzgârın pek de melteme benzer bir rüzgâr olmıyacağı açıktır.

Herhalde muhakkak olan, bu çeşit olayların talebe teşekküllerinin itibarları bahsinde pek de hayırlı tesirler icra etmediğidir.

Okuyucu Mektupları

Açıklama

13 Kasım tarihli derginizin, 147 terle ilgili kısmında: "Fikrin öncülüğünü 14 lerden Orhan Erkanımın yaptığı ve sonradan hareketin, simdi Hükümet müşavirlerinden ideal arkadaşı Numan Esin ve Muzaffer Özdağ tarafından benimsendiği hiç kimsenin meçhulü değildir." Hükmüne varmaktasınız. Sözleriniz tek kelime ile yanlıştır. Kişilere iftira etmek, meslek ve ahlâk anlayışınıza aykırı olduğuna göre; -Bunu daima tekrarlamaktasınız- yanlış ve kasıtlı bilgilerin, 14 lere vurmak sevaptır zihniyetinin oyununa geldiğiniz anlaşılıyor. Sisi ve size bu fikirleri verenleri, arzu ettiğiniz şartları peşinen kabul ederek ispata dâvet ederim. Üniversite tasfiyesinin ne öncülüğünü ve ne de aracılığını yaptım. 114 ve 115 sayılı kanunların müzakere ve kabul edildiği toplantıda dahi bulunmadım. Toplantıya ait zabıtlar ve yoklama cedveli mevcuttur. Sadece, 1/37 olarak sorumluluğa iştirak ettim, bugün de ederim. Başkalarına ait icraatın şerefini paylaşmak ve sömürmek adetim değildir. Harekete prensip olarak taraftar idim ve bu gün de ayni fikirdeyim. Yurttan ayrılmaya mecbur edildiğim gün söylediğim bir sözü tekrarlamak isterim; M. B. K. den istifa ettiğim 11 Kasım gününe kadar geçen 6 aylık süre içindeki bütün icraatın, şahsımı ilgilendiren kısımlarının hesabını vermeye hazırım. Bu hesabın, millet veya yargı organları huzurunda benden sorulacağı günleri beklemekteyim. Yeter ki gerçekler tahrif edilmesin, her türlü savunma imkânlarından mahrum edilerek yurt dışına sürülen ve her çeşit fena icraatın faili ilân edilen bizlere karsı yöneltilen hücumlar, ahlak ve kanun sınırları içinde kalsın...

Bir seneden beri devam eden sükûtumu itham ve iftiralarla kabuli' mânasında anlıyanlara şimdilik sunu hatırlatırım: Gerektiği için sustum ve susmaktayım, gerektiği zaman konuşacağım...

Bu açıklamanın dercinizin ilk sayısında yayınlanmasını rica eder, saygılarımı sunarım.

Orhan Erkanlı - Ottowa

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Bütçe

Delik ve yaması

Bitirdigimiz haftanın sonlarındaki gün, Maliye Bakanı Şefik İnan Maliye bakanlığının toplantı salonuna girdiği zaman, kapılardan birinin üstündeki saat 16.20'yi gösteriyordu. O gün, saat 15 civarında gazetelere bakanlıktan telefon edildi ve saat 15.45'te yapılacak bir basın toplantısında Bakanın yeni bütçe hakkında açıklamalarda bulunacağı bildirildi. 15.45!. Gazeteciler, Maliye bakanlığına nihayet avrupai zihniyete sahip bir Bakanın gelmiş bulunduğunu düşünerek sevindiler. Öyle ya, saat üçbuçuk veya saat dört denilmemişti. 15.45! Ama hayal, saat 15'i 15.45'e bağlayan 45 dakika devam etti. Saat 15.45'ten itibaren ilk 15 dakika mütemadiyen saatlere bakıldı. Saat 16'yı bulunca hayal, yerini hayal sukutuna bıraktı. Bir 15 dakika daha beklenildi. Bakan ortada görünmeyince sabırsızlık arttı. Hani gazeteciler, neredeyse tası tarağı toplayıp gitmeye hazırlanırlarken ve "Bu Bakan, zamanında toplantıya gelmiyor, koca bütçeyi denk nasıl bağlar!" diye sızlanmalar başlarken Şefik İnan kapıdan içeri girdi.

Maliye Bakanı yorgun ve uykusuz görünüyordu. Hummalı bir çalışmanın içinden çıkmış olduğu belliydi. Kısa boyu daha ufalmışa benziyordu. Üzerinde, esmer çehresine iyi giden gri bir elbise ve ipek gömlek, vardı. Yeşil çuha kaplı masanın başına oturduktan sonra, cebinden çıkardığı gözlükleri önüne koydu, fotoğrafçıların resim sekmelerinin nihayete ermesini bekledi. Ama fotoğrafçılar "Konuşun, konuşun!" dediler. Resimlerin hareketli olmasını istiyorlardı.

10 milyarın hikâyesi

Şefik İnan konuşmasını orta boy beyaz kâğıtlar üzerine, eski harflerle hazırlamıştı. Bu konuşmasını teksir de ettirmişti. Bakan konuşmasını yaparken alâkalı memurlar bunları gazetecilere dağıttılar. Böylece muhabirler demeci, yazılı metinden tâkip imkânım buldular.

1962 yılı bütçesi Türkiyenin, 10 milyarın üstüne çıkan ilk bütçesidir. Bütçe 10 milyar 1 milyon 82 bin 212 lira olarak bağlanmıştır. Bütçe, DP. iktidarının bütün bütçeleri gibi kâğıt üzerinde denktir. Ama, nasıl o zaman, sâdece rakam kabartsın diye meselâ "Irak Petrollerinden hissemiz: 100 milyon" diye kalemler konuluyor idiyse, toplantıda Şefik İnan "Amerikan yardımları ve diğer yardım ve kredi karşılıkları" olarak

Şefik İnan muhteşem Mercedes'i önünde

"Bizim fedakâr, vefakâr memurlarımız.,/"

1 milyar 171 milyon 888 bin 580 rakamını okudu, sonra bunun 700 milyon dolarlık Amerikan ve 103 milyon dolarlık Alman yardımına güvenilerek tesbit edildiğini açıkladı. Hemen oracıkta kalem kâğıda sarılan gazeteciler, arada 350 milyon lira civarında bir fark bulunduğunu tesbit ettiler. Bakan, umursamaz bir tavırla "Bir çaresini buluruz!" dedi. Muhabirler birbirlerine baktılar. Gerçi bunun portesi nihayet 40 milyon dolar civarındaydı ve şüphesiz bulunacaktı ama, davranış hoşlarına gitmedi.

Bütçe, Meclisteki Hükümet Programı müzakerelerinde bizzat Başbakan İnönünün belirttiği gibi Tarım sektörünün ön plâna alınması suretiyle hazırlanmıştır. Yatırımların 1 milyar liraya yakın kısmı, bu sahaya ayrılmıştır. İkinci büyük yatırım, Milli Eğitime yapılmaktadır. Miktar, 400 milyon lira civarındadır. Daha sonra, Sanayi sektörü gelmektedir. O sahada İnönü Hükümeti 240 milyon liraya yakın yatırım yapacaktır. Ulaştırma, Bayındırlık, İmar ye İskân sektörü ise 1 milyar 300 milyon lirayı kendi aralarında paylaşacaklardır ki bunun 770 milyonu Karayollarına gidecektir.

Böylece, Hükümetin politikası Bütçe rakkamları sayesinde ortaya çıktı. Tarım, İnönü kabinesinin büyük yatırım sahasını teşkil edecektir. Anlaşılmaktadır ki İnönü, bu toprakların artan nüfusumuzu besleyebilmesi meselesini her konudan önemli görmektedir. Ancak 1 milyar liranın çarçur olmaması lâzımdır. Meselâ bu paranın 100 milyon lirası, sermayesine mahsuben ve zirai kredi olarak çiftçilerimize dağıtılmak üzere Ziraat Bankasına verilmektedir. Geçmişte, bu kredilerin nasıl ve hangi gayelerle kullanıldıkları malûmdur. Bunların âkibetleri ise daha da fecidir. Zira, kredi olmaktan çoktan çıkmışlar, bir hibe halini almışlar, fakat hukuken bu vasfı taşımadıklarından zaman zaman bas kı aleti görevi de görmüşlerdir. 1961 yılı bütçesinde 1 milyon lira olan bu faslın 100 milyon "ciddi lira "ya çıkarılmış olması, tabii kullanılış tarzına göre hayırlı veya son derece zararlı tesir icra edecektir. Ancak Şefik İ-

nan, konuşmasında şöyle dedi:

"— Devlet bütçesi ve katma bütçeler kanalıyla 1962 yılı içinde yapılacak yatırımların, gerek miktar gerekse konulan bakımından plânlı devreye geçiş programına uygunluğu, Maliye bakanlığı ve Devlet Plânlama Teşkilâtının işbirliğiyle sağlanmıştır."

Maliye bakanlığı bilinmez ama, Devlet Plânlama Teşkilâtının genç uzmanlarının zirai krediler bahsinde ne derece hassas olduklarından haberdar bulunanlar, ümitsizliğe kapılmaktan kendilerini korudular.

Nitekim bütçede, Devlet Plânlama Teşkilâtının hesaplan gereğince 5 milyarı aşacak bir yatırımın mevcut olması da bu teşkilâtın tesirinin kendini hissettirmesi neticesidir. Böylece, Hükümet Programında mevcut "bol yatırım" prensibi tahakkuk etmiş olacaktır ki hesaplar hatalı çıkmadığı takdirde Türkiyemizin 1962 için kalkınma hızı % 7 olacaktır. Özel sektörün, huzur ve istikrarın gelmesi, Devlet yatırımlarının başlaması üzerine 3 milyar civarında bir yatırım yapacağı tahmin olunduğundan milli gelirin % 16-17 si yatırıma gidecektir ki bu, milletler için tahammülü güç bir fedakârlık değildir.

Bütçenin o tarafları memnunluk uyandırdı. Fakat Şefik İnanın konuşmasının asıl iki büyük bombası, bu değildir.

Pembe gözlükler

Maliye Bakanı, daha konuşmasının başlarında, herkesin gözlerini faltaşı gibi açtıran bir açıklamada bulundu: 1961 yılı bütçesine maaş, ücret, emekli keseneği karşılığı olan ödeneklerin, kadroların bir yıllık tutan tamamı tamamına konmamıştır! Eksik miktar, 307 milyon 37 bin 349 liradır. Gazeteciler, âdeta donakaldılar. 307 milyon nasıl atlanmıştı? Böyle atlamalarla elbette ki bütçe denkleştirmek işten bile değildir. Şefik İnan o gün başına gelen bir meseleyi misâl olarak zikretti: Jandarma teşkilâtının ödeneği, bu yüzden tükenmişti Halbuki maaşları vermek lâzımdı. -O gün, ayın 1'i idi-. Bunun üzerine Bakan, kendi inisiyatifiyle 15 milyonluk bir ek ödenek tahsis etmiş, böylece Jandarma teşkilâtının maaşları verilebilmişti. Hadise, pembe gözlüklü Maliye Bakanı Kemal Kurdaşın, kendisi hakkında, M.B.K nin mali bilgileri pek az -bir kısmınınki hiç- bazı üyeleri üzerinde "Sihirbaz Maliyeci" tesirini nasıl sağladığının delilini teşkil etti.

Kanun, bahis konusu ödeneklerin, kadroların bir yıllık tutarının tamamı tamamına bütçeye konulmasını âmirdir. Hattâ, bu fasıldan aktarma dahi kabul edilmemektedir. Buna mukabil, bir yıl içinde çeşitli sebeplerden kadro boşalmaları, olmaktadır. Aslında bunların, bütçe fazlalığı teşkil etmesi lâzımdır. Ancak Maliye Bakanları, kanunun âmir hükmüne rağmen, zaten sıkıntı içinde bütçe denkleştirmesi yaptıklarından buna pek uymamakta, bir normal marjı kendi kendilerine tanımaktadırlar. Anlaşılan "Sihirbaz Maliyeci" bu konuda çok geniş davranmış, işi -Şefik İnanın rakamlarına göre- 307 milyon lira gibi kendi çapında astronomik sayılacak bir meblâğa götürmüştür. Yeni Maliye Bakam ek ödenek almak için Meclise başvurduğunda insanın aklını başından alabilecek bu davranış üzerindeki esrar perdesi kalkacaktır.

Basın toplantısının akşamı, gazeteciler tarafından fikri sorulan Kemal Kurdaş kendi bütçesinin açık verdiği yolundaki iddiaları reddetti. Hattâ, Şefik İnanla iddiaya hazır olduğunu bildirdi. Ancak, ilâve ettiği bir talihsiz cümle bütün çalımını bozdu. Zira Kurdaş "Şimdiye kadar hiç bir iktidar, bu kadar sağlam bir iktisadi durum devralmamıştır" dedi.

Bu söze, en insaflı kimseler dahi tebessüm etmekten kendilerini alamadılar. Hele Devlet hazinesinin halini masa başına oturduklarında gözleriyle görenler en pembe gözlüğün dahi bir insana bu sözü nasıl söyletebileceğini acı acı düşündüler.

İlk bomba, böylece eski Maliye Bakanının başında patladı. Ama ikincisi, yenisinin sandalyası altında bir dinamit yerine geçerse hiç kimse hayret etmemelidir.

"Fedakâr Memur" edebiyatı

Şefik İnan, altı sayfalık konuşmasının beşinci sayfasında, sesine bir hüzün ve esef tonu da katmayı ihmal etmeksizin memurlara şubat ayında verilmesi gereken % 15 zammın verilemeyeceğini bildirdi. Buna mukabil Hükümetin, memura bir hediyesi vardı. Şu cümle: "Devlet hizmetinde daima vefakâr olan memur ve hizmetlilerimizin nasıl bir sabırsızlıkla beklediklerini pek iyi bildiğimiz bu zamlar.." İhtimal ki Şefik İnan, bu tatlı sözlerin memur ailelerinin borçlarım karşılayacak tılsımı taşıdığı kanaatindedir. Ama bakkalın ve çakkalın, kasabın ve ev sahibinin, taksit zamanı gelen okulun ve zam hesaplanarak iştirak edilmiş

Feyzioğlu muhteşem Buick'i içinde

"Kemerleri sıkalım!"

kooperatifin Maliye Bakanı ile aynı kanıda olacağı hususunda memurlar tereddüde düşmekten -bütün saygılarına rağmen- kendilerini alamadılar. Bakan, uzun süreceği şüphesiz sıkıştırmaların ilkine, hemen oracıkta, basın toplantısında maruz kaldı.

' Maliye Bakanının, bu konuda bir büyük handikapı vardır. Meclis açılır açılmaz Şefik İnan, Maliye Bakanı olacağından tamamile habersiz, hattâ hükümetin nasıl kurulacağı meçhulken herhalde bütün Tür» kiyenin en önemli meselesi saydığı bir "vergi kaldırma' tasarısını, yangından mal kaçırır gibi Başkanlığa vermiştir. Ta sarı, ziraat arazisinden arazi vergisinin alınmama sını istemektedir!

Bu verginin bir verimli vergi olmadığı muhakkak tir. Ama vergi sistemimizin bir bütün olarak ele alındığı sırada, başkalarına tekad düm gayretiyle Şefik İnanın C. H. P. li bir kaç arkadaşıyla birlik te giriştiği bu davranıs, tipik politik davranışların bir tanesidir. Basın toplantısında bu hareketi kendisine hatırlatıldığında İnan arazi vergisinin kusurlarım saymakla yetindi. Ama, bunu telâfi için sistem üzerin deki çalışmaların beklenilip bekle • Dilemeyeceği husu sunda bir cevap bulamadı. Gazeteci . 1er, *% 15* zammın memura hukuken yapıldığım, memurun hattâ bunu sarfetmiş bile olduğunu, emeklilere verilen çeklerin ise zamlı bulunduğunu, şimdi "zam yok!" demenin memurun cebine el daldırıp oradaki parayı almaktan farksız sayılacağını, memur ailelerinin hesaplarım kitaplarını ona göre yaptıklarım söylediler ve sordular:

"— Peki ama, bu memlekette memur Devlete de inanamazsa, kime inanacaktır?"

Bu suale Maliye Bakanı, hazinenin durumundan, sekilen sıkıntılardan bahsederek cevap verdi ve zammın yapılmış bulunduğunu kabul etmedi. Halbuki geçen yıl memurlara % 35 nisbetinde zam yapan bir kanun kabul edilip yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun bir maddesine göre zammın % 20'si hemen verilmiş, "mali zaruretler" dolayısıyla geri kalan % 15'in 1961 şubatından itibaren verileceği bildirilmiştir. O kadar ki, Maliye Bakanının Meclisten bu kanunu tâdil eden yeni bir kanun geçirtmesi lâzımdır. Bu kanun çıkmadıkça, Bütçe üzerindeki tasarruflarının hepsi hayaldir ve selefinin unuttuğu 307 milyonun hikâyesine benzemektedir.

Bakana, gazeteciler sordular:

"— Efendim, ya Meclis bu teklifinizi kabul etmezse?"

Şefik İnan güldü:

"— O zaman, Meclis yeni gelir kaynağı bulur!"

Gazetecilerin cevabı:

"«w Meclisler yeni gelir kaynağı bulmazlar. Yeni gelir kaynağı bulacak yeni Maliye Bakanı bulurlar!." .

Enflasyon umacısı

Bütçenin kusuru, Şefik İnanın şahsi bir kusurunu aksettirmesi neticesidir. Şefik İnan, enflasyonun zararlarını getirmeyecek bir nisbette Merkez Bankası kaynağına gitme tavsiyesini reddetmiştir. Halbuki Devlet Plânlama Teşkilâtının çalışmaları, -ki onlar Devlet varidatını 8 milyar 900 milyon olarak hesaplamışlardır, halbuki Bütçedeki tahmin 8 milyar 300 milyondur-, 375 milyon liranın Merkez Bankasından temininin hiç bir zorluk çıkarmaya cağını göstermiştir. % 15 zamların Devlet Bütçesine yükü ise 345 milyon lira olaçaktır. Gerçi Şefik İnan bu zammın, bir kartopunun doğmasına yol açacağım ve taleplerin çığ gibi büyüyeceğini söylemektedir ama, % 15 meselesini bizzat kendisi bir mesele yaptığından bu tehlikeyi yaratmıştır. Yoksa, bir kanun icabının yerine getirilmesi şeklinde tatbik edilecek zam hiç bir gürültü yapmayacaktı. Nitekim Başbakan İsmet İnönü bu derde bir hâl çaresi bulmalarını alakalı Bakan arkadaşlarından ısrarla istemiştir. Hattâ Bütçenin verilmesinden sâdece bir gün önce yeniden hesaplar yapılmam yolunda talimat vermiştir. Ancak Maliye Bakanı Şefik İnan ve ona katılan Devlet Bakam Turhan Feyzioğlu hazinenin çok sıkışık durumunu ileri sürerek bunun imkânsızlığı yolunda vaziyet almışlar, İnönü kabinesinin icraatını ve reformlarım yürütecek memurdan fedakârlık istemeyi bir akıllı politika saymışlardır

O akşam Şefik İnan, basın toplantısından sonra bakanlıkta bir süre çalıştı ve geç vakit 0011 plâka numarasını taşıyan muhteşem Mercedes'ine binerek Kızılay istikametinde uzaklaştı.

Gözdeki Mertek

İnsanların muhalefette ve iktidarda nasıl, ne inanılmaz derecede ve ne şaşırtıcı şekilde değiştiklerinin elle tutulur bir misali, şu anda ortaya çıkmıştır.

Bundan tam bir yıl önce, hemen hemen bu günlerde C.H.P. *den sayısız politikacı Milli Birlik İdaresinin bir gafını nasıl tamir edebileceklerini arpacı kumrusu gibi düşünmekteydiler. Aynı anda, şimdi A.P. saflarında bulunan sayısız politikacı bu gafi rahat rahat istismar edebileceklerini kurarak ellerini memnunlukla uçuşturuyordu. O tarihte Köylünün ödediği arazi vergisi arttırıldı, İşçiden tasarruf bonosu adı altında bir nevi yeni vergi alındı, memur maaşlarına zam yapıldı! Bundan daha patavatsız, bundan daha zararlı, bundan daha ihtiyatsız bir davranış olamazdı. Bir zümre, devrin icabı, kendisi zarara uğratılarak başka bir zümrenin faydalandırıldığını düşündü ve gerçek mesulü arama lüzumuna katlanmaksızın topyekûn o devire hasım kesildi. C.H.P. li politikacılar bunu görerek feryat ettiler, onların karşısına çıkmaya hazırlananlar derhal propagandaya koyuldular, üstelik davranıştan faydalanan zümre de tatmin olmadı ve Milli Birlik İdaresi, bu çeşit tasarrufları dolayısıyla 15 Ekimde, bilinen muameleye mâruz bırakıldı.*

İyi mi?

Bugün, aynı C.H.P. ile aynı A.P. iktidardalar. Ne yapıyorlar? Köylüden arazi vergisini kaldırıyorlar, İşçinin tasarruf bonosu *muafiyetinin hududunu genişletiyorlar, memur maaşlarına hukuken yapılmış bir zammı bir kalemde siliveriyorlar! Buna, her hangi bir kimsenin "Allah razı olsun" diyebileceği hiç düşünülebilir mit Tıpkı bir yit önce olduğu gibi, bir zümre,* devrin icabı, *bir başka zümrenin memnun edilmesi için kendisinin zarara sokulduğunu -üstelik, tamamile haklı olarak- düşünüyor. Gene geçen »ene olduğu gibi, bari öteki zümre bayram mı ediyort Yoo! Ne İsaya yaranılmış, ne Musaya...*

Politikacılar, niçin muhalefette oldukları zaman doğru,görüşe, doğru sezgiye, doğru fikirlere tabiptirler de iktidara yerleştiklerinde en basit hakikatlerin farkına varmazlart Galiba, gözlerinin önüne bir perde çekiliyor, yahut, mecburiyetlerin mütaleasında hatalı teşhisler koyuyorlar. Bu yüzden de pire için yorganlar yakılıyor.

Yorganın altında biz, millet, olmasak üstatların hallerine bakıp güleceğiz ama, giden, bizim sırtımızdaki yorgan!

A.B.D.

Kabinede değişiklik

Geride bıraktığımız hafta içinde Başkan Kennedy, Beyaz Saray ve Dışişleri kadrosunda önemli değişiklikler yapmıştır. Başkanın yardımcı ve müşavirleriyle Dışişleri Bakam Rusk'un bir kısım yardımcıları arasında vuku bulan bu değişiklikler içinde en çok dikkati çeken, Dışişleri Bakan Yardımcısı Chester Bowles'e verilen yeni vazife ve bu tayinin basına bildiriliş şeklidir.

AKİS'in 31 Temmuz tarih ve 370 'sayılı nüshasını okuyanlar, o tarihte yıldızı tamamen sönmüş gibi görünen Bowles'in şahsiyeti hakkında verilen bilgiyi hatırlayacaklardır. Dışişleri Bakam Dean Rusk'un yokluğunda selahiyetlerini aşarak Bakanlık erkânını huzursuz eden, bu yüzden Başkan Kennedy ile de arası bozulmuş gibi görünen bu yeni devir adamının istifa edip kamu hizmetinden ayrılması bir gün meselesi sayılmakta idi. Hattâ bu derece sert bir kopuşun yaratacağı heyecanı azaltmak için Beyaz Saray, istifa ihtimalini yalanlayan bir bildiri yayınlamış ve bizzat Bowles, gazetecilere, şimdilik iftirayı düşünmediğini söylemişti. Fakat Bakan Yardımcısının Asya, Afrika ve Lâtin Amerikada tâkip edilen siyaset bahsinde Pentagone ve Ailen Dulles'in Merkez istihbarat ajansı ile derin bir ihtilâf halinde bulunduğu biliniyor ve tabii bütün bu teşekküllerin değil, bir ferd olarak Bovvles'in feda edileceğine inanılıyordu. Halbuki aradan dört ay kadar bir zaman geçtikten sonra bugün yapılan önemli değişiklikte Bowles'in Başkan Kennedy'ye özel müşavir tâyin edildiği görülüyor. Hem de Amerikan idaresinin en yüksek kademeleriyle kanlı bıçaklı olduğu meselelerde: Asya, Afrika ve Lâtin Amerika işlerinde!..

M. Chester Bowles - M. Ailen Dulles
Yarın ve *Dün*

Genç hamle

Bizzat Başkan Kennedy konuşmalarında, dünyayı, Amerikadan yana olanlar ve olmayanlar şeklinde, âdeta siyahı beyazdan ayırırcasına ikiye bölünmüş görenlerin zihniyetini ifade etmektedir. Etrafında, propaganda ile vazifeli olanların da böyle davranmalarım istemektedir. Fakat öte yandan Başkanın entellektüel yapısı ve kısmen de gençliğinden gelen ileri görüşü, aradaki nüansların Eskilerin deyimiyle bir tedric silsilesinin- mevcudiyetini kabul etmeye, beyaz ile siyah arasında grinin de yer aldığını, herkesin derdinin Amerikalının tasalarına benzemediğini müşahede ve kabule sevketmektedir. Bu bakımdan Başkan Kennedy mühim meselelerde icracı olarak mûtedil ve entellektüel kişileri seçmeye meyletmektedir. Harriman'ın Laos işiyle görevlendirilmesi, Güney Vietnam'daki durumu görmeye cengâverliğinden ziyade basiret ve ihtiyatile ün yapmış olan General Maxwell Taylor'un gönderilmesi, Merkez İstihbarat Ajansının başından Ailen Dulles'ın uzaklaştırılması ve nihayet bugün Asya, Afrika ve Lâtin Amerika için uzun vadeli plânların tanzimine Bowles'in memur edilmesi bunun bellibaşlı belirtilerinden sayılmak lâzımgelir. Bowles bu vezifesinde yalnız Başkana ve gerekirse Rusk'a izahat verecektir. Başkan Kennedy, sözsücü vasıtasile yaptığı açıklamada, "Bu nazik zamanda Bowles gibi bir şahsiyetin hizmet kabul etmesinden duyduğu derin memnuniyeti" ifade etmiştir.

Dünyayı daha iyi anlamak isteyen bir gençlik hamlesinin, Amerikan idaresinin kökleşmiş sabit fikirlerini sarsalamaya başladığında şüphe yoktur.

Yolculuk nereye?

Başkan Kennedy, geride bıraktığımız hafta çarşamba gecesi tertiplediği basın konferansında bir tokta üzerinde dünyayı tereddüt içinde bırakmıştır. Başkan bu yıl solundan evvel Amerika dışında bir ziyarette bulunması ihtimalinin mevcudiyetinden bahsetmiş, fakat yolculuğun nereye olabileceğini söylememiştir. Lâtin Amerika memleketlerine mi? Avrupaya mı? Yoksa...

Başkanın Lâtin Amerika politikasına yeni bir veche vermek istediği bilindiğine göre, bu yeni devreyi bizzat açması akla yakındır. Diğer taraftan bir Avrupa seyahati için de kâfi sebepler vardır. Batılılar arasında küçük zirve konferansları, meseleleri henüz yeten kadar aydınlatmış değildir. Bu şartlar dahilinde 11 Aralıkta Pariste toplanacak olan dört Batılı Dışişleri konferansına da pek fazla ümit bağlanamamaktadır. Aralık ayının 13, 14 ve 15. günleri bir NATO konseyi toplantısı olduğuna göre, Başkan Kennedy bu toplantıya katılamaz mı? Hem bu sefer A. B. D. Başkanının Fransa başkentini ziyareti bir takım protokol külfetlerini de hafifletmiş olacaktır. Sovyetlerle müzakereden evvel bir büyük zirve konferansının faydalı olacağı da düşünülebilir. Fakat öte yandan, Başkanın ifadesinden, bir Sovyet Rusya ziyaretini de uzak bir ihtimal saymadığı anlaşılmıştır. Krutçef 1959'da Amerikaya gelmemiş midir? Amerikan milletine bizzat hitap etmemiş midir? Niçin aynı şeyi Başkan Kennedy Rusyada yapmasın?

Bütün bu sualler, bir zamandan beri havada dolaşan belli belirsiz bir tasavvurun ışığında daha da değer Ka--anmaktadır. Bu tasavvur Başkan Kennedy'nin bir kere daha Krutçef ile görüşmesidir. Gerçi buna muarız olanlar da haklıdırlar. Zira o bedbaht Viyana randevusuna benzer ve

ona yakın bir netice verecek olan 'bir buluşma, şu zamanda çok daha tehlikeli olabilir. Öte yandan Amerikanın müttefikleri de bu buluşmadan alınabilirler. Gıyaplarında bazı şeyler konuşulduğu ve kararlaştırıldığı zannına kapılabilirler. Fakat her şeye rağmen bu tasavvur havada vardır ve Başkanın bitirdiğimiz hafta çarşamba günkü müphem konuşmam yüzünden daha da kuvvetlenecektir.

Atom

Yine Cenevre

Sovyetler geçen Eylül nükleer denemelere konan moratoryuma son verip tekrar infilâk tecrübelerine başlayınca, bütün dünyada hasıl olan heyecanla beraber 1958 Kasımından beri fasılalarla devam etmekte olan Cenevre konferansı da dağılmıştı. Konferansa katılan Amerikan, İngiliz ve Sovyet delegasyonları bu işin Birleşmiş-Milletler tarafından tetkik edilmesi lâzımgeldiği kaydile konuşmaları durdurmuş ve memleketlerine dönmüşlerdi. Zaten üçlü konferans bir çıkmaza girmiş bulunuyordu. Bunun başlıca sebebi de, denemelerin durdurulduğunu kontrol edecek milletlerarası bir sisteme Sovyetlerin yanaşmaması ve son zamanlarda rükleer denemeler bahsini, Krutçefin 1959'da Birleşmiş-Milletler kürsüsünden ileri sürdüğü tam ve umumi silâhsızlanmaya bağlamasıydı.

Kasımda Birleşmiş-Milletler Genel Kurulu alâkalıları, tekrar toplanmaya ve 14 Aralık tarihine kadar silâhsızlanma komisyonuna bir rapor vermeye dâvet eden bir kararı kabul ettiler. Bunun üzerine Amerika ve İngiltere usûlen Sovyetlere müracaat ederek 28 Kasımda Cenevrede tekrar toplanmak teklifinde bulundular. Ancak, bu tekliften kimse bir netice ummuyordu. Çünkü Sovyetler, sarf nükleer denemeleri durdurmak için müzakereye girmeyeceğini, bu meseleyi ancak umumi ve tam silâhsızlanma işiyle bir arada konuşabileceğini en kati ifade ile bildirmişti. Fakat beklenenlerin tersi olmuş ve Moskova 28 Kasımda Cenevrede toplanılmasını kabul etmiştir.

Fazla akıllı bir gazete

Sovyetlerin müzakereyi kabul eden cevabı Batılı memleketler başkentlerine ulaştığı gün "Le Monde" gazetesi bu cevabın iki noktasına temas ediyordu. Gazetenin tefsircisine göre:

1 — Cevapta Sovyetler nükleer denemeler bahsini umumi ve tam silâhsızlanma meselesine bağlamamıştı. Veya bu iki mesele arasında Batılıları rahatsız etmeyecek derecede belirsiz bir irtibat kurmuştu.

2 •— Sovyetler, elinde olan mühim bir fırsattan faydalanmasını bilmemiş, Fransanın da müzakerelere katlim ısını şart koşmamıştı. Halbuki bunu yapsaydı, çok ustalıklı bir şekilde Batılıları müşkül duruma sokmuş olacaktı.

Gazetenin hakikati yayma uğruna temas ettiği bu nazik noktaların ihmal edilmiş olması, aslında bir manevranın icabı idi. Çünkü Moskova, başlangıçta nükleer denemeleri umumi ve tam silâhsızlanma programına aşikâr olarak bağlamış olsaydı, Cenevre konferansı toplanmazdı. Keza, Fransanın iştirakini de zamanından evvel ileri sürseydi, konferans yine tehlikeye girerdi. Halbuki Moskova bu toplantının yapılmasını istiyordu. Çünkü konferans toplanınca yeni bir moratoryum teklif edecek ve Sovyetlerin iki ay müddetle -ikisi 15 megatondan daha güçlü olmak üzere- yaptığı elli küsur denemenin Batıklar tarafından da yapılmasına mâni olmaya çalışacaktı. Gerçekten, denemelerin durdurulması için Genel Kuruldan bu devre yeni bir karar çıkmıştı. Moskova dünya kamu oyu karşısında bu kararı Batılıların aleyhine değerlendirmeye çalışacaktı.

Büyük manevra

Konferanstan bir gün evvel Sovyet Dışişleri Bakanlığı, Moskovadaki Batılı Büyükelçiliklere ve basın mensuplarına gönderdiği bir bildiride, nükleer denemeler bahsinde yeni bir plân sunmuştur. Bu plânda Fransanın görüşmelere iştirak etmesi isteniyor ve yine Le Monde'un tasalarından diğer bir nokta da belirtiliyordu: Umumi ve tam silâhsızlanma olmadan Sovyet Rusya milletlerarası bir kontrol tesisine yanaşmıyacaktı.

Fransa, konferansa iştirak dâvetini bilmemezlikten gelmiştir. General De Gaulle, nükleer denemelerin durdurulması için müzakereyi abes saymaktadır.

Asıl plân muhtevasına gelince, bunda atmosfer, kara ve su altında yapılan bütün nükleer denemelerin derhal ve temelli durdurulması İstenmektedir. Kontrol bahsinde de "milli sistemler"den faydalanılacağı belirtilmektedir. Yâni milletlerarası bir kontrol bahis konusu değildir.

Yine plânda, yer altında yapılan denemelerin de milletlerarası bir kontrol sistemi kuruluncaya kadar durdurulması istenmektedir. Bu milletlerarası kontrol ne zaman tesis edilecektir? Sovyet delegesi Çarapkin buna cevap vermiştir: Umumi ve tam bir silâhsızlanma anlaşmasından evvel milletlerarası bir kontrol bahis konusu olamaz!..

Bu suretle Fransız gazetesinin iki tasası da cevaplandırılmış olmaktadır. Ayrıca, şimdi artık iyice belirmiştir ki, nükleer denemeleri durdurma müzakereleri başlanılan noktadadır. Çıkmaz devam etmektedir. Moskova bu akim kalacak konferansa, sırf Batılıları mesuliyet altında bırakmak için razı olmuştur.

K A D I N

Ankara

Bir kadın konuşuyor

(Kapaktaki yıldönümü)

Sabiha Erbay, karşısındaki gazeteciye gülümsedi ve sâkin, mutlu bir sesle konuşmağa başladı:

"— Galiba epeyce sene oldu. Epeyce sene oldu, fakat hatıralar daha dün gibi yeni ve canlı.. Atatürk, yanında Fevzi Çakmak Paşa olduğu halde o gün İzmir Kız Öğretmen Okulunu ziyarete gelmişti. Ben o tarihte okulun müdürü idim. Bize, o günkü meşguliyetleri dolayısıyla, çok kısa bir ziyaret yapacaklarım bildirmişlerdi. Fakat sınıfların önünden geçerken bir tanesine girdik.' Bu olay,Atatürkün okulumuzda saatlerce kalmasına vesile oldu. Girdiğimiz sınıfta felsefeci Nezahat öğretmen seçim konusu üzerinde ders veriyordu. Öğrenciler olsun, Nezahat öğretmen olsun Atatürkü görünce bir hayli heyecanlanmışlardı. Fakat onu büyük bir saygıyla karşıladıktan sonra, hemen hiç vakit kaybedilmeden aynı heyecanla derse devam edilmişti. Nezahat öğretmen mesleğine çok düşkün bir arkadaştı ve her ne olursa olsun ders saatinin bir saniyesini boş geçirmek istemezdi. O kadar güzel konuşuyordu ki, Mustafa Kemal bu dersi sonuna kadar takip etti. O da heyecanlanmıştı. Gözlerinde ışıklar vardı. Türk kadınının böyle ileri konularda fikir sahibi olması onu görünür şekilde memnun etmişti. Ders bitince, öğretmenlerle konuşmak istediğini söyledi. Hep beraber muallimler odasında oturduk ve saatlerce konuştuk. Atatürk dönüp dolaşıp hep aynı konuya geliyordu: Seçim ve kadının siyasi hakları!.. Aklında birşeyler olduğu belliydi. Ama, o daha ziyade hanımları konuşturup dinlemeyi tercih ediyor, onlara sualler tevcih ediyor, âni geçişler yaparak, bazen de onları şaşırtıyor ve samimi düşüncelerini öğrenmeye çalışıyordu. Hanımların siyasi haklar konusuna hararetle taraftar olduklarını görünce çok sevinmişti. Buna rağmen ortaya bir fikir attı:

'— Madem ki kadınlar siyasi haklarını istiyorlar, birgün onların da askere gitmeleri elbet bahis konusu olabilir.

Hanımlar biraz şaşırmışlardı. İşte tam bu sırada rahmetli Vedide Baha Pars ortaya atıldı ve heyecanlı, samimi bir sesle:

"— Peki ama, Paşam, ya harp olursa?" deyiverdi.

Atatürk gülüyordu. Hepimiz gülüyorduk. Fakat gösterdiğimiz bu küçük zaaf, Mustafa Kemalin, kadının siyasi hakları konusundaki tasavvurları üzerinde bir değişiklik yapmıyacaktı. Bu sohbetten iki ay sonra, 5 Aralık 1934'te Dördüncü Türkiye Büyük Meclisinde Türk kardım en güzel ve en haklı bir hakkına, siyasi hakkına kavuştu."

Şehime Yunus

Tatlı hatıralar

27 yıl önce..

Orta boylu, ince, zarif bir erkek kürsüye çıktı ve salonu dolduran 258 kişiyi selâmladıktan sonra tok ve ikna edici bir sesle konuşmaya başladı:

• • — Kadınlarımızın Türk tarihindeki haklı yerleri, erkeklerle beraber daima memleketin ve milletin mukadderatı üzerinde söz ve tesir sahibi olmalarıdır. Türk kadını tarihte ne vakit haklı ve itibarlı yerini bulmuşsa, ulusun mukadderatı üzerinde tesirini gösterebilmişse, karışık ve güç yurt işlerinde erkeklerle elele çalışabilmişse, işte o zaman büyük Türk ulusu kudretiyle, medeniyetiyle bütün dünyayı kaplamıştır. Türk kadınının, hakkı olduğu yerden ayrılıp, bir süs gibi, memleket işine karışmaz bir varlık gibi bir köşeye konması, Türk ananesi değildir. Türk ananesinin ve Türk anlayışının zıddı olan bir usûldür ki, onun Türk memleketlerinde yerleşmesi, asırlarca geçirdiğimiz felâketlerin başlıcalarından ve esaslılarından birini teşkil eder. Yakın geleceklerde Türk ulusunun geniş kudretlerinin sırrı anlaşıldığı zaman, bunun başında, ilk günden beri Türk inkılâbının Türk kadınına verdiği haklar esaslı bir delil olarak ileri sürülecek, kadınları hakkından mahrum edilmekle yarı yarıya kötürüm bir hale gelen ulusumuzun üstünden, bu baskıyı kaldırması Atatürkün başlıca hizmetleri arasında sayılacaktır."

Konuşma birden sürekli alkışlarla kesildi. 258 kişi avuçlarının var kuvvetiyle kürsüdeki hatibi alkışlıyorlardı. O bir süre daha konuştu. Koca salonda çıt yoktu. Kadını öven, onun meziyetlerini **sayan** sesini, ancak alkışlar kesiyordu.

Olay, 1934 senesinin 5 Aralık günü T. C. B. M. Meclisinde geçiyordu. İkinci oturum 16,30'da açılmıştı. Başkan sandalyasında Kâzım Özalp

Atatürk demişti ki...

Türk kadınları memleketin mukadderatını millet namına idare eden siyasi zümreye dahil olmak arzusuna izhar ederken, herşeyden evvel, memleketin, milletin vatandaşlara tahmil ettiği vazifelerin hiçbirinden kendilerinin uzak bırakılmıyacağını düşünmüşlerdir. Çünkü, vazife mukabili olmıyan hak mevcut değildir."

*

"Cumhuriyet rejimi demek, demokrasi yolu ile devlet şekli demektir. Biz Cumhurireti kurduk. O on yaşını doldururken, demokrasinin bütün icaplarını sırası geldikçe tatbikata koymalıdır. **Kadın** haklarım tanımak ta bunun bir icabı olacaktır."

*

"Milli varlığımız, kadın ve erkek vatandaşların topluluğu ile vücut bulur. Bu topluluğun tekâmül ve inkişafı, kadın ve erkeğin müşterek çalışmasıyla mümkün olacaktır."

*

"Anaların bugünkü evlâtlarına vereceği terbiye, eski devirlerdeki gibi basit değildir. Bugünün anaları için lüzumlu evsafta evlat yetiştirmek, evlâtlarını bugünkü hayat için faal bir uzuv haline koymak, pek çok yüksek evsafın hâmili obuaya mütevakkıftır. Binaenaleyh kadınlarımız hattâ erkeklerimizden çok münevver, daha çok feyizli, **daha** fazla bilgili olmaya mecburdurlar. Eğer hakikaten milletin anası olmak istiyorlarsa..."

Oy Hakkı ve Tesettür

5 Aralık 1934 tarihli Dördüncü Türkiye Büyük Millet Meclisinde, Türk kadınının siyasi hakka kavuşmasıyla değiştirilen "İntihab-ı Mebusan Kanunu"na aynı gün bir de yeni madde eklenmişti. Eklenen madde şudur:

"Rey verenlerden, rey verirken hüviyet ve şahsiyetleri belli olmıyanların reyi kabul olunmaz."

Manisa milletvekili Refik Şevket İnce, bu maddenin neden ilâve edildiğini öğrenmek istemiş ve Tekirdağ milletvekili Celâl Nuri, soruyu şu şekilde cevaplandırmıştır:

"— Bazı kadınlar kapalı geziyor. Hüviyetlerin bilinmesi *lâzımdır. Eskiden kadınlar reye iştirak etmiyorlardı ki böyle bir mesele olsun."*

oturuyordu. Konuşan zat, Başbakan General İsmet İnönü idi. Gündem, Malatya milletvekili General İsmet İnönünün ve 191 arkadaşının Teşkilât-ı Esasiye Kanununun 10 ve 11. madelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bir madde eklenmesine mâtuftu.

Teklif kabul edildiği takdirde, 22 yaşım bitiren kadın, erkek her Türk, kanunun neşir tarihinden itibaren milletvekili seçme hakkım kazanacak ve 30 yaşım bitiren kadın, erkek her Türk milletvekili seçilebilecekti. Bu, Türkiyede kadınların en ileri bir hakka, siyasi hakka sahip olabilmeleri demekti.

Başbakan yerine oturduktan sonra Şebinkarahisar milletvekili Sadri Maksudi, Türk kadınının tarihteki rolünü ve sosyal durumunu anlattı. Onu, Anadolu kadınının İstiklâl Savaşındaki cansiperâne çalışmalarını hatırlatan hatipler tâkip ettiler. Türk kadınına verilecek siyasi hak, ona yapılacak bir lütuf değildi. Türk kadım siyasi hakkını çoktan hak etmişti.

Saat 17'de tarihi oturum kapanırken, Türk kadını seçme ve seçilme hakkına artık sahip bulunuyordu. Onu medeni âlemden uzaklaştıran son zincir de böylece kırılmış oldu.

Tarih sayfalarında

Türk kadını hakikaten pek uzun süren bir çile doldurmuştur. İslamiyete kadar siyasi hakkına sahipken, islâmiyetten sonra bunu , kaybetmiştir. Bunun yanında toplumsal, kültürel haklarına, en iptidai insanlık haklarına bile yüzyıllar boyunca hasret kalmıştır. Memleketimizde bu bakımdan kadın haklarım dört devreye ayırmak ve bu devreler içinde bunları ayrı ayrı mütalâa etmek mümkündür. Birinci devre islâmiyete kadar olan devredir. Bu devrede, erkek tek kadınla evlenirdi ve aile hayatında esas, monogamiye dayanırdı. Kız ve erkek çocuklar eşit mülkiyet haklarına sahiptiler.Kadının bu devrede, hattâ siyasi haklarına sahip olduğuna dair elde pek kuvvetli deliller vardır. Eski Türk devletlerinde, harp ilânlarında ve muahedelerde daima Hatunun da imzası bulunurdu. Fermanlarda "Hakan ve Hatun emrediyorlar" tâbiri vazgeçilmez bir formül halinde kullanılırdı. Orhun âbidelerinde bahsedilen Kutlukun zevcesi Bilge Hatun ve Gültekinin anası Bilge Hatun, Kutluk öldükten sonra hükümet idare etmişlerdir.

İkinci devre, islâmiyet devresidir. Bu devrede başka bir toplumun âdetleri memleketimize girmiş ve güzel Türk ananesini bozmuştur. Bu devrede kadın mülkiyet hakkına bile tam mânasıyla sahip olamaz duruma gelmiş, bir süs eşyası durumuna getirilmiş, kara taassubun içine gömülmek istenmiştir. Şehirler bu devrede köylerden daha çok ıstırap çekmiştir. Eski Türk ananelerine sadık olan köyler, nispeten daha müstakil kalabilmişlerdir.

Üçüncü devre, İkinci Meşrutiyet devresidir. Bu devrede Kadın ele alınmış, esaretten kurtarılmak istenmiştir. Kadın, bu devrede kültürel ve toplumsal haklarına kısmen kavuşmuştur. Kendi kendini biraz daha iyice tanıyınca da, kendi haklarını aramaya başlamıştır. Nezihe Muhittin, kadın haklarını savunan ilk kadın yazar olarak ortaya atılmıştır. İçtihat dergisinde seri makalelerle gerici kalemlere, bu arada Sebillürreşat dergisinde kadın -laklarının aleyhinde yazılar yazan Babanzade Ahmet Naime çatmış, kadınların sesini duyurmaya çalışmıştır. Fakat Nezihe Muhittin kadın haklarını savunan tek yazar değildir. Kuvvetli kalemleriyle, Ziya Gökalp, Celâl Nuri ve daha bazı erkek yazarlar bu cesur kadına katılmışlardır. Celâl Nuri ve Ziya Gökalp kadın için, kadının haklarını korumak için telif ve tercüme kitaplar yayınlamışlardır. Bu arada başka kıymetli bir kadın yazarın ismi de kadın hakları mücadelesinde kendisine haklı bir yer yapmıştır. Halide Edip, özellikle Türk Ocakları çalışmalarıyla tanınmıştır. Aydın kadınlar, Türk Ocaklarında Halide Edibin etrafında toplanır ve kadın haklarım savunurlardı. Karaçarşafla mücadele bu devrede başlamıştır.

Fakat bütün bu mücadele sessiz geçmiş ve Atatürk meseleyi ele alıncaya kadar memleket çapında bir teşkilâtlanma yapılamamış, çalışmalar verimli bir yola girememiştir. Okul kapıları kadınlara İkinci Meş-

Kemâl Atatürk ilk kadın milletvekilleriyle

Bir yolun önderi

rutiyetten itibarin açılmıştır. 1908 tarihini, kadın haklarının memleketimizde bir başlangıç noktası olarak kabul etmek mümkündür.

Dördüncü devre, İstiklâl Savaşı sonrası devresidir. Kadının geri hizmette çalışması mecburiyeti, İstiklâl Savaşı sırasında onun daha çok tanınmasına, ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Tunalı Hilmi gibi cesur feministlerin ortaya attıkları fikirler de zafer ışığı altında daha hızla yeşermeğe başlamıştır.

Mustafa Kemal, milli mücadelenin ilk günlerinden itibaren ve çok daha evvel, Türk kadınının toplumdaki yerini almasını, yeni bir Türkiye kurabilmenin ilk şartı olarak kabul etmiştir. Milli mücadele sırasında ve daha sonra tanıştığı birçok aydın kadınlar ona, Türk kadını için kurduğu plânların bir hayal mahsulü olmadığım ispat etmişlerdir. O devirde birçok aydın Türk kadınının tek meselesi, hakikaten memleket meseleleri olmuştur. Bu kadınlar güç şartlar içinde okumuş, güç şartlar içinde çalışma hayatına atılmışlardır. Bunlar Milli Mücadelenin çetin yıllan geçtikten sonra da seçim konularıyla ilgilenmeye başlamışlardır. Meselâ, bu aydın kadınlardan biri Şehime Yunus, diğeri Sabiha Erbaydır.

Sabiha Erbay eski günlere dönmüş gibiydi. Çok rahat bir ifade yüzünü aydınlativerdi. Fakat biraz sonra konuşurken sesi gene heyecanlıydı:

"— Türk kadım, siyasi hakkım hakikaten hak etmiştir. Belki bu hak için yıllar yılı bağırıp çağırmıştır ama, bunu tutumu ile hak etmiştir. Milli Mücâdele sırasında aydın kadın da, Anadolulu köylü kadın da bütün güçlerini istiklâl için harcamışlardır. Böyle bit kadının, memleket meselelerinde söz sahibi olması elbette ki hakkıdır. Fakat bunu gün ışığına çıkarabilmek için de bize bir Atatürk lâzımdı."

Sabiha hanım kadınların milletvekili seçildikleri ilk devrede Balıkesirden, sonraki devrenin ara seçimlerinde de Samsundan Büyük Millet Meclisine girmiştir. Kendisi Yüksek Muallim Okulu mezunudur. Birçok okullarda müdürlük yapmış ve kadının siyasi haklarına kavuşmasıyla

Kadın ve Politika

Günseli ÖZKAYA

Türk Kadınlar Birliği Genel Başkanı

26 yıl önce, 5 Aralık günü Türkiye Büyük Millet Meclisi tarihi celselerinden birini daha, devrim yolunda ileri bir adım atma başarısıyla sonuçlandırmıştı.

Türk kadınına milletvekili seçme ve seçilme hakkını tanıyan tanırı, zamanın Başbakanı İsmet İnönünün, kadın haklarım savunan gerekçeli konuşmasıyla alkışlar arasında kabul edilerek kanunlaşmıştı.

Kadın hakları savunucularına karşı İleri sürülen fikirler, genel ola rak iki noktada toplanır:

1 — Kadınla erkek eşit olamaz. Bu eşitliği savunmak tabiat kanunlarına karşı gelmektir. Çünkü kadın, yaradılışı itibarile erkekten çok farklı olduğu için, hayat mücadelesinde erkeğin yaptığı görevi yerine getiremez.

2 — Kadınlara hürriyet ve eşitlik hakkı vermekle binlerce seneden beri teessüs etmiş olan aile düzenini bozmak iyi neticeler doğurmaz. Ailelerden meydana gelen cemiyette hasıl olacak anarşinin tesir derecesini tâyin etmek mümkün değildir.

Bu düşüncelerin etkisiyle bütün dünyada kadınların medeni ve siyasi haklarına kavuşması pek kolay olamamıştır.

Bugünkü medeniyet alemine öncülük etmiş olan milletlerden Fransada bile kadının fikrî terbiyesine doğru vâki elan temayül, ancak XIX. yüzyılın başlangıcına rastlar. İkinci ve Üçüncü Cumhuriyetin hürriyet prensiplerine dayanan kanunlarıyla kız öğrencilerin ilk tahsilleri genelleşmiştir. Kız öğrenciler için orta tahsil 1880 tarihli kanunla kabul edilmiştir.

XX. Yüzyılın başında üniversiteye kabul edilen ve binlerce yıl evde bir süs veya zaruri eşya olarak düşünülen kadınlardan bir Bismark veya Fatih Sultan Mehmet çıkması elbette ki imkânsızdı.

Dinî kural ve geleneklerin etkisi altında kalan islâm hukuku, Türk kadınına siyasi hak tanımadığı gibi, medeni hukuk alanında kadım hayli geri itmiştir.

Medeni kanunla mirasta, evlilikte ve boşanmada kadın, erkekle eşit haklara kavuşmuş ve 1930'da belediye meclislerine seçme ve seçilme hakkını almış, son olarak 5 Aralık 1934de milletvekili seçme ve seçilme haklarını alarak siyasi bağımsızlığına, tamamen kavuşmuştur.

Şunu bilhassa belirtmek isteriz ki, bu haklar Türk kadınına bir lütuf olarak verilmiş değildir. Türk kadınının bu haklan nasıl kazandığı, Atatürkün şu sözlerinde ifadesini bulmaktadır:

"Erkeklerimizin teşkil ettiği ordunun hayati kaynaklarım, kadınlarımız işlemiştir. Memleketin mevcudiyet sebeplerini hazırlıyan. kadınlarımız olmaktadır. Kimse inkâr edemez ki, bu harpte ve bundan önceki harplerde milletin hayat kabiliyetini tutan hep kadınlarımızdır.

Dünyanın hiçbir yerinde, bir milletin, Anadolu köylü kadınının üstünde kadın mesaisi sarfettiğini zikretmenin imkânı yoktur ve dünyada hiçbir milletin kadını, Ben Anadolu kadınından daha fazla çakşırım, Milletimi kurtuluş ve zafere götürmekte Anadolu kadını kadar hizmet gösteririm' diyemez."

Biz, siyasi haklara kavuşmamızın 27. yıldönümünde, bizi bu haklara kavuşturan kahraman ninelerimizin hatıraları önünde saygıyla eğilirken, Türk kadınının, Cumhuriyet Türkiyesini hürriyet içinde kalkındırma uğruna olanca gücünü ortaya koyarak çalışacağına inanarak bu kazandan haklar gününü candan kutlarız.

- Bize Düşen

Jale CANDAN

5 Aralık salı günü, türk kadınının siyasi haklarına kavuşmasının 27. yıldönümünü kutlıyacağız. Bu, toplumumuz için hakikaten mutlu ve önemli bir gündür. Sayın İsmet İnönünün, Dördüncü Türkiye Büyük Millet Meclisinin 5 Aralık 1934 tarihli oturumunda söylediği gibi, kadının haklarından mahrum bırakıldığı bir toplum, kötürüm bir toplumdur ve geri kalmaya daima mahkûmdur. Yarı uzvu çalışmayan bir vücut elbette ki vazifelerini yapamayacaktır.

Siyasi haklara gelince bu, birçok toplumlarda, hattâ birçok bakımlardan ileri telâkki edebileceğimiz toplamlarda kadın haklarının en son merhalesi olarak kabul edilmiştir. Toplumsal ve kültürel hakların bir toplumda siyasi haklardan evvel geldiği ve siyasi haklardan istifade edebilmek için toplumsal ve kültürel hakların bu toplumda yerleşmiş bulunmasının şart olduğu nasıl bir hakikatse, bizim gibi kültürel seviyesi çok farklı bir toplumda siyasi hakların diğer haltların yayılmasına ve tatbik edilmesine yardımcı olacağı da gene açık bir hakikattir. Çünkü siyasi hakka sahip olan kadın, memlekette söz sahibi bir kişidir.. Eğer kadının diğer haklarında veya bunların tatbikinde gedikler varsa, siyasi hakkına sahip oluşu, bunlar için mücadeleyi çok kolaylaştıracaktır. Yeter ki bu haklardan tam mânasile istifade edebilen, mesuliyetli mevkilere seçilip getirilen kadınlarımız, bu haklarından istifade edemiyenlere yardımcı olsunlar. Bugün büyük şehirlerimizde kadın her türlü hakkını en faydalı bir şekilde kullanırken, küçük şehir ve kasabalarımızda, köylerimizde hattâ büyük şehirlerin çok yakınındaki işçi mahallerinde bu hakların bazıları ancak ismen vardır. Bu, muhakkak ki çabuk halledilebilir, çok basit bir mesele değildir. Bunda memleketimizdeki okur-yazar nispetinin azlığı ve bilgisizlik kadar iktisadi faktörler, sosyal problemler rol oynar. Türk kadını bugün bu topraklar üzerinde bütün medeni haklarına, insan haklarına sahiptir. Bugün bize düşen iş, bu haklar üzerinde çalışarak, onları daha işler bi hale getirmektir. Kadının yükselmesi için aile problemleri en başta ele alınmalı, çocuk, anne, çalışan kadın, ev kadınlığı konusundaki birçok gedikler kapatılmaya çalışılmalıdır. Bu sosyal ve iktisadi dâvaları birçok kuzey memleketleri sigortalarla, ek kanunlarla, eğitimle teminat altına almışlar ve aile müessesesine dayanan toplumu, aileyi koruyarak, yükseltme yoluna gitmişlerdir.

Memleketteki siyasi havanın bandan sonra küçük, fakat verimli çalışmalara imkân vereceğine inanmak, zannedersem hepimizin ümididir. Çünkü küçük dâvalar, ekseri büyüklerin temelidir. Bugün bize düşen de, bu temele harç koymaktan ibarettir.

siyasi hayata atılmıştır. Bitirdiğimiz hafta içinde bir AKİS muhabiri.ismini Türkiye B. M. Meclisi zabıtlarından buldu ve kendisini Etlikteki tek katlı şık villâsında, bir sabah vakti, ev işi yaparken yakaladı.

Nice savaşlardan sonra

Siabiha Erbay konuşmasına şu sözlerle devam etti:

"— İlk devrede beş kadın mebustuk. Sonradan ara seçimlerle onyedi Kişi olduk. Meclise ilk girdiğimiz günü unutamam. Çok heyecanlı idik. Mahcup olmamak ve bizi seçenleri de, Türk kadınını da mahcup etmemek için pek çok çalışırdık. Beni livan Kâtibi olarak seçmişlerdi. Üyesi bulunduğum İnhisar ve Gümrük Encümeninde bir rapor üzerinde altı ay gece gündüz çalıştığımı hatırlıyorum. Raportörümüz Suat Hayri Ürgüplü beydi. Bütün arkadaşlar aynı titizlikle çalışırdık. Aramızda köyden gelen bir arkadaşımız, Satı Kadın vardı. Satı Kadın gayet büyük bir ev tutmuştu. Köylülerini bu evde misafir eder, onların işlerini tâkip eder, fakat aynı zamanda köylünün derdini Büyük Meclise getirirdi. Onun aramızda bulunuşu hakikaten istifadeli olmuştur. Kadının siyasi hakka kavuşması elbette ki yalnızca mebus olabilmesi bakımından düşünülmemelidir. O tarihten itibaren birçok arkadaşlarımız belediyelerde, Meclis-i Umumilerde çalıştılar ve memlekete bu sahada da hizmet etmek fırsatını buldular. Türk Kadınının, ötedenberi canla başla bağlı bulunduğu memleket meselelerinde söz sahibi olabilmesi, seçilmek kadar seçmek hakkına da sahip olması, bence memleketimizin aştığı önemli, bir merhaledir.",

Sabiha Erbay bugün siyasetle faal olarak meşgul değildir. Ama tabii, her Türk kadını gibi memleket meseleleriyle yakından ilgilenmektedir.

İkinci kadın konuşuyor

Şehime Yunus da Atatürklün tanı» dığı, görüştüğü aydın Türk kadınlarından biridir. Kendisi, 1939 yılında milletvekili olmuş ve Büyük Millet Meclisinde iki devre üstüste İzmiri temsil etmiştir. AKİS muhabiri, yine bitirdiğimiz hafta içinde bir gün, Kavaklıderede, Özdemir caddesindeki temiz ve titiz evinin kapısını çaldığı anda o, sabah gazetelerini gözden geçirmekle meşguldü. Üzerinde şık bir yün takım vardı. Şehime Yunus bir süre gazeteciyi dinledi, sonra çok canlı, ateşli bir sesle anlatmaya başladı:

"— Ben Atatürkü Milli Mücadele yıllarının sonunda Adapazarında tanıdım. O zaman büyük harekâta hazırlanıyordu. Ben ise bir orta mektebi tanzime memur edilmiştim. O zaman Atatürk bana, çok yakında İzmir Kız Sultaniyesine müdür olarak tayin olunacağımı söylemişti. Çok şaşırdığımı hatırlıyorum. Çünkü o zaman İzmir henüz işgal altında idi. Fakat Atatürk neticeden emindi. İzmirin kurtuluşundan birkaç gün sonra hakikaten İzmir Kız Sultaniyesine tâyinim geldi. Ben de hemen yola çıktım. Birkaç gün sonra da, okul için talimat almak üzere Ankaraya hareket ettim. İlk işim tabii, Atatürkü ziyaret etmek olmuştu. Atatürk çok neşeliydi. Ben ayrılır-

Sabiha Erbay hatıra albümüyle başbaşa

Geçmiş zaman olur ki...

ken şöyle bir düşündü, sonra birden 'ciddileşen bir sesle, 'Çok çalışın. Bütün kadınlar çok çalışsınlar. Çünkü onlar birgün mebus olacaklar ve memleketin mukadderatında rol oyniyacaklar. Türk kadını bu memlekette layık olduğu mevkie yükselecektir' dedi.

Atatürkün bu sözleri hâlâ kulaklarımdadır. İyi ve kötü günlerde hep bu sözleri duyar gibi olurum. Atatürk sözünde durmuştu. Bu hadiseden tam on yıl sonra Türk kadını Büyük Millet Meclisine girdi."

Şenime Yunus yerinden kalktı, gazeteciye kıymetli tarihi resimlerini göstermeye başladı.

Kadın haklarının bu emektar savaşçısının dinamik bir hali vardı. Kendisi Darülfünunun Fen kısmım bitirmiştir. Darülfünundaki bütün kız arkadaşlarıyla beraber Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine yazılmış, işgal sırasında İzmirde gizli teşkilâtta çalışmıştır. Çok genç yaşında öğretmenlik yapmış, müdürlüklerde bulunmuş, 1935 de İzmir Halkevi Başkanlığına getirilmiştir. 1939'da mebus oluncaya kadar İzmir ve ilçelerinin Halkevleri kültür işlerini büyük bir başarıyla tanzim etmiştir. Hayatının belki en büyük üzüntüsü Halkevlerinin kapatılmış olmasıdır. Halkevlerinin o devirde memlekete büyük bir hizmet yaptığına ve kültürel seviyenin o zaman tatbik edilen programla hakikaten yükselebileceğine inanmıştır. İkinci üzüntüsü, köy enstitülerinin kapatılmış olmasıdır. Şenime Yunusa göre, kadınların siyasetle uğraşmaları, memleketseverliklerinin tabii bir sonucudur. Siyasi partilerdeki kadın kollarının çalışmalarına bazı itirazları vardır. Lüzumlu hallerde kadınların yalnızca kadın ekipleri halinde çalışmalarını tabii karşılamakla beraber, üst kademelerde, partiiçi çalışmalarının erkeklerle beraber yapılmasında daha fazla isabet görmektedir. Kadına siyasi hak tanımayan bir demokrasi tasavvur edememektedir.

Fotoğrafları yerine kaldırırken birşey hatırlamış olacak ki, birden gülmeye başladı:

"— Hayatımın en heyecanlı günü, kendimi Büyük Millet Meclisi kürsüsünden konuşur bulduğum gün, olmuştur. Henüz Meclise yeni girmiştim. Kürsüye çıkmak için biraz daha fazla tecrübeye ihtiyaç olduğunu biliyor ve buna katiyen heves etmiyordum. Fakat o gün Mecliste Maarif meseleleri konuşuluyordu. Söz müfredat programlarına, kus öğrencilere ait bazı hususlara gelince dayanamadım ve nasıl oldu bilmem, söz isteyiverdim. Bu konuda hakikaten söyliyeceklerim vardı. Aksi gibi, tam celse başı idi ve salon tıklım tıklım dolmuştu. Çaresiz, konuşmaya başladım. Fakat konuştukça alıştım ve yerime otururken bunun pek te korkunç birşey olmadığına inanmış bulunuyordum. Bizim devre, Türkiye Büyük Millet Meclisinin ilgi çekici bir devresiydi. Bu devrede seçimler, memleketimizde ilk defa denemeli sisteme dayanılarak yapılmıştı. Bu, İnönünün ilk demokrasi işaretiydi. Biz altmış kişi namzet gösterildik, üç kişi seçildik. Bizi müntehib-i saniler seçtiler. Demokrasi denemesine Büyük Mecliste de devam edildi. Başka kadın mebus arkadaşlarla ben Müstakil Gruba girdim. Denemeli seçim ve Müstakil Grubun teşkili, kanaatimce, İnönünün memlekete demokrasiyi sokma azmini gösterir. Bundan tam yirmiyedi yıl önce siyasi haklarına kavuşan Türk kadınının, birçok sahalarda olduğu gibi, demokrasi yolunda da memlekete hizmet edeceğine inanıyorum."

Şehime Yunus hatıralarını naklediyor
Zorlu savaşın muzaffer savaşçısı

C E M İ Y E T

Yeni Sabahta bir başyazı:

"Esasen Menderes gibi tab'ı ve bünyesi diktatörlüğe asla müsaid olmıyan bir adamı etrafındaki mel'unlar her türlü kötü telkin ve tazyik altında tutup çileden çıkarmak suretiyle basiretin sağduyusundan uzaklaştırmasalardı; İnönü gibi tecrübeli ve basiretli bir Devlet adamını, etrafındaki habisler, devamlı kışkırtmalarıyla insafsızlığa sevketmeselerdi, ne vatan ne vatandaş bu hale gelir, ne de sanlı Ordumuz ihtilâl gibi hiç de istemediği bir işe sürüklenirdi."

Aman, Babıâlinin "Diktatör Patron "una kim atmış bu kazığı? Zira Sefa Kılıçlıoğlu bu gazetenin patronudur, Nihat Erim de onun yüzdeli hissedarı!

*

Edouard Sabiler, Süreyya Pavyonu hakkında bir makale yayınladı. Kendisi Le Monde gazetesinin yazarıdır. Bir süre önce Ankaraya gelmiş ve âlâyıvâlâ ile karşılanmıştı. Yazısında şöyle demektedir:

"— Türkiyede maşallah kabine buhranı falan insanların ne neşesine, ne de giyimine kuşamına tesir ediyor! Biz Fransada olsak, bütün millet buhran içinde oluruz."

Eğer Süreyya Pavyonu memleketin nabzı sayılırsa buhran yok, tabii ki yok.

Bir şey merak edilebilir: Acaba Pariste Folie Bergere gibi yerler Fransanın nabzı mı sayılır?.

*

Kemal Kurdas -Eski Maliye Bakanı ve hâlen Orta Doğu Üniversitesi Rektörü- bir kampanya açmış: Konya yolunda, Orta Doğu Üniversitesinin inşaat sahasına 50 bin ağaç dikilecek. Ağaçlan çocuklar dikecekler ve her ağaca diken çocuğun ismi verilecek. Bayan Kurdaş yandı! Bu hayırlı yeşillendirme işine Kemal Kurdaş cumartesi ve pazar günlerini tahsis etmiş...

Beyler tatil günlerini evden ırak geçirmek için icad üzerine icad yığıyorlar. Kemal bey gene icadı feyizli cinsinden bulmuş!

*

Bayan Üner, kocası Ragıp Ünerin Devlet Başkanı kontenjanından Senatoya girmesiyle sıhhatini kazanmıştır. Yoksa aile İzmire nakledecekti. -Eski Sağlık Bakam doktordur ve icra-i meslek yeri İzmirdir-Böylece Senato kıymetli bir üye ve mümtaz bir hanım, sıhhatini kazanmıştır: İzmirin havası bayan Ünere hiç mi hiç yaramıyormuş.

*

Melâhat Gedik
"Eski konak"

Melâhat Gedik 12'ler Apartmanındaki dairesini İranlılara kiralamış. Bu 12'ler Apartmanı hayli mürekkep döktürttü gazetecilere. Lüksünden, ihtişamından ağız dolusu bahsedildi. Hiç de ahım şahım değil. Üstelik bir hayli de zevksiz.

Melâhat Gedik eşyalarım taşıyor. İşin orijinal tarafı, gece karanlıkta taşıyor. Acaba gündüzde ne kusur buldu ki?

*

Kemal Kurdaş
Artık çam...... dikiyor!

Suphi Karamanın güç doğumla bir oğlu olmuştu İsmini verdiler: Akdevrim.

Hafızası çok kuvvetli olan ve etrafındakilerle ilgilenen İsmet İnönü, Mecliste genç Milli Birlikçiye rastladı:

"— Akdevrim nasıl?" diye sordu.

Evvelâ neden bahsedildiğini pek kestiremiyen Suphi Karaman, oğlundan bahsedildiğini anlayınca çok ferahladı.

"— Çok iyi, Paşam" dedi.

Bebe Akdevrim afiyettedir. Derisi bütün akdevrimlerin başına...

Sami Küçük ailesi de bir bebek beklemektedir. Aile çok memnun. Galiba oğlan olursa bebek gene Devrim ismini alacak. Ama bu sefer "Ak"sız!

*

Milli Birlikçiler birlikten bıkmadılar: Dördü besi birleşip, aynı apartmanın muhtelif katlarım kiralıyorlar. Kendileri 'vi kötü birbirleriyle geçinmeye alışık. Fakat hanımlar geçinemezlerse ne yaparlar acaba? Eh, onlara da bir müşavirlik bulunur bir yerde!

Cahit Talas iki şeyden memnunmuş: Biri kürsüsüne tekrar kavuşması, diğeri de Cumhurbaşkanı kontenjanından Senatoya bir işçinin -Ömer Ergül- seçilmesi....

*

Hariciyede uzun bir tayin listesi hazırlanıyor: Elçi listesi... Meslekten olmıyan adaylar bir hayli kalabalıkmış. Hemen hemen hepsi de seçimi kazanamamış politikacılarmış. Böylece gözlerini açmazlarsa hariciyecilerin elinde bir tek elçilik kalmıyacak. Onlar da şimdiden bir partiye kaydolsalar, harice çıkma ihtimalleri fazlalaşırdı. Hem de dört beş derece atlayarak... Tedbirde kusur etmeseler...

*

Basın - Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğüne en kuvvetli aday, Ümit Halid Demiriz. Bu kuvvetin iki sebebi varmış: 1) Bu makamı kendisinin çok istemesi, 2) Bu makamı Adalet Partisinin kendisine vermek istemesi.

Demirisin kabiliyetinden falan hiç dem vuran yok... Bu kadar destek ve istekten sonra insan kabiliyeti ne yapsın?..

*

Osman Bölükbaşıya nişan yüzüklerini taktırmak için tâ Eskişehirden iki genç sözlü geldi. Kimse kimsenin kimseye hayranlığına karışamaz ama, Osman Bölükbaşının parmağını soktuğu işlerin pek parlak sonuca vardığını şimdiye kadar kimse görmedi de...

T İ Y A T R O

İstanbul

"Aptal Kız"ın zaferi

Karaca Tiyatroya yerleşen Kent Oyuncuları mevsimin ikinci piyesini Marcel Achard'ın son piyesiyle verdiler: "Aptal Kız."

"Aptal Kız", "Benimle oynar mısınız?" yazarının 50. piyesi! Otuzbeş yılda 50 piyes! Dile kolay... Hepsi de büyük başarılar kazanmış, aylarca, yıllarca afişte kalmış, kahramanları hafızalarda yer etmiş piyesler: "Domino", "Jean de la Lune", "Arpa Anbarı", "Aşk Acısı" ve nihayet "Patates". Beş yıldanberi Pariste afişten inmeyen, halâ oynanan "Patates"...

Bu ardı arkası gelmeyen başarılardan, hele "Patates"den sonra Achard, yeni bir piyes yazmak isin eline kalemi alınca kimbilir ne ter dökmüş olmalıdır? Odette Lutgen'le yaptığı bir konuşmada bunu kendisi de itiraf etmektedir: "Bir dahaki sefere daha iyisini yazabileceğimi nasıl kestirebilirim? Her zamandan çok kendimden şüpheye düşüyorum. İşte o Patates'in yüzünden iki aydır yeni piyesimin ilk sayfasını bile yazamadım daha.. Bir türlü gelmiyor içimden. Bir satır karaladım mı müthiş bir kararsızlığa düşüyorum. Sahaya çıkmış şampiyon gibiyim... Başarı benim de iflahımı kesiyor... Başarılı tiyatro yazarının çilesi üzerine bir hitap yazacağım"

Achard böyle diyor ama, sonra da "Aptal Kız'ı -"L'ldiote"- yazıveriyor. İkinci yılına basan yeni bir başarı. Gerçekten bir yeni tarafı da var: Kahramanlarını umumiyetle erkek tipleri arasından seçen Achard'ın kahramanı bu sefer bir kadın, bir kız, kızın da "aptal'ı. Ama adam öldürmekten sanık olarak sorgu yargıcının karşısına çıkarılan bu "Aptal Kız" da erkekleri tahrik eden birşey -bir şeytan tüyü var- var... Oda hizmetçisi olarak çalıştığı evin kibar efendisinden, uşağına, sorgu yargıcından polisine kadar herkesi avucunun içine alıyor. Gerçekte "avucunun içine alan" o kuş beyinli Joséfa değil, onu yaratan Marcel Achard'dır. "Avucunun içine giren" de seyirci.

Bir zabıta piyesi, Achard'ın zengin -ve keskin- nüktesiyle süslü bir zabıta piyesi, görünüşü altında bir karakter komedisi. Tepeden tırnağa "dişi", farkında olmadan, istemeden, "aptallığında" bile dişi bir kızcağız. Hoşa gitmek, sevilmek ve karşısına çıkan her erkeğin gönlünü hoş etmek için yaratılmış bir kızcağız. Bu cömertliğine karşı beklediği tek şey de, beğenilmek. Bu uğurda, işlemediği bir cinayeti yüklenecek kadar saf. Achard kimbilir Parisin hangi köşesinde, iri gözlüklerinin arkasından kimbilir kaç yıldır gözlediği bu "Aptal Kız"ı, "kişi" sarraflığının verdiği tecrübeyle, ustaca çizmiş! Bu arada "Aptal Kız"m kibar, zengin ve kudretli efendilerini korumak için elinden geleni yapmaktan geri kalmıyan Fransız adliyesini de ihmal etmemiş. Henry Becque'in "Parisli Kadın"ı gibi Marcel Achard'ın "Aptal Kız"ı da bir "karakter"i işlerken zamanın "örf ve ahlâk"ına ışık tutmaktadır.

Sahnedeki oyun

Marcel Achard "Aptal Kız"ı Annie Girardot için yazmış. Bu değerli sanatçıyı, birkaç yıl önce, "Salıncakta İki Kişi"yi oynarken gördükten sonra...

Garip bir tesadüfle şimdi "Aptal Kız"ı İstanbulda oynayan Yıldız Kenter de iki yıl önce "Salıncakta İki Kişi"yi oynamıştı. Buna bakarak "Aptal Kız"ın Yıldız Kenter için biçilmiş kaftan olduğuna hükmedilebilir. Ama acele bir hükme varmadan -küçük gibi görünen- şu önemli farkı dikkate almak yerinde olur: "Salıncakta İki Kişi" bir amerikan piyesidir, fransızlar yabancı eserleri sahnelerine çıkarırken onları fransız seyircisinin zevkine, anlayışına uygun bir hale getirerek adapte ederler, yâni "fransızlaştırırlar." Achard'ın Pariste seyrettiği ve Annie Girardot'yu pek beğendiği "Salıncakta İki Kişi" böyle bir adaptasyondur. Bizde Yıldız Kenterin oynadığı ise, doğrudan doğruya ingilizce aslından yapılmış ve amerikan atmosferi muhafaza edilerek oynanmış bir tercümedir.

Bu fark dikkate alındığında, mizacı, tamperamanı ve kültürü bakımından ingiliz-amerikan repertuvarının kahramanlarına çok daha iyi intibak eden Yıldız Kenter için Joséfa'nın "biçilmiş kaftan" olduğuna kolayca hükmedilemez. Ama büyük sanatçıların oynayamıyacakları rol tasavvur edilebilir mi? Yıldız Kenter de büyük sanatıyla o körpecik, saf, bütün basitliği içinde son derece sıcak ve çekici tarafları olan fransız kızım, kendine göre, kusursuz bir kompozisyonla oynuyor ve bütün İstanbul şimdi onun "Aptal Kız"ını gömüye koşuyor. Ama bu rolü kendi oynamasaydı da, ona belki daha kontrolsuz, daha "sanatsız" ama daha "spontané", daha sade bir oyunla daha derin bir "hakikat" payı verebilecek birini -mesela "Baharın Sesi"nin Sally'sini- "keşf" etseydi, kendi tecrübesini onun oyununa katsaydı daha heyecan verici bir sonuç alamaz mıydı? Uzun vadeli bir çalışma istese de böyle bir deneme zahmetine değerdi ve Yıldız Kenter çapında bir hoca, bir sahneye koyucu için özel sanat tiyatrosu kurmanın gerçek

Nihayet Ankarada - İstanbullular gecen sezon, pek hoş bir müzikal komedi seyrettiler: Sokak Kızı İrma. Önümüzdeki haftadan itibaren, Küçük Sahnenin bu büyük başarısını Ankaralılar da seyredebilecekler. Sokak Kızı İrma, orijinal kadrosuyla, yani Gülriz Sürûri, Metin Serezli ve Altan Erbulakla Küçük Tiyatroda sahneye konulacak. Sahneye koyan, gene Haldun Dormendir ve Haldun Dormen oyunda rol da almaktadır. Temsilin Ankara prömiyeri, perşembe akşamı yapılacaktır.

Biliyor muydunuz ?

BÜYÜK TİYATRODA MEVSİMİN İKİNCİ yeni eseri olarak Avusturyalı yazar Max Frisch'in "Don Juan", yahut "Geometri" adlı piyesi repertuvara alımnıştır. Sevgi Nutkunun dilimi*Be çevirdiği "Don Juan"ı Mahir Canova sahneye koyacaktır.*

ÜÇÜNCÜ TİYATRODA İKİNCİ YENİ oyun, Jean Anouilh'un "Bir Don Kişot'u -L'Hurluberlu- olacaktır. "Toreadorlar Vah ti" yazarının son eserlerinden biri olan bu güzel komediyi Lûtfi Ay dilimize çevirmiştir. Ziya Demirelin sahneye koyduğu, dekorlarıyla kostümlerini Refik ve Hâle Erenin çizdiği eserde başrolü -Generali-, komedyen Saim Alpago oynıyacaktır. Diğer roller su sanatçılar arasında taksim edilmiştir: Tijen Par, Semra Savaş, Babür Nutku, Raik Alnıaçık, Ziya Demirel, Nur Bartu, Haydar Ozansoy, Aclan Sayılgan ve Erol Aksoy.

YENİ SAHNE İKİNCİ TURDA GENE bir İspanyol piyesini oynıyacaktır: Müşerref Hekimoğlunun Alejandro Casona'dan dilimize çevirdiği "Ağaçlar Ayakta Ölür". Ahmet Evintanın sahneye koyduğu eserde belllbaşlı rolleri Madde Tanır, Meliha Aknar, Gülgün Kutlu, Melek Tartan', Türkân Bora, Özant Gürsoy, Nihat Akçan, Atilla *Eldem, Semih Sergen, Ekmel Hürol, Erdoğan Göze, Fikret Ergin ve Sadrettin Kılıç oynıyocaklardır.*

ODA TİYATROSUNDA YILDIRIM KESKİNİN "İnsansızlar" adlı piyesinin provalarına başlanmıştır. İki kişilik ve 4 tabloluk piyesi Asuman Korad sahneye koymakta, rollere Muammer Esi ile Türkân Atamer hazırlanmaktadırlar. Yıldırım Keskinin fransızca yazdığı, "Le Lointain" adlı bir perdelik piyesi 1960 da Pariste oynanmış ve "L'Avant-Scéne" dergisinde yayımlanmıştı.

İSTANBULUN YENİ KAZANDIĞI ORALOĞLU Tiyatrosu, ikinci eser olarak Terence Rattigan'ın "Uyuyan Prens" adlı oyununu temsile başlamıştır. Asûde Zeybekoğlunun dilimize çevirdiği eserde baş rolleri Lâle Oraloğlu ile Sadri Alışık oynamaktadırlar.

KENT OYUNCULARI TOPLULUĞUNDA "RAŞOMON"UN yerini Jean Anouılh'un "Eurydıce"i alacaktır. Son provaları yapılmakta olan eser "Aşk Efsanesi" adı altında, saat 21 temsillerinde oynanacaktır.

199» VİYANA FESTİVALİNDE, "AN DER W1EN" tiyatrosu yeniden açılacaktır. Tâmir ve restorasyon işleri bitmek üzere olan bu tarihi tiyatronun açılış temsilleri olarak şu eserler seçilmistir: H. von Karajan idaresinde Mozart'ın "Sihirli Flüt" operası ile Burgtheater sanatçıları tarafindan oynanacak olan Johann Nestroy'un "Kenar Mahallelerin Kızı" adlı piyesi.

İTALYADA OPERA MEVSİMİ MİLANODAKİ "Scala" tiyatrosunun 7 *Aralık akşamı vereceği Verdi'nin "Legnano Savaşı" operasıyla açılacaktır. Bu mevsim Scala'ya angaje edilmiş olan ünlü sanatçılar arasında soprano Leylâ Gencerin adı da ilân edilmektedir. Leylâ Gencer, binlindiği gibi, Verdi'nin açılış gecesi için seçilmiş, olan operasında başkadın rolünü geçen mevsim Floransada oynamış ve büyük bir başarı kazanmıştı. Bu itibarla aynı rolün Scala'nın açılış gecesinde de kendisine verileceği kuvvetle tahmin edilmektedir.*

fonksiyonunu da ortaya koymuş olurdu.

Kadıköyde "Bozguncu"

Şehir Tiyatrosu, Kadıköy bölümünde, "Bozguncu" ile seyircisine bir Hollanda piyesi tanıtmış oldu. Auguste Defresne'in piyesi, hayal İle gerçeğin ustaca bir karışımı. Bir hancı ile karısı, kızı ve üç müşterisi arasında geçen vaka, sembolik bir tip olan İhtiyarın ortaya çıkması, hepsini garip ve çocuksu görünen hayali bir deniz yolculuğuna çıkarması üzerine ilgi çekici bir hal alıyor. Bu "oyun içinde oyun", iyi ve kötü taraftarıyla, bütün kişilerin iç dünyasını birdenbire aydınlatıveriyor. Hoyrat Babanın yersiz şüpheleri, bencilliği, Annenin fedakârlıkları ve günahlar, Kızın yaralı aşkı, Bozguncunun Dostoyevski kahramanlarını hatırlatan zaafları ve sinizmi, Hemşirenin kompleksleri... Hollandalı yazar, vakasını, yeni ingiliz-amerikan yazarlarının kullandığı, modern teknik içinde, zaman ve mekan kaygusuna önem vermeden, ama karakterleri psikolojik yönden vuzuhla işleyerek, seyirciyi sıkmadan yürütüyor.

Sahnedeki oyun

Hüseyin Kemal Gürmenin itinalı rejisi, Turgut Atalayın ifadeli dekorları içinde, oyuna o yarı esrarlı, yarı kötümser, yarı iyimser havayı sindirmeğe muvaffak oluyor. Kendisi de, yazar adına, vakaya düzen veren İhtiyarı tatlı bir oyunla canlandırıyor. Bellibaşlı rollerden Babada Neşet Berküren, Bozguncuda Aytaç Büyükaslan, Annede Nezahat Tanyeri, Hemşirede Alev Özgün, Ölçülü oyunlarıyla güzel tipler çiziyorlar. Kızda Jeyan Mahfi Tözüm, İşsizde Erdoğan Gemicioğlu, karanlık bulutların kümelendiği sahnelere, taze Ur hava getiriyorlar.

Üsküdardaki "Hesap"...

Üsküdar Tiyatrosu Üsküdarlılar için bir nimet oldu. Tiyatroya gitmek için tramvay, vapur, dolmuş yolculuğundan, yorgunluğundan -ve mas rafından- onları kurtarıyor. Seyircisine sunduğu eserler de Şehir Tiyatrosu repertuvarının en güzel oyunları.

Son oynanan "Hesapta bu yoktu" komedisi de bunlardan biri. Arthur Watkyn'in bir zabıta piyesi. Ama "Kaatil kim?" sorusundan çok bir "zoraki cinayet denemesi" ile seyirciyi meşgul ediyor. Yazar "cinayet" tema'sını sâdece bir komedi, bir "güldürme" vasıtası olarak kullanmış. Ustalığına da diyecek yok. İkibuçuk saat boyunca, vaktiyle işlediği bir suçu meydana çıkarmak tehdidiyle şantaj yapmıya kalkan bir Güney Amerikalı polis bozuntusunu- istediği yüksek miktardaki parayı veremiyeceği için- okuduğu bir polis romanındaki usûllerle zehirlemekten başka çâre göremeyen ve, tabii, işi yüzüne gözüne bulaştıran bir ilim adamının düştüğü komik durumlarla seyirciyi kahkahadan kırıp geçiriyor.

Sahnedeki oyun

Şimdi Üsküdardan Beyoğlundaki Yeni Tiyatroya aktarılmış olan "Hesapta bu yoktu" yu Hâmit Akınlı tempolu bir oyunla sahneye koymuş. Başrolde Apdurrahman Palay, kendi dünyasında yaşamaktan hoşlanan, şantaj karşısında da puslayı şaşıran ilim adamını başardı bir kompozisyon içinde, tatlı bir oyunla canlandırıyor. Karısı Silvia'da Gönül Ülkü •kurulmuş makina gibi biteviye konuşman bir yana-, Komiserde Atıf Avcı, Doktorda Mehdi Yeşildeniz inandırıcı tipler çiziyorlar.

R A D Y O

Ankara

Hazırlığın önemi

Ankara Radyosu, bitirdiğimiz haftanın başındaki pazar gününden itibaren dinleyicilerine zaman zaman eğlenceli, zaman zaman da acı dakikalar yaşattı. Müsebbipler arasında genç ve bilgili idareciler, lâyık olmadıkları iskemlelerde oturdukları için ne oldum delisi kimseler, her nasılsa başkent radyosunda çalışmak fırsatını bulanlar ve iyi bir iş yapmak çabasında olan, fakat öğretmensiz oldukları için, iyi işin nasıl yapılacağını bir türlü öğrenemeyen genç adamlar yardı.

Aslında o pazar günki olaylardan yukarda nitelikleri sıralanan kimselerin doğrudan doğruya sorumlu bulundukları kesin olarak da ileri sürülemez. Çünkü aşağıda belirtilecek aksaklıklar, uzun bir süreden beri Türkiye Radyolarında görülen ve kimsenin düzeltmeye çalışmadığı veya cesaret edemediği plansızlığın, hazırlıksızlığın ve ihmalin sonucu meydana gelmiştir. İdareciler, programcılar ve spikerler ise, olayların sâdece birer kuklalarından ibarettirler. Türkiye Radyolarındaki elemanlar ne kadar bilgili ve yetenekli olurlarsa olsunlar, bu düzensizlik ve plânsızlık çarkına bir kere takıldılar mı, artık o çarkla beraber dönmeye ve kaçınılması imkânsız yanlışlıkları yapmaya mahkûmdurlar. Bu yanlışlıklar da, radyosunun başındaki dinleyicinin kah duyduklarıyla alay etmesine, kâh durumun fecaatim hissedip acı acı düşünmesine sebep olmaktadır. Fakat dinleyici için, işin aslım öğrenmek, her zaman mümkün değildir.

İşin aslı nedir acaba? Perdenin gerisinde, daha doğrusu mikrofonun gerisinde neler dönmektedir? Bu soruların cevaplarım vermek için herhalde Ankara Radyosunun o pazar günki yayınma dönmek faydalı olur, O gün saat 14.30'da Ankara Hipodromunda Cumhurbaşkanlığı koşusu vardı. Türkiyede yalnız futbol maçlarını ve arada sırada da güreş müsabakalarım radyodan naklen vermek âdet olduğu halde, bu yıl son derece yerinde bir' anlayışla, at yarışlarına da Ankara Radyosunda yer verilmeye başlanmıştır. İşte bu yerinde davranış sonucu, o günki koşunun naklen yayınını radyodan dinlemek mümkün oldu. Fakat olmasa daha iyiydi. Çünkü bu naklen yayınla ilgili olarak, radyo idaresinin hiçbir hazırlık yapmadığını anlamak için muhakkak bir radyocu olmaya hiç te lüzum yoktu. Evet, yayın için her türlü teknik tedbir alınmıştı. Fakat koşuyu anlatacak olan spikerlerin hiç bir hazırlık yapmadan Hipodromdaki mikrofonun önüne geldikleri, konuşmalarından pekâlâ anlaşılıyordu. Naklen yayım, Ankara Radyosunun yeni spikerlerinden bir genç açtı. Gayet rahat ve heyecan verici bir sesle konuşuyordu. Sözü, iki üç cümleden sonra Hipodrom spikerine bırakırken, yıllardan beri alışılagelmiş bir beylik sözü kullanmadan edemedi. Cumhurbaşkanından "geldiler, gittiler, yerlerini aldılar" diye, sanki ortada birden fazla Cumhurbaşkanı varmış gibi, bahsetmek, geçmiş günlerden kalma, sözümona derin bir saygı ifadesidir. Hayret edilecek nokta, geçmiş günlerden kalma bir spiker olmadığı halde spikerin bu ifadeyi kullanmasıdır. Demek ki yalnız Ankara Radyosunda değil, bütün Türkiye Radyolarında eski ve kötü alışkanlıklar devam etmekte ve bunlardan kurtulmak için hiç bir gayret sarfedilmemektedir!

Ehil spiker bekleyen mikrofon
Bekle babam *bekle*

Kambur üstüne kambur

Aslında bu, büyük bir hata değildir. Fakat bu alışkanlık, daha sonra spikerin son derece gülünç ve kor-

kunç bir gaf yapmasına sebep oldu. Yarışı kazanan at Cumhurbaşkanının önüne getirildiğinde, spiker, kemali ciddiyetle:

"— Hayvan şimdi Cumhurbaşkanımızın önüne getirildiler" deyip çıkıverdi!

Bu gaf, spikerin naklen yayına hazırlıksız gönderildiğinin, kendisine hiç bir talimat verilmediğinin ve yayın sırasında Hipodromda hiç bir idarecinin bulunmadığım en güzel delilidir. Bu, şunu göstermektedir: Radyo idaresi elemanlarım harcamakta ve onların, hatalarından bir şeyler öğrenmelerine ve gelecekteki naklen yayınlara daha bilgili bir şekilde çıkmalarına engel olmaktadır.

Aynı naklen yayında yapılan ikinci hata ise, Ankara Radyosu mikrofonunu, Hipodrom spikeri diye burnundan soluyan, konuşmasını bilmeyen, iki atın çekişmesini anlatırken sanki bir yerleri koparılıyormuş gibi çırpınan ve sesi hiç te mikrofonik olmayan bir yabancıya bırakmak olmuştur.

Aynı koşu, Ankara Radyosunda bir başka gülünç olaya daha sebep oldu. Koşu saat 14.30'da yapılmıştı Fakat koşunun haberine 19'daki ilk haber bülteninde değil de, saat 22 45'deki haber bülteninde yer verildi. Önemli bir haber olmamakla beraber, Cumhurbaşkanının faaliyetini ilgilendirdiği için bunun radyodan verilmesinde herhalde bir mahzur yoktu. Fakat haberlerin en kısa zamanda verilmesinin gerektiği bir devirde yaşanıldığına göre, bu haberden saat 19'da bahsedilmesi şarttı. Sonra, madem ki haber 22.45 bültenine alınmıştı, o halde ilk haber olarak verilmesine ne lüzum vardı? Siyasi faaliyetin son derece arttığı ve çeşitli önemli olayların cereyan ettiği şu günlerde başkent radyosunun dördüncü haber bülteninde Cumhurbaşkanlığı Koşusundan başka iç haberlerin de bulunması şarttı. İşin daha garibi, haber, "Cumhurbaşkanı, yarışı kazanan atın sahibine kupayı verdi. O da Cumhurbaşkanımıza bir buket takdim etti" şeklinde, komik denecek bir ifadeyle dinleyiciye duyuruldu.

Cinsi hafif ama...

Yukardaki iki olay, plansızlık ve hazırlıksızlık yüzünden Ankara Radyosunda insanların ve emeklerin nasıl harcandığım gösteren en güzel örnekler arasındadır. Bugün aynı radyoda, aynı sebeplerden ötürü harcanmamak için çalışan, plâna ve her çeşit hazırlığa önem veren yalnız bir tek kısım vardır. Başına Orhan Sezener getirildikten sonra bu şekilde çalışan ve herşeye rağmen, başarısı için şimdiden kesin bir hükme varılamıyacak olan bu kısım, radyonun Hafif Batı Müziği programlarından sorumludur. Orhan Sezener, plâkları tasnif etmeden, yerli dans ve caz orkestralarının işini bir düzene koymadan ve hafif müzik programcısı bulmadan yenilik yapma yolunu seçmemiştir. Bu, Ankara Radyosunda ilk defa "örülen bir olaydır. Buna rağmen radyoda genel düzensizliğin ve çeşitli eksikliklerin Orhan Sezeneri de harcamıyacağı kesinlikle söylenemez.

Meselâ, yine o pazar günü, plâkları oldukça iyi olan bir hafif müzik programı, ingilizce bilmeyen bir spiker tarafından son derece gülünç bir hale getirildi. Hele plâklardan birinin takdimini yaparken, melodinin ismini yapmacıklı bir şekilde okuması- spiker herhalde melodinin anlamını biliyordu!-, dinleyicinin kahkahalarına sebep oldu. İngilizce "To-night, my love, to-night" derken spikerin o kadar yapmacıklı ve istekli bir sesle konuşmasına lüzum yoktu herhalde. Melodinin isminin tercümesi "Bu gece, sevgilim, bu gece"dir.

Bunlar, aslında büyük birer radyo meselesi değildir. Fakat radyo dâvasının halledilmesi ve genç elemanların, tecrübeli radyocuların harcanmamaları için küçük gibi görünen bu meselelerin süratle ele alınması ve bir düzene sokulması şarttır.

Önemli Bir Meslek: Spikerlik

Dinleyicinin nazarında, radyoyu yayın sırasında temsil eden spikerdir.

Bu sebepten dinleyici, çeşitli yayın hatalarından spikeri sorumlu tutar. Meselâ, haber bülteninde bir kelime yanlış anlam ifade edecek şekilde okunduğu zaman, dinleyici, hatanın spikerin elindeki metinde olabileceğini düşünmez. Yayına ara sıra başka bir radyo istasyonunun sesi de karışabilir. Dinleyici hemen kalemi kâğıdı eline alır, "Nasıl olur da spiker, hafiften gelen müzik sesini duyduğu halde konuşmasına devam eder?" der. Halbuki spikerin bundan haberi bile yoktur.

Her şeye rağmen dinleyici haklıdır. Çünkü radyo idareleri bugüne kadar spikerliğe önem vermemişlerdir. Spiker adayı, sınavla seçilir ve ondan sonra da yetiştirilir. Halbuki Türkiye Radyolarında, sınava sokulmadan spiker alındığı çok görülmüştür. Sınavla alınan spikerlerin yetiştirilmesi için herhangi bir yola başvurulmadığı ise, bilinen bir gerçektir. Hele bazı radyo idarecilerinin de, "Spikerlik mi? Nedir yâni? Kimin önüne bir metin koysan, mikrofon önünde okur" diye düşünmeleri, spikerliğin bir meslek haline gelmesini önlemiştir.

Aslında, radyo spikerlerini ses tonu, tavır, okuyuş stili, okuduğunu anlama yeteneği ve konuşma temposuna göre haber spikeri, program spikeri, takdimci ve naklen yayın spikeri diye kategorilere ayırmak gerekir. Türkiye Radyolarında ise aynı spikere haber bülteni okutulduğu, her çeşit naklen yayın görevi verildiği ve pogram takdimciliği yaptırıldığı çok görülmüştür.

Bugün hiç bir radyo idaresinde spikerlerin mikrofondaki faaliyetlerini izleyen ve özellikle türkçe hatalarını düzelten bir başspiker veya idareci bulamazsınız. Bu sebepten de, spikerliğe atanan yeni eleman ya eski arkadaşlarından birşeyler öğrenmeye çalışır, yahut ta mikrofonda kaderiyle başbaşa kalır. Bu durumu önlemek için Ankara ve İstanbul Radyolarında kısa süreli derslere başvurulmuştur. Fakat bundan da bir sonuç alınamadığı, halen her iki radyodan duyulan seslerden anlaşılmaktadır.

Yeni Basın-Yayın ve Turizm Bakanı radyo dâvasına el atmaya cesaret edecekse, kendisinden bu meselenin hallini istemek, meselâ spikerlik kursları için Devlet Tiyatrosu ile bir anlaşmaya varmanın faydalı olacağını belirtmek acaba haksızlık mı olur?

S İ N E M A

Filmler

İki komedi ve...

Hollywood sinemasının eski kuşak rejisörleri orasında yer alan George Sidney, genel olarak filmlerinde Lubitch'lerin, Capra'ların ve Sturges'lerin etkisini sürdürmektedir. Yumuşak bir üslûpla incir çekirdeğini bile doldurmayan bir hikâyeyi ele alıp anlatmakta ve film boyunca hikâyeye toplumsal bir açıdan da pek seyrek olarak bakmaktadır. Sidneyin yeni filmi "Whe Was That Lady? -Sahte Ajan" da yine rejisörünün benzeri filmlerinde çokca rastlanan kadın- erkek münasebeti üzerine kurulmuştur. Ama Sidney, bu defa çizgi dışına çıkarak filmi "Sahte Ajan"a daha değişik bir espri katma yolunu tutmuştur.

"Sahte AJan"ın baş kahramanları, bir karı -koca ile yakın aile dostlarından bir üçüncü kişidir. Serüven, bu üç kişi arasında türlü biçimlere ve türlü değişmelere uğrayarak gelişip büyümekte ve son bulmaktadır. Son, tabii bu çeşit filmlere has bir şekilde, seyirci için hayli şaşırtıcıdır. "Sahte Ajan"da Sidney, bütün gücünü -hikâyeyi de ardısıra sürüyüp götürerek- bu şaşırtıcı "son"a harcamaktadır.

Genç fakat biraz da uçarı bir tabiate sahip "kamraman" kimyager, -Tony Curtis- lâboratuarında karısı -Janet Leigh- tarafından suçüstü yakalanır ve karı koca -daha pek çok kadının baskısıyla- ayrılmaya karar verirler. Genç koca telaşa düşer ve yakın arkadaşı olan bir televizyon oyunları yazarını -Dean Martin- acele yardımına çağırır. İki arkadaş kafa kafaya verirler ve bu boşanma isteğine engel olmaya çalışırlar. Kimyager, yazardan karısının inanacağı bir sebep bulmasını istemektedir. Düşünür, taşınırlar ve sonunda, kimyagerin Milli Güvenlik Teşkilâtına mensup olduğunu ve suçüstü yakalandığı kadından aslında laf almaya çalıştığı yalanını uydururlar. Bu kuyruklu yalana gerekli gerçek havasım verebilmek için de sahte bir kimlik kartı ile sahte bir tabanca da bulurlar ve genç kadını iknaya çalışırlar.

Sidney, filminin buraya kadar olan bölümünde -ve daha sonrasında da- amerikan toplumundaki kadın hâkimiyetini inceden inceye alaya almakta, fakat aynı hâkim kadının kuyruklu bir yalana hemencecik kanıvermesiyle de akıl yönünden olan yoksulluğunu teshir etmektedir. Kocasının bir Milli Güvenlik mensubu olduğunu görüp duyan genç kadın, bir kahramanla evlenmiş olmanın veh mi ve gevşemesi içinde rahatlar, rahatlar ve hikâyenin ondan sonrası da arap saçına döner. Genç kadın, kocasının kahramanlığım göğsü kabara kabara her önüne gelene yaymaya başlar. O kadar yayar ki. durumu Milli Güvenlik Teşkilâtı da haber alır ve gerçek bir ajanım, bu sahte ajanın varlığım öğrenmeye memur eder. Kimyager ile yazar arkadaşı bu sahte ajanlık paravanasının arkasına saklanarak gönül avcılığına çıktıkları sırada, işe Milli Güvenlik memurları, onlar yetişmiyormuş gibi bu defa da Amerikada icra-i faaliyet eden komünist casusları karışırlar. İki arkadaşa işkence ederler, Emprime State Building'in kalorifer dairesine kapatırlar. İki arkadaş, kalorifer dairesini bir düşman denizaltısı zannederek batırmaya kalkarlar ve bütün muslukları açarak Amerikan Milli Marşım söyleye söyleye kendilerini ölüme terkederler. Ama sonunda, tabii kurtulurlar ve film de Hollywood geleneklerine uygun bir şekilde -Happy End ile- son bulur.

Rejisör Sidney, filmi "Sahte AJan"da Tony Curtis, Janet Leigh ve Dean Martin gibi birbirinden kabiliyetsiz üç oyuncu ile çalışmaktadır. Fakat usta işi anlatımı, hikâyesinin, hafifliğine rağmen sağlam bir espriye dayanması, "Sahte Ajan"ı seyredilir film kılmaktadır. Sidney'in bir açıkgöz yanı da, bulduğu yerde ne olursa olsun işi "hiciv"e dökmesidir ki, filminin başarılı olan yanları asıl buralarıdır.

Martin, Leigh ve Curtis: "Sahte **Ajan"da**
Üç büyük kabiliyetsiz!..

Ustalar yaşlanınca...

Fritz Lang, yalnız kendi ülkesinde değil, bütün dünyada sinema tarihine geçmiş bir usta bilinmektedir. Amerikaya göçmeden önce yaptıkları, adım rahatlıkla ustaya çıkartan filmlerdir. 1922 yılında çevirdiği "Dr. Mabuse, der Spleler-Kumarbaz Dr. Mabuse"nin bir çeşit devamı olan 1932 yılı Ürünü "Das Testament des Dr. Mabuse-Dr. Mabuse'ün Vasiyetnamesi"yle Nazilerin tutum ve davranışlarını yermiştir. Bu yüzden da filminin gösterilmesi, yılların iktidar ileri gelenlerinden Dr. Göbels tarafından yasaklanmıştır. Bu yasaklanmadan sonra da Fritz Lang Amerikaya göçmüş, savaş sonuna kadar çeşitli Hollywood yapısı filmlerde kâh kendini devam ettirmeye çalışmış, kâh tâviz vererek yıpranmaya doğru gitmiştir. Bir ara İngiltere stüdyolarında -Almanyaya dönüşü sı rasında- Stewart Granger ve Viveca Lindfords ile çevirdiği "Moonfleet Korsanlar Beldesi"nde Lang, artık iyiden iyiye yaşlanmakta ve bu yüzden de sinemaya ait bir takım alışkanlıklarından uzaklaşmakta olduğunu ortaya koymuştur.

Yaşlı rejisörün hezimetin kapısına gelip dayandığının en güzel delili ise, "Hint Mezarı" ile "Mihracenin Gözdesi" filmleri oldu. Lang, bu birbirini tamamlayan iki filminde de "eski ünümü belki doğrulayabilirim" çabası içindedir. Ne yazık ki iki film de, eski ustanın yaratıcı yönünün kaybolduğunu ıspatlamaktan pek öteye gidemeyip kaldı.

Fritz Lang'ın son filmi yine eski defterlerin karıştırılmasıyla meydana getirilmis, üçüncü bir "Dr. Ma-

Bunları

UZUN YILLAR KÖTÜ HİKÂYELİ kötü senaryolardan aktarılma filmlerde oynayan şarkıcı • oyuncu Zeki Müren, bu yıl yeni film çevirmedi. Buna sebep de, garkta - oyuncunun birtürlü senaryo beğenmemesi. Son filmi "Aşk Hırsızi"yla ününü hayli gölgeleyen Mürenin, gelecek mevsim çevireceği filminin senaryosunu üç yazar birden hazırlıyormuş ve ortaya çıkarılan da beğenilmezse, Müren, yurt ölçüsünde bir yarışma açarak kendisi için -mutlaka- "güzel" bir senaryo bulacakmış. Bu, Türk sinemasında bir oyuncunun, senaryonun önemini kavraması yönünden ilgi çekici bir oluştur.

OYUNCU ORHAN GÜNŞİRAY İLE ortaklaşa kurdukları "Yerli Film" şirketti adına üçüncü filmin rejisörlüğünü yine Atıf Yılmaz yapacaktır. Bu yeni filmde ilk defa olarak birinci *ortak Günşiray, "jön" rolünü oynamıyor. Baş roller, Göksel Arsoy ile Nurhan Nur arasında paylaşılmaktadır.*

BU YIL BÜYÜR BİR ÜNE erişen üç oyuncu -Göksel Arsoy, Orhan Günşiray ve Belgin Doruk- film çevirme sırasına daha altı ay gibi uzun bir süre olmasına rağmen, şimdiden 1962-63 mevsimi filmleri için anlaşmalarını imzaya başladılar bile. Bu mevsim ayni oyunculardan gösterilecek film sayısı onbeşten aşağı olmamakla beraber, prodüktörler, seyircinin bu oyunculara karşı ilgisinin azalmıyacağı, tam tersine artacağı fikrindedirler.

TÜRKİYEDE "ÖFKE" ADIYLA GÖSTERİLEN "Look Back in Anger adlı oyunun yasarı John Osborne ile "Kızgın Kuşak" rejisörlerinden Tony Richardson birleşerek bir film şirketi kurdulardı. Yazarlı rejisörlü şirket önce Osborne'un "Öfke"si, ikinci film olarak da yine ayni yazar - patronun "The Entertainer"ini beyaz perdeye aktarmışlardı. Richardson, üçüncü filmi bu defa Osborne'dan seçmemiş. "A Taste of Honey - Bir Parmak Bal" henüz ondokuzunu sürdüren genç bir kadın yazarın ayni adlı oyunundan alınmadır. Ayrıca, "Bir Parmak Bal"da rejisöründen başka tanınmış tek ad da yoktur,

30 KASIM İLE 10 ARALIK TARİHLERİ arasında yapılacak olan Los Angeles Film Festivalinde Yugoslavya iki uzun metrajlı ve. konulu filmle temsil edilecektir. Bunlar: Bulajic'in "Programsız Tren"iyle, Skubonja'nın "Kaybolan Kalem"idir. Skubonja'nın bu filmi 1961 Venedik Festivalinde de ilgiyi üzerine çekmesini bilmiştir. *Dokümanter ve kısa filmler bölümünde ise Djordjevic'in "O" su ile Starbac'ın "Bütün Çocuklar ' Yolculara El Sallar"ı festivale katılmaktadır.*

Biliyor muydunuz?

buse" filmidir ve "Dr. Mabuse'ün Maceraları" adını taşımaktadır. Bu yeni Dr. Mabuse'ün eski Dr. Mabuse filmleriyle tek münasebeti adı ve filmin kahramanının Dr. Mabuse'-ün oğlu olduğunu iddia etmesidir. Fritz Lang, yetmişiki yaşın verdiği yeniden çocuklaşmayla filmine seriyal filmlerin saçmalıklarının hepsini tıkabasa doldurmuştur. Kahramanlar bir korku ve heyecan dalgasıyla birbirlerini kovalamakta, çelik iğne atan tabancalarla öldürülmekte, Flash Gordon filmlerinden kapma televizyon ve ayna numaraları Lang'ın adına yakışmayacak bir yoldan tekrarlanmakta, kişiler kendilerinin de yadırgadıkları bir dünyada ordan oraya dolaşmaktadırlar. Bu defa ortalıkta Nazizm de olmadığı için yaşlı usta, kahramanı Dr. Mabuse'ü nasıl ve nereye dayandıracağını da bilememektedir. Filmin oyuncu kadrosu da -polis müfettişi Kleihaus'u oynayan Gert Froebe hariç- Peter Van Eyck ve Dawn Addams gibi göstermelik kişilerden seçilmiştir.

"Dr. Mabuse'ün Maceraları" yaşlı ve saygıdeğer bir sinema ustasını son çırpınışlarını ve bu çırpınışları içinde nasıl daha da batağa gömüldüğünü gösteren bir filmdir ve seyredildik ten sonra da Lang'a acımamak elde değildir.

"Centilmenler Birliği"

Basil Dearden ve Michael Relph çiftinin ortak filmleri "The League of Gentelmen-Centilmenler Birliği", ince İngiliz mizahına canlı bir örnek teşkil etmektedir. Türk seyircisinin kolaylıkla sindiremeyeceği bir espriyi işleyen "Centilmenler Birliği"nde bir banka soygunu-büyük bir ciddiyetle-anlatılmaktadır. Albaylığa kadar yükselmiş, kendine güveni fazla bir subay-Jack Hawkins-işe yaramadığı düşüncesiyle ordudan çıkarılır. Hawkins, bunu bir türlü kabul edemez. Halbuki kendini genç say makta ve daha yıllarca orduya hizmet edebileceğine inanmaktadır. Bunun yanlış bir davranış olduğunu ortaya koyabilmek ve zekâsını Genel Kurmaya yeniden ispat edebilmek için zekice ve inceden inceye hesaplanmış bir banka soygunu plânı kurar, Kendisi gibi ordudan uzaklaştırılmış çeşitli subaylarla temasa geçer ve onları başına toplar. Bir romanda başarıyla denenmiş bir banka soygununu gerçekleştirme yolunu tutarlar. Herşey öylesine bir kurmay kafasıyla hesaplanır ki, işin başarılmaması için ortada hiç bir sebep yoktur. Albay Hawkins ve çevresine topladığı öbür subaylar tam bir askeri disiplin altında çakşırlar. Bu arada düzenledikleri bir askeri birlik teftişi ve silâh kaçırımı bölümleri filmin en can alıcı bölümlerini teşkil etmektedir. Banka, herşeyi hesaplanmış bir şekilde gayet güzel soyulur ve soygundan sonra bütün çete teker teker polis tarafından yakalanır.

Gerçekte Albay Hawkins ve arkadaşlarının ördek avlanır gibi budalaca bir yoldan yakalanmalarına -filmin akışı ve hikâyenin düzeni bakımından- kafiyen bir sebep yoktur. Fakat Dearden ve Relph çiftinin kargısında aşılması imkânsız bir Sansür perdesi vardır. Buna göre soyguncular -yâni kötüler- ne yaparlarsa yapsınlar, sonunda kanunun eline düşmeye ve cezalarım çekmeye mecburdurlar. Sansür için önemli olan filmin ne başı, ne ortasıdır. Sonunda "adalet tecelli etsin" de, ne olursa olsun! "Centilmenler Birliği"nde de -elhak- adalet tecelli ediyor ama bu, gülünç bir tecellidir. Banka soygunu sırasında kapıcının oğlu, Hawkins ve arkadaşlarının arabalarının numarasını almışmış da, numara toplamaya çok meraklıymıs da, polis soyguncuları oradan bulmuşmuş. Bu, tabii gülünç bir iddiadır. Dearden ve Relph çiftinin de istedikleri aslında bundan başka birsey. değildir. Böylelikle Sansürün sakat işleyişi, seyircinin Sansür yoluyla kötü eğitilmişliği ve her olup bittiyi çâresiz kabullenişi "Centilmenler Birliği"nde bir güzel alaya alınmaktadır.

Her tedbir emniyet için...

Tasarruflarınızı TÜRKİYE İŞ BANKASI'na yatırmakla paranızı emniyet altına almış olursunuz... aynı zamanda, senenin en zengin ikramiye çekilişlerinde şansınızı denersiniz. Üstelik % 6,5'a kadar faiz alırsınız.

Vadesiz hesaplarda her 200 liraya, vadeli hesaplarda her 100 liraya ayrı bir kur'a numarası verilir. Kur'a numaralarınızı keşidelerden 15 gün evvel hesabınızın bulunduğu Şubemizden öğrenebilirsiniz.

2 ay ara ile 2 büyük çekilişte:
6 MİLYON

29 Aralıkta:	7 Martta:
4 MİLYON	**2** MİLYON

TÜRKİYE İŞ BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyeti

Faal - 4196 — 267

VATAN
Okumak
Bir
İhtiyaçtır

AKŞAM
7 den
70 e
kadar
herkesin
gazetesi